

## บทที่ 4 ผลการวิจัย

คณะผู้วิจัยทำการวิจัยตามวิธีดำเนินการวิจัยและตามวัตถุประสงค์ในงานวิจัยนี้ว่าด้วยการพัฒนา  
กฎหมายกตัญญูเพื่อผู้สูงอายุในบริบทสังคมไทย โดยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ  
(Quantitative research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ดังต่อไปนี้

### 4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

#### ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป และระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ อาชีพ ปัจจุบันท่านได้อาศัย  
อยู่กับผู้สูงอายุ หรือไม่ ปัจจุบันในครอบครัวของท่านมีผู้สูงอายุผู้สูงอายุหรือไม่ (ไม่จำเป็นต้องอาศัยอยู่ใน  
บ้านเดียวกัน) ที่ผ่านมา ท่านมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวของท่านอย่างไร (เลือกที่ทำได้  
ประจำที่สุดเพียง 1 ข้อ) ในครอบครัวของท่านมีค่าใช้จ่ายกับผู้สูงอายุ (ต่อ 1 คน) ประมาณเท่าไร รูปแบบ  
สวัสดิการหรือการให้บริการผู้สูงอายุใดที่ตรงกับความต้องการของท่านหรือครอบครัวของท่าน มีลักษณะ  
เป็นการตรวจคำตอบ (checklist) นำมาแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

ตอนที่ 2 ระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู มีลักษณะเป็นแบบ  
มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (rating sale) นำข้อมูลมาหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับ  
ความคิดเห็น

ตอนที่ 3 ผลจากการเข้ารับสวัสดิการหรือการให้บริการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ลักษณะเป็นการตรวจ  
คำตอบ (checklist) นำมาแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5  
ระดับ (rating sale) นำข้อมูลมาหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจ

ตอนที่ 4 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับท่านคิดว่าภาครัฐ ควรปรับปรุงการให้บริการ  
ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในเรื่องใด และข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมความกตัญญูหรือการดูแล  
ผู้สูงอายุของคนในสังคม เป็นลักษณะแบบสอบถามปลายเปิด (Open-Ended) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา  
(Content Analysis) แล้วเรียบเรียงออกมาเป็นค่าความถี่ (Frequency)

#### ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป และระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม

##### ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 4.1 ความถี่ ร้อยละ เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
1. ชาย	184	46.00
2. หญิง	216	54.00
<b>รวม</b>	<b>400</b>	<b>100.00</b>

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน 216 คน คิดเป็นร้อยละ 54.00 และเพศชาย มีจำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 46.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.2 ความถี่ ร้อยละ อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
1. ต่ำกว่า 25 ปี	73	18.25
2. 25-35 ปี	117	29.25
3. 36-45 ปี	145	36.25
4. 46-55 ปี	58	14.50
5. 56 ปี ขึ้นไป	7	1.75
<b>รวม</b>	<b>400</b>	<b>100.00</b>

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี มีจำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 18.25 รองลงมาคือ มีอายุระหว่าง 25-35 ปี มีจำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 29.25 มีอายุระหว่าง 36-45 ปี มีจำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 36.25 มีอายุระหว่าง 46-55 ปี มีจำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 14.50 และมีอายุ 56 ปี ขึ้นไป มีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.75 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.3 ความถี่ ร้อยละ รายได้ของผู้ตอบแบบสอบถาม

รายได้	จำนวน	ร้อยละ
1. ต่ำกว่า 15,000 บาท	80	20.00
2. 15,001-25,000 บาท	188	47.00
3. 25,001-35,000 บาท	72	18.00
4. 35,001-45,000 บาท	53	13.25
5. 45,001-55,000 บาท	5	1.25
6. 55,001-80,000 บาท	2	0.50
7. 80,001 บาท ขึ้นไป	0	0.00
<b>รวม</b>	<b>400</b>	<b>100.00</b>

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ระหว่าง 15,001-25,000 บาท มีจำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ 47.00 มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาท มีจำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 มีรายได้อยู่ระหว่าง 25,001-35,000 บาท มีจำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 18.00 มีรายได้อยู่ระหว่าง 35,001-45,000 บาท มีจำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 13.25 มีรายได้อยู่ระหว่าง 45,001-55,000 บาท มีจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 1.25 และมีรายได้อยู่ระหว่าง 55,001-80,000 บาท มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.50 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.4 ความถี่ ร้อยละ อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
1. เจ้าของกิจการ/ หุ้นส่วน/ ผู้มีอำนาจของกิจการ	52	13.00
2. พนักงานเอกชน	100	25.00
3. ข้าราชการ/ พนักงานรัฐวิสาหกิจ/ เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ	55	13.75
4. เกษตรกร	52	13.00
5. แม่บ้าน	31	7.75
6. รับจ้าง	30	7.50
7. นักศึกษา	59	14.75
8. อื่นๆ	21	5.25
<b>รวม</b>	<b>400</b>	<b>100.00</b>

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อาชีพพนักงานเอกชน มีจำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 นักศึกษา มีจำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 14.75 ข้าราชการ/ พนักงานรัฐวิสาหกิจ/ เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ มีจำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 13.75 เจ้าของกิจการ/ หุ้นส่วน/ ผู้มีอำนาจของกิจการ มีจำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 13.00 เกษตรกร มีจำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 13.00 แม่บ้าน มีจำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 7.75 รับจ้าง มีจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 7.50 และ อื่นๆ มีจำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 17.75 ตามลำดับ

**ตารางที่ 4.5** ความถี่ ร้อยละ การอาศัยอยู่กับผู้สูงอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม

การอาศัยอยู่กับผู้สูงอายุ	จำนวน	ร้อยละ
1. อาศัยอยู่กับผู้สูงอายุ	146	36.50
2. ไม่ได้อาศัยอยู่กับผู้สูงอายุ	216	54.00
3. ไม่ระบุ	38	9.50
<b>รวม</b>	<b>400</b>	<b>100.00</b>

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่ได้อาศัยอยู่กับผู้สูงอายุ มีจำนวน 216 คน คิดเป็นร้อยละ 54.00 และอาศัยอยู่กับผู้สูงอายุ มีจำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 36.50 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.6 ความถี่ ร้อยละ ผู้สูงอายุในครอบครัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้สูงอายุในครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
1. ไม่มี	30	7.50
2. มี	363	90.75
2.1 อายุ		
2.1.1 60-69 ปี	162	40.50
2.1.2 70-79 ปี	177	44.25
2.1.3 80-89 ปี	35	8.75
2.1.4 ไม่ระบุ	26	6.50
2.2 <b>หากมี</b> ลักษณะความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ		
2.2.1 สุขภาพแข็งแรง	156	39.00
2.2.2 มีโรคประจำตัว	179	44.75
2.2.3 เป็นผู้ป่วยติดเตียง	20	5.00
2.2.4 อื่นๆ	8	2.00
2.2.5 ไม่ระบุ	37	9.25
3. ไม่ระบุ	7	1.75
<b>รวม</b>	<b>400</b>	<b>100.00</b>

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีผู้สูงอายุในครอบครัว มีจำนวน 363 คน คิดเป็นร้อยละ 90.75 และไม่มีผู้สูงอายุในครอบครัว มีจำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 7.50 ตามลำดับ

ผู้สูงอายุในครอบครัวมีอายุระหว่าง 70-79 ปี มีจำนวน 177 คน คิดเป็นร้อยละ 44.25 มีอายุระหว่าง 60-69 ปี มีจำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 40.50 และมีอายุระหว่าง 80-89 ปี มีจำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 8.75 ตามลำดับ

**หากมี**ผู้สูงอายุในครอบครัว ลักษณะความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุมีโรคประจำตัว มีจำนวน 179 คน คิดเป็นร้อยละ 44.75 สุขภาพแข็งแรง มีจำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 39.00 เป็นผู้ป่วยติดเตียง มีจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 5.00 และอื่นๆ มีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.7 ความถี่ ร้อยละ การมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

การมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
1. ไปเยี่ยมเยียน	181	45.25
2. พาไปเที่ยว	55	13.75
3. พาไปโรงพยาบาล	72	18.00
4. ค่าใช้จ่ายต่างๆ	56	14.00
5. อื่นๆ เช่น ช่วยงานบ้าน การทำกิจกรรมร่วมกัน	18	4.50
6. ไม่ระบุ	18	4.50
<b>รวม</b>	<b>400</b>	<b>100.00</b>

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว โดยไปเยี่ยมเยียน มีจำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 45.25 พาไปโรงพยาบาล มีจำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 18.00 ค่าใช้จ่ายต่างๆ มีจำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 14.00 พาไปเที่ยว มีจำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 13.75 และอื่นๆ เช่น ช่วยงานบ้าน การทำกิจกรรมร่วมกัน มีจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.50 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.8 ความถี่ ร้อยละ ค่าใช้จ่ายกับผู้สูงอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม

ค่าใช้จ่ายกับผู้สูงอายุ	จำนวน	ร้อยละ
1. ต่ำกว่า 10,000 บาท	285	71.25
2. 10,001-20,000 บาท	82	20.50
3. 20,001-30,000 บาท	21	5.25
4. 30,001-40,000 บาท	7	1.75
5. 40,001-50,000 บาท	0	0.00
6. 50,001 บาทขึ้นไป	3	0.75
7. ไม่ระบุ	2	0.50
<b>รวม</b>	<b>400</b>	<b>100.00</b>

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้สูงอายุต่ำกว่า 10,000 บาท มีจำนวน 285 คน คิดเป็นร้อยละ 71.25 มีค่าใช้จ่ายอยู่ระหว่าง 10,001-20,000 บาท มีจำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 20.50 มีค่าใช้จ่ายอยู่ระหว่าง 20,001-30,000 บาท มีจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ

5.25 มีค่าใช้จ่ายอยู่ระหว่าง 30,001-40,000 บาท มีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.75 และมีค่าใช้จ่าย 50,001 บาทขึ้นไป มีจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.75 ตามลำดับ

**ตารางที่ 4.9** ความถี่ ร้อยละ รูปแบบสวัสดิการหรือการให้บริการผู้สูงอายุที่ตรงกับความต้องการของผู้ตอบแบบสอบถาม

รูปแบบสวัสดิการหรือการให้บริการผู้สูงอายุที่ตรงกับความต้องการ	จำนวน	ร้อยละ
1. เบี้ยยังชีพ	331	82.75
2. บ้านพักคนชรา	10	2.50
3. วันลาสำหรับการดูแลผู้สูงอายุ	106	26.50
4. สถานดูแลผู้สูงอายุ	33	8.25
5. สถานรักษา/พักฟื้นผู้สูงอายุ	104	26.00
6. การจ้างงานผู้สูงอายุ	47	11.75
7. คนดูแลผู้สูงอายุ	71	17.75
8. สิทธิลดหย่อนภาษี	94	23.50
9. สถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุ	16	4.00
10. กิจกรรม/สันทนาการต่างๆของผู้สูงอายุ	99	24.75
11. อื่นๆ	17	4.25

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรูปแบบสวัสดิการหรือการให้บริการผู้สูงอายุที่ตรงกับความต้องการมากที่สุดคือ เบี้ยยังชีพ มีจำนวน 331 คน คิดเป็นร้อยละ 82.75 รองลงมาคือ วันลาสำหรับการดูแลผู้สูงอายุ มีจำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 26.50 สถานรักษา/พักฟื้นผู้สูงอายุ มีจำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 26.00 กิจกรรม/สันทนาการต่างๆของผู้สูงอายุ มีจำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 24.75 สิทธิลดหย่อนภาษี มีจำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 23.50 คนดูแลผู้สูงอายุ มีจำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 17.75 การจ้างงานผู้สูงอายุ มีจำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 11.75 สถานดูแลผู้สูงอายุ มีจำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 8.25 อื่นๆ มีจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 4.25 สถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุ มีจำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 4.00 และบ้านพักคนชรา มีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 2.50 ตามลำดับ

## ส่วนที่ 2 ระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู

ตารางที่ 4.10 ความคิดเห็นต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู โดยภาพรวม

โดยภาพรวม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ	3.97	0.67	มาก
2. ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ	4.09	0.61	มาก
3. ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ	3.92	0.69	มาก
4. ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ	3.32	0.79	ปานกลาง
<b>รวม</b>	<b>3.79</b>	<b>0.50</b>	<b>มาก</b>

จากตารางที่ 4.10 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.79$ ,  $SD = 0.50$ ) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ ( $\bar{X} = 4.09$ ,  $SD = 0.61$ ) ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ ( $\bar{X} = 3.97$ ,  $SD = 0.67$ ) และด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ ( $\bar{X} = 3.92$ ,  $SD = 0.69$ ) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก และด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ ( $\bar{X} = 3.32$ ,  $SD = 0.79$ ) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

ตารางที่ 4.11 ความคิดเห็นต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ

ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น
1. ท่านเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุจากการสั่งสมด้วยประสบการณ์ตรงและประสบการณ์ในอดีตของท่าน	4.20	0.73	มาก
2. การปลูกฝังและการเป็นแบบอย่างของคนในครอบครัวมีอิทธิพลต่อท่านอย่างมากในการเห็นถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ	4.22	0.78	มาก
3. กลุ่มต่างๆ ทางสังคมมีผลต่อท่านในการเห็นถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ	3.79	0.84	มาก
4. สื่อต่างๆ ทางสังคมมีผลต่อท่านในการเห็นถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ	3.68	0.88	มาก
<b>โดยภาพรวม</b>	<b>3.97</b>	<b>0.67</b>	<b>มาก</b>

จากตารางที่ 4.11 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.97$ ,  $SD = 0.67$ ) เมื่อ

พิจารณาเป็นรายประเด็นพบว่า การปลุกฝังและการเป็นแบบอย่างของคนในครอบครัวมีอิทธิพลต่อท่านอย่างมากในการเห็นถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ ( $\bar{X} = 4.22$ ,  $SD = 0.78$ ) ท่านเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุจากการสั่งสมด้วยประสบการณ์ตรงและประสบการณ์ในอดีตของท่าน ( $\bar{X} = 4.20$ ,  $SD = 0.73$ ) กลุ่มต่างๆ ทางสังคมมีผลต่อท่านในการเห็นถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ ( $\bar{X} = 3.79$ ,  $SD = 0.84$ ) และสื่อต่างๆ ทางสังคมมีผลต่อท่านในการเห็นถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ ( $\bar{X} = 3.68$ ,  $SD = 0.88$ ) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากตามลำดับ

**ตารางที่ 4.12** ความคิดเห็นต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ

ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น
1. ท่านมีความเต็มใจเป็นอย่างยิ่งในการดูแลผู้สูงอายุ	4.26	0.75	มาก
2. บรรทัดฐานหรือแนวปฏิบัติทางสังคมมีอิทธิพลต่อท่านเป็นอย่างยิ่งในเรื่องของความกตัญญู	4.13	0.72	มาก
3. ความเชื่อ/คำสอนทางศาสนา มีอิทธิพลต่อท่านเป็นอย่างยิ่งในเรื่องของความกตัญญู	4.27	0.75	มาก
4. ข้อบังคับ/บทลงโทษทางกฎหมาย มีอิทธิพลต่อท่านเป็นอย่างยิ่งในเรื่องของความกตัญญู	3.72	0.93	มาก
<b>โดยภาพรวม</b>	<b>4.09</b>	<b>0.61</b>	<b>มาก</b>

จากตารางที่ 4.12 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 4.09$ ,  $SD = 0.61$ ) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นพบว่า ความเชื่อ/คำสอนทางศาสนา มีอิทธิพลต่อท่านเป็นอย่างยิ่งในเรื่องของความกตัญญู ( $\bar{X} = 4.27$ ,  $SD = 0.75$ ) ท่านมีความเต็มใจเป็นอย่างยิ่งในการดูแลผู้สูงอายุ ( $\bar{X} = 4.26$ ,  $SD = 0.75$ ) บรรทัดฐานหรือแนวปฏิบัติทางสังคมมีอิทธิพลต่อท่านเป็นอย่างยิ่งในเรื่องของความกตัญญู ( $\bar{X} = 4.13$ ,  $SD = 0.72$ ) และข้อบังคับ/บทลงโทษทางกฎหมาย มีอิทธิพลต่อท่านเป็นอย่างยิ่งในเรื่องของความกตัญญู ( $\bar{X} = 3.72$ ,  $SD = 0.93$ ) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

**ตารางที่ 4.13** ความคิดเห็นต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ

ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น
1. ครอบครัวของท่านสามารถดูแลผู้สูงอายุได้อย่างเต็มที่	4.02	0.81	มาก
2. ชุมชนหรือคนรอบตัวของท่านยังคงผูกพันและดูแลผู้สูงอายุได้อย่างเต็มที่	4.00	0.85	มาก
3. ท่านสามารถดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวได้อย่างเต็มที่	3.95	0.87	มาก
4. ภาพรวมของสังคมยังคงมีค่านิยมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ	3.70	0.91	มาก
<b>โดยภาพรวม</b>	<b>3.92</b>	<b>0.69</b>	<b>มาก</b>

จากตารางที่ 4.13 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.92$ ,  $SD = 0.69$ ) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นพบว่า ครอบครัวของท่านสามารถดูแลผู้สูงอายุได้อย่างเต็มที่ ( $\bar{X} = 4.02$ ,  $SD = 0.81$ ) ชุมชนหรือคนรอบตัวของท่านยังคงผูกพันและดูแลผู้สูงอายุได้อย่างเต็มที่ ( $\bar{X} = 4.00$ ,  $SD = 0.85$ ) ท่านสามารถดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวได้อย่างเต็มที่ ( $\bar{X} = 3.95$ ,  $SD = 0.87$ ) และภาพรวมของสังคมยังคงมีค่านิยมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ ( $\bar{X} = 3.70$ ,  $SD = 0.91$ ) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

ตารางที่ 4.14 ความคิดเห็นต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความ ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ

ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น
1. ท่านมีข้อจำกัดในเรื่องของ <u>เวลา</u> ในการดูแลผู้สูงอายุ	3.48	0.93	มาก
2. ท่านมีข้อจำกัดในเรื่องของ <u>ค่าใช้จ่าย</u> ในการดูแลผู้สูงอายุ	3.40	1.04	ปานกลาง
3. ท่านมีข้อจำกัดในเรื่องของ <u>การเดินทาง</u> ในการดูแลผู้สูงอายุ	3.28	1.02	ปานกลาง
4. ท่านมีข้อจำกัดในเรื่องของ <u>สถานที่</u> ในการดูแลผู้สูงอายุ	3.15	0.95	ปานกลาง
5. ท่านมีข้อจำกัดในเรื่องของ <u>ความรู้</u> ในการดูแลผู้สูงอายุ	3.27	0.84	ปานกลาง
โดยภาพรวม	3.32	0.79	ปานกลาง

จากตารางที่ 4.14 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความ กตัญญู ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ( $\bar{X} = 3.32$ ,  $SD = 0.79$ ) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นพบว่า ท่านมีข้อจำกัดในเรื่องของ เวลา ในการดูแลผู้สูงอายุ ( $\bar{X} = 3.48$ ,  $SD = 0.93$ ) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ส่วนประเด็นท่านมีข้อจำกัดในเรื่องของ ค่าใช้จ่าย ในการดูแลผู้สูงอายุ ( $\bar{X} = 3.40$ ,  $SD = 1.04$ ) ท่านมีข้อจำกัดในเรื่องของ การเดินทาง ในการดูแลผู้สูงอายุ ( $\bar{X} = 3.28$ ,  $SD = 1.02$ ) ท่านมีข้อจำกัดในเรื่องของ ความรู้ ในการดูแลผู้สูงอายุ ( $\bar{X} = 3.27$ ,  $SD = 0.84$ ) และ ท่านมีข้อจำกัดในเรื่องของ สถานที่ ในการดูแลผู้สูงอายุ ( $\bar{X} = 3.15$ ,  $SD = 0.95$ ) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

### ส่วนที่ 3 ความพึงพอใจจากการเข้ารับสวัสดิการหรือการใช้บริการที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 4.15 ความถี่ ร้อยละ ผลจากการเข้ารับสวัสดิการหรือการใช้บริการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม

สวัสดิการ หรือ การใช้บริการที่เกี่ยวข้องกับ ผู้สูงอายุ	ไม่ได้ใช้		ใช้	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. บัตรทอง	151	37.75	233	58.25
2. เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ	124	31.00	255	63.75
3. ศูนย์บริการผู้สูงอายุ	299	74.75	64	16.00
4. บ้านพักคนชรา	355	88.75	13	3.25
5. กิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน	251	62.75	111	27.75
6. กองทุนผู้สูงอายุ	298	74.50	66	16.50
7. สถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุ	340	85.00	19	4.75
8. อื่นๆ	13	3.25	8	2.00

จากตารางที่ 4.15 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้สวัสดิการ หรือ การใช้บริการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ มากที่สุด คือ บ้านพักคนชรา มีจำนวน 355 คน คิดเป็นร้อยละ 88.75 รองลงมาคือ สถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุ มีจำนวน 340 คน คิดเป็นร้อยละ 85.00 ศูนย์บริการผู้สูงอายุ มีจำนวน 299 คน คิดเป็นร้อยละ 74.75 กองทุนผู้สูงอายุ มีจำนวน 298 คน คิดเป็นร้อยละ 74.50 กิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน มีจำนวน 251 คน คิดเป็นร้อยละ 62.75 บัตรทอง มีจำนวน 151 คน คิดเป็นร้อยละ 37.75 เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ มีจำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 31.00 และอื่นๆ มีจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 3.25 ตามลำดับ

ส่วนสวัสดิการ หรือ การใช้บริการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุที่ใช้มากที่สุด คือ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ มีจำนวน 255 คน คิดเป็นร้อยละ 63.75 รองลงมาคือ บัตรทอง มีจำนวน 233 คน คิดเป็นร้อยละ 58.25 กิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน มีจำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 27.75 กองทุนผู้สูงอายุ มีจำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 16.50 ศูนย์บริการผู้สูงอายุ มีจำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 16.00 สถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุ มีจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 4.75 บ้านพักคนชรา มีจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 3.25 และอื่นๆ จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.00 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.16 ความพึงพอใจจากการเข้ารับสวัสดิการหรือการใช้บริการ

ความพึงพอใจจากการเข้ารับสวัสดิการหรือการใช้บริการ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น
1. บัตรทอง	3.67	0.95	มาก
2. เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ	3.53	1.01	มาก
3. ศูนย์บริการผู้สูงอายุ	3.11	1.09	ปานกลาง
4. บ้านพักคนชรา	3.02	1.18	ปานกลาง
5. กิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน	3.25	1.05	ปานกลาง
6. กองทุนผู้สูงอายุ	3.35	1.20	ปานกลาง
7. สถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุ	2.98	1.18	ปานกลาง
8. อื่นๆ	3.12	1.42	ปานกลาง
โดยภาพรวม	<b>3.41</b>	<b>0.95</b>	<b>มาก</b>

จากตารางที่ 4.16 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจจากการเข้ารับสวัสดิการหรือการใช้บริการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ( $\bar{X} = 3.41$ ,  $SD = 0.95$ ) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นพบว่า บัตรทอง ( $\bar{X} = 3.67$ ,  $SD = 0.95$ ) และเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ( $\bar{X} = 3.53$ ,  $SD = 1.01$ ) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ส่วนประเด็นกองทุนผู้สูงอายุ ( $\bar{X} = 3.35$ ,  $SD = 1.20$ ) กิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน ( $\bar{X} = 3.25$ ,  $SD = 1.05$ ) อื่นๆ ( $\bar{X} = 3.12$ ,  $SD = 1.42$ ) ศูนย์บริการผู้สูงอายุ ( $\bar{X} = 3.11$ ,  $SD = 1.09$ ) บ้านพักคนชรา ( $\bar{X} = 3.02$ ,  $SD = 1.18$ ) และสถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ( $\bar{X} = 2.98$ ,  $SD = 1.18$ ) มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

#### ส่วนที่ 4 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

1. ท่านคิดว่าภาครัฐ ควรปรับปรุงการให้บริการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในเรื่องใด

**ตารางที่ 4.17** ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาครัฐควรปรับปรุงการให้บริการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ลำดับที่ 1

ภาครัฐควรปรับปรุงการให้บริการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ลำดับที่ 1	จำนวน	ร้อยละ
1. การเพิ่มเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุ	41	10.25
2. ดูแลการจัดบริการคำปรึกษาพยาบาลของผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง ครบถ้วน และปรับปรุงเรื่องของการให้บริการของโรงพยาบาลของรัฐ ควรมีสถานที่ดูแลผู้สูงอายุที่มากขึ้น และสวัสดิการ การรักษา สำหรับผู้สูงอายุในแถบชนบท ประเทศเพื่อนบ้านและผู้ยากไร้	31	7.75
3. สวัสดิการของผู้สูงอายุ	6	1.49
4. การจัดหางานทำให้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีเงินเพิ่มขึ้น และมีศูนย์บริการผู้สูงอายุ	5	1.25
5. การปลูกจิตสำนึกลูกหลานให้ดูแลบุพการี ให้ความรู้การดูแลผู้สูงอายุ	5	1.25
6. การติดต่อราชการของผู้สูงอายุ ควรให้มีเจ้าหน้าที่คอยให้บริการ หรือพาไปยังจุดที่ติดต่อเป็นพิเศษ	3	0.75
7. กิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ จัดกลุ่มสนทนาการ	2	0.50
8. ไม่ให้ผู้สูงอายุที่เกิน 70 ปี ขับรถยนต์ หรือพาหนะอื่นๆ	2	0.50
9. สิทธิบัตรทอง	2	0.50
10. อยากให้สร้างโครงการพัฒนาและการดูแลผู้สูงอายุ	2	0.50
11. การดูแลเรื่องอาหาร	1	0.25

**ตารางที่ 4.18** ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาครัฐควรปรับปรุงการให้บริการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ลำดับที่ 2

ภาครัฐควรปรับปรุงการให้บริการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ลำดับที่ 2	จำนวน	ร้อยละ
1. ให้สิทธิในการบริการต่างๆ แก่ผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดความสะดวกและรวดเร็ว เช่น การรักษาพยาบาล เพิ่มคุณภาพและอุปกรณ์ทางการแพทย์ ในชนบทให้ใกล้โรงพยาบาลประจำจังหวัด หรือมีสถานพยาบาลสำหรับผู้สูงอายุ สิทธิบัตรทอง	10	2.50
2. การจัดอบรมการดูแลผู้สูงอายุ ควรใส่ใจเรื่องความรับผิดชอบต่อผู้สูงในครอบครัว ไม่ให้อยู่ลำพัง	4	1.00
3. การดูแลเบี้ยยังชีพของผู้สูงอายุ ที่มีรายได้น้อย	4	1.00
4. สถานที่ที่ดูแลสำหรับผู้สูงอายุไร้บ้าน ถูกทอดทิ้ง หรือผู้ยากไร้ สถานที่พักสำหรับผู้สูงอายุ	4	1.00
5. สวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ	3	0.75
6. อยากให้ชุมชนมีกิจกรรมส่งเสริมให้แก่ผู้สูงอายุ เช่น สันทนาการ การฝึกอาชีพ ฯลฯ	3	0.75
7. การพูดจากับผู้สูงอายุเวลาเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล กรณีมีบัตรทองให้ดีกว่านี้	2	0.50
8. อยากให้มีการสร้างศูนย์ของผู้สูงอายุต่างๆ	2	0.50
9. ให้ผู้สูงอายุมีโอกาสถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ภูมิใจในตัวเอง	1	0.25
10. อยากให้เจ้าหน้าที่ของรัฐให้บริการกับผู้สูงอายุให้ดีกว่านี้	1	0.25

ตารางที่ 4.19 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาครัฐควรปรับปรุงการให้บริการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ลำดับที่ 3

ภาครัฐควรปรับปรุงการให้บริการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ลำดับที่ 3	จำนวน	ร้อยละ
1. สถานที่ดูแลผู้สูงอายุ จัดเจ้าหน้าที่ให้ความรู้ในการดูแลผู้สูงอายุ มีการดูแลที่ดีขึ้น	4	1.00
2. ให้มีการจ้างงานผู้สูงอายุไว้ในแต่ละหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน	4	1.00
3. ควรปรับปรุงเรื่องการดูแลผู้สูงอายุในชุมชน เช่น เข้าเยี่ยมผู้สูงอายุในชุมชนและติดเตียง	2	0.50
4. บริการเรื่องการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุ เช่น ออกกำลังกาย และ กายภาพบำบัด	2	0.50
5. สิทธิในการใช้บัตรทอง	2	0.50
6. การรักษาพยาบาล ควรมีการแยกหรือมีห้องตรวจแยกเหมือนช่องทางด่วน	1	0.25

2. ข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมความกตัญญูหรือการดูแลผู้สูงอายุของคนในสังคม

ตารางที่ 4.20 ข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมความกตัญญูหรือการดูแลผู้สูงอายุของคนในสังคม

ข้อเสนอแนะอื่นๆ	จำนวน	ร้อยละ
1. ควรมีสื่อ หรือกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความกตัญญูต่อผู้สูงอายุให้เด็กรุ่นใหม่ได้รับรู้หรือปลูกฝังให้มากกว่านี้ เพราะสังคมไทยเริ่มจะเป็นสังคมเดี่ยว หรือสังคมเมืองมากขึ้น อาจจะทำให้ลูกหลานละเลยการดูแลผู้สูงอายุ มีมาตรการส่งเสริมให้บุตรหลานดูแลผู้สูงอายุ ส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้และความกตัญญูสำนึกในบุญต่อผู้สูงอายุ	25	6.25
2. การให้สิทธิโดยเท่าเทียมกัน การดูแลให้บริการอย่างตั้งใจเต็มที่ โดยไม่เลือกผู้ป่วย ฐานะต่างๆ ควรมีเจ้าหน้าที่แพทย์และพยาบาลมาตรวจสุขภาพผู้สูงอายุตามชุมชนบ้าง อยากให้ภาครัฐตั้งศูนย์บริการศูนย์ดูแลบำบัดเยียวยาผู้สูงอายุให้มีพยาบาลดูแลตลอด 24 ชั่วโมง	6	1.49
3. ควรจัดกิจกรรมทางสังคมให้ผู้สูงอายุกับบุตรหลานได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อที่คนในครอบครัว หรือบุตรหลานจะได้มีเวลาพบปะพูดคุยกันมากขึ้น	6	1.49
4. ผู้สูงอายุปัจจุบันและมีแนวโน้มในอนาคตอาจมีความทุกข์เพิ่มขึ้น เนื่องจากการขยายตัวของภาวะความเจ็บป่วย ภาวะทุพพลภาพ สังคมควรให้ความสนใจ เรื่องนี้มีมากที่สุด ในการเข้ามาดูแลผู้ป่วย เรื่องจัดการทำกายภาพบำบัด เพราะผู้สูงอายุควรได้รับสิทธิทุกอย่างเท่าเทียมกัน	2	0.50
5. ส่งเสริมด้านการบริการต่างๆ การดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุ รวมถึงการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุด้วย	2	0.50
6. ให้เอกชนเป็นผู้ทำสื่อ และกิจกรรมจะเห็นผลมากกว่าภาครัฐจัดกิจกรรมทำเอง	2	0.50
7. ควรมีส่วนลดต่างๆ ในการพาผู้สูงอายุไปใช้บริการ เช่น โรงแรม สถานที่ท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว	1	0.25

## ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู

ตารางที่ 4.21 เปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู จำแนกตามเพศ

ความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ ค่านิยมความกตัญญู	ชาย		หญิง		t	p
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
1. ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ	3.88	0.72	4.04	0.63	-2.28	0.02*
2. ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ	4.06	0.62	4.13	0.59	-1.11	0.27
3. ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ	3.84	0.65	3.99	0.73	-2.18	0.03*
4. ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ	3.33	0.76	3.30	0.81	0.43	0.67
<b>รวม</b>	<b>3.75</b>	<b>0.50</b>	<b>3.83</b>	<b>0.50</b>	<b>-1.56</b>	<b>0.12</b>

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.21 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู จำแนกตามเพศ พบว่า โดยภาพรวมมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ และด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ มีความคิดเห็นที่ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.22 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู จำแนกตามอายุ

ความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู	$\bar{X}$	SD	F	p-value
1. ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ	3.97	0.67	0.80	0.52
2. ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ	4.09	0.61	0.92	0.45
3. ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ	3.92	0.69	1.46	0.21
4. ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ	3.32	0.79	1.44	0.22
<b>รวม</b>	<b>3.79</b>	<b>0.50</b>	<b>1.15</b>	<b>0.33</b>

จากตารางที่ 4.22 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู จำแนกตามอายุ พบว่า ความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญูไม่แตกต่างกัน

**ตารางที่ 4.23** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	1.461	4.00	0.37	0.80	0.52
ภายในกลุ่ม	179.695	395.00	0.45		
รวม	181.156	399.00			

จากตารางที่ 4.23 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ พบว่าไม่แตกต่างกัน

**ตารางที่ 4.24** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	1.354	4.00	0.34	0.92	0.45
ภายในกลุ่ม	146.005	395.00	0.37		
รวม	147.359	399.00			

จากตารางที่ 4.24 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ พบว่าไม่แตกต่างกัน

**ตารางที่ 4.25** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	2.794	4.00	0.70	1.46	0.21
ภายในกลุ่ม	189.400	395.00	0.48		
รวม	192.194	399.00			

จากตารางที่ 4.25 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ พบว่าไม่แตกต่างกัน

**ตารางที่ 4.26** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	3.543	4.00	0.89	1.44	0.22
ภายในกลุ่ม	242.921	395.00	0.61		
รวม	246.464	399.00			

จากตารางที่ 4.26 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ พบว่าไม่แตกต่างกัน

**ตารางที่ 4.27** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู โดยภาพรวม จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	1.147	1.147	0.29	1.15	0.33
ภายในกลุ่ม	98.489	98.489	0.25		
รวม	99.636	99.636			

จากตารางที่ 4.27 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู โดยภาพรวม พบว่าไม่แตกต่างกัน

**ตารางที่ 4.28** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู จำแนกตามรายได้

ความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู	$\bar{X}$	SD	F	p-value
1. ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ	3.97	0.67	2.54	0.03*
2. ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ	4.09	0.61	1.40	0.22
3. ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ	3.92	0.69	1.87	0.10
4. ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ	3.32	0.79	0.80	0.55
รวม	3.79	0.50	2.12	0.06

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.28 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู จำแนกตามรายได้ พบว่า โดยภาพรวม มีความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญูไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายได้พบว่า ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ มีความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญูแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

**ตารางที่ 4.29** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ จำแนกตามรายได้

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	5.666	5.00	1.13	2.54	0.03*
ภายในกลุ่ม	175.490	394.00	0.45		
รวม	181.156	399.00			

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.29 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ จำแนกตามรายได้ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

เพื่อเปรียบเทียบว่าระดับคะแนนเฉลี่ยใดบ้างที่มีความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ จำแนกตามรายได้ ที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD ดังตารางที่ 4.30

**ตารางที่ 4.30** ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ จำแนกตามรายได้ที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD

รายได้	$\bar{X}$	ต่ำกว่า 15,000 บาท	15,001- 25,000 บาท	25,001- 35,000 บาท	35,001- 45,000 บาท	45,001- 55,000 บาท	55,001- 80,000 บาท
		3.92	4.01	4.24	4.83	4.40	3.75
ต่ำกว่า 15,000 บาท	3.92		-0.09	-0.32*	-0.91*	-0.48	0.17
15,001-25,000 บาท	4.01			-0.23	-0.83*	-0.39	0.26
25,001-35,000 บาท	4.24				-0.59	-0.16	0.49
35,001-45,000 บาท	4.83					0.43	1.08
45,001-55,000 บาท	4.40						0.65
55,001-80,000 บาท	3.75						

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.30 แสดงให้เห็นว่าความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุที่มีรายได้ 15,001-25,000 บาท กับ 25,001-35,000 บาท กับ 35,001-45,000 บาทแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**ตารางที่ 4.31** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามรายได้

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	2.569	5.00	0.51	1.40	0.22
ภายในกลุ่ม	144.791	394.00	0.37		
รวม	147.359	399.00			

จากตารางที่ 4.31 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามรายได้ พบว่าไม่แตกต่างกัน

**ตารางที่ 4.32** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามรายได้

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	4.445	5.00	0.89	1.87	0.10
ภายในกลุ่ม	187.749	394.00	0.48		
รวม	192.194	399.00			

จากตารางที่ 4.32 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามรายได้พบว่าไม่แตกต่างกัน

**ตารางที่ 4.33** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามรายได้

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	2.486	5.00	0.50	0.80	0.55
ภายในกลุ่ม	243.978	394.00	0.62		
รวม	246.464	399.00			

จากตารางที่ 4.33 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามรายได้พบว่าไม่แตกต่างกัน

**ตารางที่ 4.34** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู โดยภาพรวม จำแนกตามรายได้

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	2.606	5.00	0.52	2.12	0.06
ภายในกลุ่ม	97.030	394.00	0.25		
รวม	99.636	399.00			

จากตารางที่ 4.34 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู โดยภาพรวม จำแนกตามรายได้พบว่าไม่แตกต่างกัน

**ตารางที่ 4.35** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู จำแนกตามอาชีพ

ความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู	$\bar{X}$	SD	F	p-value
1. ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ	3.97	0.67	1.55	0.15
2. ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ	4.09	0.61	1.75	0.10
3. ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ	3.92	0.69	1.73	0.10
4. ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ	3.32	0.79	0.56	0.79
<b>รวม</b>	<b>3.79</b>	<b>0.50</b>	<b>1.51</b>	<b>0.16</b>

จากตารางที่ 4.35 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู จำแนกตามอาชีพ พบว่า ความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญูไม่แตกต่างกัน

**ตารางที่ 4.36** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ จำแนกตามอาชีพ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	4.891	7.00	0.70	1.55	0.15
ภายในกลุ่ม	176.265	392.00	0.45		
รวม	181.156	399.00			

จากตารางที่ 4.36 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ จำแนกตามอาชีพ พบว่าไม่แตกต่างกัน

**ตารางที่ 4.37** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามอาชีพ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	4.475	7.00	0.64	1.75	0.10
ภายในกลุ่ม	142.884	392.00	0.36		
รวม	147.359	399.00			

จากตารางที่ 4.37 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามอาชีพ พบว่าไม่แตกต่างกัน

**ตารางที่ 4.38** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามอาชีพ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	5.771	7.00	0.82	1.73	0.10
ภายในกลุ่ม	186.423	392.00	0.48		
รวม	192.194	399.00			

จากตารางที่ 4.38 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามอาชีพ พบว่าไม่แตกต่างกัน

**ตารางที่ 4.39** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามอาชีพ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	2.419	7.00	0.35	0.56	0.79
ภายในกลุ่ม	244.045	392.00	0.62		
รวม	246.464	399.00			

จากตารางที่ 4.39 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามอาชีพ พบว่าไม่แตกต่างกัน

**ตารางที่ 4.40** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู โดยภาพรวม จำแนกตามอาชีพ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	2.620	7.00	0.37	1.51	0.16
ภายในกลุ่ม	97.016	392.00	0.25		
รวม	99.636	399.00			

จากตารางที่ 4.40 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู โดยภาพรวม จำแนกตามอาชีพพบว่าไม่แตกต่างกัน

**ตารางที่ 4.41** เปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู จำแนกตามการอาศัยอยู่กับผู้สูงอายุ

ความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู	อาศัย		ไม่อาศัย		t	p
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
1. ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ	4.04	0.63	3.97	0.70	1.08	0.28
2. ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ	4.13	0.50	4.11	0.66	0.38	0.71
3. ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ	3.91	0.61	3.98	0.73	-1.00	.032
4. ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ	3.22	0.66	3.40	0.88	-2.25	0.03*
<b>รวม</b>	<b>3.79</b>	<b>0.43</b>	<b>3.84</b>	<b>0.53</b>	<b>-0.93</b>	<b>0.35</b>

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.41 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู จำแนกตามการอาศัยอยู่กับผู้สูงอายุ พบว่า โดยภาพรวมมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**ตารางที่ 4.42** เปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู จำแนกตามการมีผู้สูงอายุในครอบครัว

ความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู	ไม่มี		มี		t	p
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD		
1. ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ	3.73	0.63	3.99	0.68	-1.98	0.05*
2. ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ	3.91	0.66	4.11	0.60	-1.72	0.09
3. ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ	3.77	0.76	3.93	0.69	0.33	0.23
4. ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ	3.55	0.76	3.29	0.79	0.87	0.09
<b>รวม</b>	<b>3.73</b>	<b>0.57</b>	<b>3.80</b>	<b>0.50</b>	<b>0.22</b>	<b>0.47</b>

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.42 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู จำแนกตามการมีผู้สูงอายุในครอบครัว พบว่า โดยภาพรวมมีความพึงพอใจไม่แตกต่างกัน เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**ตารางที่ 4.43** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู จำแนกตามอายุของผู้สูงอายุในครอบครัว

ความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู	$\bar{X}$	SD	F	p-value
1. ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ	3.97	0.67	2.07	0.08
2. ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ	4.09	0.61	2.26	0.06
3. ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ	3.92	0.69	3.92	0.00*
4. ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ	3.32	0.79	2.38	0.05*
<b>รวม</b>	<b>3.79</b>	<b>0.50</b>	<b>1.35</b>	<b>0.25</b>

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.43 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู จำแนกตามอายุของผู้สูงอายุในครอบครัว พบว่า โดยภาพรวมมีความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญูไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ และ ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ ความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญูแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**ตารางที่ 4.44** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ จำแนกตามอายุของผู้สูงอายุในครอบครัว

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	3.712	4.00	0.93	2.07	0.08
ภายในกลุ่ม	177.444	395.00	0.45		
รวม	181.156	399.00			

จากตารางที่ 4.44 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ จำแนกตามอายุของผู้สูงอายุในครอบครัว พบว่าไม่แตกต่างกัน

**ตารางที่ 4.45** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามอายุของผู้สูงอายุในครอบครัว

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	3.299	4.00	0.82	2.26	0.06
ภายในกลุ่ม	144.060	395.00	0.36		
รวม	147.359	399.00			

จากตารางที่ 4.45 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามอายุของผู้สูงอายุในครอบครัว พบว่าไม่แตกต่างกัน

**ตารางที่ 4.46** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามอายุของผู้สูงอายุในครอบครัว

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	7.339	4.00	1.83	3.92	0.00*
ภายในกลุ่ม	184.856	395.00	0.47		
รวม	192.194	399.00			

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.46 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามอายุของผู้สูงอายุในครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เพื่อเปรียบเทียบว่าระดับคะแนนเฉลี่ยใดบ้างที่มีความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามอายุของผู้สูงอายุในครอบครัวที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD ดังตารางที่ 4.47

**ตารางที่ 4.47** ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามอายุของผู้สูงอายุในครอบครัวที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD

อายุของผู้สูงอายุในครอบครัว	$\bar{X}$	60-69 ปี	70-79 ปี	80-89 ปี
		3.92	3.86	4.31
60-69 ปี	3.92		0.06	-0.39*
70-79 ปี	3.86			-0.45*
80-89 ปี	4.31			

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.47 แสดงให้เห็นว่าความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ ที่มีอายุของผู้สูงอายุในครอบครัว 60-69 ปี กับ 70-79 ปี กับ 80-89 ปี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**ตารางที่ 4.48** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามอายุของผู้สูงอายุในครอบครัว

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	5.804	4.00	1.45	2.38	0.05*
ภายในกลุ่ม	240.660	395.00	0.61		
รวม	246.464	399.00			

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.48 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามอายุของผู้สูงอายุในครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เพื่อเปรียบเทียบว่าระดับคะแนนเฉลี่ยใดบ้างที่มีความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามอายุของผู้สูงอายุในครอบครัวที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD ดังตารางที่ 4.49

**ตารางที่ 4.49** ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามอายุของผู้สูงอายุในครอบครัวที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD

อายุของผู้สูงอายุในครอบครัว	$\bar{X}$	60-69 ปี	70-79 ปี	80-89 ปี
		3.41	3.23	3.12
60-69 ปี	3.41		0.18*	0.29*
70-79 ปี	3.23			0.11
80-89 ปี	3.12			

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.49 แสดงให้เห็นว่าความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ ที่มีอายุของผู้สูงอายุในครอบครัว 60-69 ปี กับ 70-79 ปี กับ 80-89 ปี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**ตารางที่ 4.50** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู โดยภาพรวม จำแนกตามอายุของผู้สูงอายุในครอบครัว

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	1.340	4.00	0.33	1.35	0.25
ภายในกลุ่ม	98.296	395.00	0.25		
รวม	99.636	399.00			

จากตารางที่ 4.50 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู โดยภาพรวม จำแนกตามอายุของผู้สูงอายุในครอบครัว พบว่าไม่แตกต่างกัน

**ตารางที่ 4.51** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู จำแนกตามลักษณะความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในครอบครัว

ความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู	$\bar{X}$	SD	F	p-value
1. ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ	3.97	0.67	2.58	0.04*
2. ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ	4.09	0.61	1.18	0.32
3. ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ	3.92	0.69	2.61	0.04*
4. ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ	3.32	0.79	1.72	0.14
<b>รวม</b>	<b>3.79</b>	<b>0.50</b>	<b>2.04</b>	<b>0.09</b>

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.51 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู จำแนกตามลักษณะความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในครอบครัว พบว่า โดยภาพรวมมีความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญูไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ และด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุมีความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญูแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**ตารางที่ 4.52** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ จำแนกตามลักษณะความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในครอบครัว

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	4.613	4.00	1.15	2.58	0.04*
ภายในกลุ่ม	176.543	395.00	0.45		
รวม	181.156	399.00			

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.52 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ จำแนกตามลักษณะความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เพื่อเปรียบเทียบว่าระดับคะแนนเฉลี่ยใดบ้างที่มีความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ จำแนกตามลักษณะความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในครอบครัวที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD ดังตารางที่ 4.53

**ตารางที่ 4.53** ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ จำแนกตามลักษณะความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในครอบครัวที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD

ลักษณะความเป็นอยู่ ของผู้สูงอายุ	$\bar{X}$	สุขภาพแข็งแรง	โรคประจำตัว	เป็นผู้ป่วยติดเตียง	อื่นๆ
		4.08	3.92	3.68	4.06
สุขภาพแข็งแรง	4.08		0.16*	0.41*	0.02
โรคประจำตัว	3.92			0.25	-0.14
เป็นผู้ป่วยติดเตียง	3.68				-0.39
อื่นๆ	4.06				

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.53 แสดงให้เห็นว่าความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ ที่มีลักษณะความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในครอบครัวสุขภาพแข็งแรง กับโรคประจำตัว กับเป็นผู้ป่วยติดเตียง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**ตารางที่ 4.54** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามลักษณะความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในครอบครัว

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	1.741	4.00	0.44	1.18	0.32
ภายในกลุ่ม	145.618	395.00	0.37		
รวม	147.359	399.00			

จากตารางที่ 4.54 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามลักษณะความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในครอบครัวพบว่าไม่แตกต่างกัน

**ตารางที่ 4.55** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามลักษณะความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในครอบครัว

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	4.953	4.00	1.24	2.61	0.04*
ภายในกลุ่ม	187.241	395.00	0.47		
รวม	192.194	399.00			

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.55 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามลักษณะความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในครอบครัว พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เพื่อเปรียบเทียบว่าระดับคะแนนเฉลี่ยใดบ้างที่มีความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามลักษณะความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในครอบครัวที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD ดังตารางที่ 4.56

**ตารางที่ 4.56** ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามลักษณะความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในครอบครัวที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD

ลักษณะความเป็นอยู่ของ ผู้สูงอายุในครอบครัว	$\bar{X}$	สุขภาพแข็งแรง	โรคประจำตัว	เป็นผู้ป่วยติดเตียง	อื่นๆ
ผู้สูงอายุในครอบครัว		3.96	3.93	3.44	4.00
สุขภาพแข็งแรง	3.96		0.03	0.52*	-0.04
โรคประจำตัว	3.93			0.49*	-0.07
เป็นผู้ป่วยติดเตียง	3.44				-0.56
อื่นๆ	4.00				

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.56 แสดงให้เห็นว่าความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุที่มีลักษณะความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในครอบครัวสุขภาพแข็งแรง กับ โรคประจำตัว กับ เป็นผู้ป่วยติดเตียง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**ตารางที่ 4.57** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามลักษณะความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในครอบครัว

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	4.221	4.00	1.06	1.72	0.14
ภายในกลุ่ม	242.243	395.00	0.61		
รวม	246.464	399.00			

จากตารางที่ 4.57 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามลักษณะความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในครอบครัวพบว่าไม่แตกต่างกัน

**ตารางที่ 4.58** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู โดยภาพรวม จำแนกตามลักษณะความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในครอบครัว

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	2.018	4.00	0.50	2.04	0.09
ภายในกลุ่ม	97.618	395.00	0.25		
รวม	99.636	399.00			

จากตารางที่ 4.58 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู โดยภาพรวม จำแนกตามลักษณะความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุในครอบครัวพบว่าไม่แตกต่างกัน

**ตารางที่ 4.59** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู จำแนกตามการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ

ความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู	$\bar{X}$	SD	F	p-value
1. ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ	3.97	0.67	1.25	0.29
2. ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ	4.09	0.61	4.24	0.00*
3. ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ	3.92	0.69	5.60	0.00*
4. ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ	3.32	0.79	7.11	0.00*
<b>รวม</b>	<b>3.79</b>	<b>0.50</b>	<b>4.98</b>	<b>0.00*</b>

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.59 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู จำแนกตามการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ พบว่า โดยภาพรวมมีความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญูแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ และด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**ตารางที่ 4.60** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ จำแนกตามการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	2.819	5.00	0.56	1.25	0.29
ภายในกลุ่ม	178.337	394.00	0.45		
รวม	181.156	399.00			

จากตารางที่ 4.60 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ จำแนกตามการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ พบว่า ไม่แตกต่างกัน

**ตารางที่ 4.61** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	7.532	5.00	1.51	4.24	0.00*
ภายในกลุ่ม	139.827	394.00	0.35		
รวม	147.359	399.00			

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.61 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เพื่อเปรียบเทียบว่าระดับคะแนนเฉลี่ยใดบ้างที่มีความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD ดังตารางที่ 4.62

**ตารางที่ 4.62** ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD

การมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ	$\bar{X}$	ไปเยี่ยมเยียน	พาไปเที่ยว	พาไปโรงพยาบาล	ค่าใช้จ่ายต่างๆ	อื่นๆ
		4.09	3.82	4.25	4.18	3.89
ไปเยี่ยมเยียน	4.09		0.28*	-0.16	-0.08	0.21
พาไปเที่ยว	3.82			-0.43*	-0.36*	-0.07
พาไปโรงพยาบาล	4.25				0.07	0.36*
ค่าใช้จ่ายต่างๆ	4.18					0.29
อื่นๆ	3.89					

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.62 แสดงให้เห็นว่าความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุที่มีการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุโดยไปเยี่ยมเยียน กับพาไปเที่ยว กับพาไปโรงพยาบาล กับค่าใช้จ่ายต่างๆ กับอื่นๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**ตารางที่ 4.63** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	12.758	5.00	2.55	5.60	0.00*
ภายในกลุ่ม	179.437	394.00	0.46		
รวม	192.194	399.00			

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.63 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เพื่อเปรียบเทียบว่าระดับคะแนนเฉลี่ยใดบ้างที่มีความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD ดังตารางที่ 4.64

**ตารางที่ 4.64** ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD

การมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ	$\bar{X}$	ไปเยี่ยมเยียน	พาไปเที่ยว	พาไปโรงพยาบาล	ค่าใช้จ่ายต่างๆ	อื่นๆ
		4.09	3.82	4.25	4.18	3.89
ไปเยี่ยมเยียน	4.09		0.09	-0.30*	0.26*	0.36*
พาไปเที่ยว	3.82			-0.38*	0.17	0.27
พาไปโรงพยาบาล	4.25				0.56*	0.65*
ค่าใช้จ่ายต่างๆ	4.18					0.10
อื่นๆ	3.89					

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.64 แสดงให้เห็นว่าความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุที่มีการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุโดยไปเยี่ยมเยียน กับพาไปเที่ยว กับพาไปโรงพยาบาล กับค่าใช้จ่ายต่างๆ กับอื่นๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**ตารางที่ 4.65** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	20.390	5.00	4.08	7.11	0.00*
ภายในกลุ่ม	226.074	394.00	0.57		
รวม	246.464	399.00			

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.65 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เพื่อเปรียบเทียบว่าระดับคะแนนเฉลี่ยใดบ้างที่มีความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD ดังตารางที่ 4.66

**ตารางที่ 4.66** ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD

การมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ	$\bar{X}$	ไปเยี่ยมเยียน	พาไปเที่ยว	พาไปโรงพยาบาล	ค่าใช้จ่ายต่างๆ	อื่นๆ
		3.46	3.07	3.24	3.07	3.04
ไปเยี่ยมเยียน	3.46		0.38*	0.22*	0.39*	0.41*
พาไปเที่ยว	3.07			-0.17	0.00	0.03
พาไปโรงพยาบาล	3.24				0.17	0.19
ค่าใช้จ่ายต่างๆ	3.07					0.02
อื่นๆ	3.04					

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.66 แสดงให้เห็นว่าความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุที่มีการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุโดยไปเยี่ยมเยียน กับพาไปเที่ยว กับพาไปโรงพยาบาล กับค่าใช้จ่ายต่างๆ กับอื่นๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**ตารางที่ 4.67** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู โดยภาพรวม จำแนกตามการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	5.919	5.00	1.18	4.98	0.00*
ภายในกลุ่ม	93.717	394.00	0.24		
รวม	99.636	399.00			

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.67 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู โดยภาพรวม จำแนกตามการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เพื่อเปรียบเทียบว่าระดับคะแนนเฉลี่ยใดบ้างที่มีความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู โดยภาพรวม จำแนกตามการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD ดังตารางที่ 4.68

**ตารางที่ 4.68** ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู โดยภาพรวม จำแนกตามการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD

การมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ	$\bar{X}$	ไปเยี่ยมเยียน	พาไปเที่ยว	พาไปโรงพยาบาล	ค่าใช้จ่ายต่างๆ	อื่นๆ
		3.84	3.61	3.91	3.69	3.54
ไปเยี่ยมเยียน	3.84		0.23*	-0.07	0.15*	0.30*
พาไปเที่ยว	3.61			-0.30*	-0.08	0.07
พาไปโรงพยาบาล	3.91				0.22*	0.37*
ค่าใช้จ่ายต่างๆ	3.69					0.15
อื่นๆ	3.54					

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.68 แสดงให้เห็นว่าความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุที่มีการมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุโดยไปเยี่ยมเยียน กับพาไปเที่ยว กับพาไปโรงพยาบาล กับค่าใช้จ่ายต่างๆ กับอื่นๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**ตารางที่ 4.69** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู จำแนกตามค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู	$\bar{X}$	SD	F	p-value
1. ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ	3.97	0.67	2.40	0.04*
2. ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ	4.09	0.61	6.00	0.00*
3. ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ	3.92	0.69	2.62	0.02*
4. ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ	3.32	0.79	1.36	0.24
<b>รวม</b>	<b>3.79</b>	<b>0.50</b>	<b>4.38</b>	<b>0.00*</b>

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.69 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู จำแนกตามค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ พบว่า โดยภาพรวมมีความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญูแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายได้ พบว่า ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ และด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**ตารางที่ 4.70** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ จำแนกตามค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	5.354	5.00	1.07	2.40	0.04*
ภายในกลุ่ม	175.802	394.00	0.45		
รวม	181.156	399.00			

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.70 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ จำแนกตามค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เพื่อเปรียบเทียบว่าระดับคะแนนเฉลี่ยใดบ้างที่มีความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ จำแนกตามค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD ดังตารางที่ 4.71

**ตารางที่ 4.71** ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ จำแนกตามค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD

ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	$\bar{X}$	ต่ำกว่า	10,001-	20,001-	40,001-	50,001
		10,000 บาท	20,000 บาท	30,000 บาท	50,000 บาท	บาทขึ้นไป
		4.00	3.71	3.79	4.24	4.25
ต่ำกว่า 10,000 บาท	4.00		0.29	0.21*	-0.23	-0.25
10,001-20,000 บาท	3.71			-0.08	-0.52	-0.54
20,001-30,000 บาท	3.79				-0.45*	-0.46
40,001-50,000 บาท	4.24					-0.01
50,001บาทขึ้นไป	4.25					

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.71 แสดงให้เห็นว่าความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านการเห็นถึงคุณค่าผู้สูงอายุ ที่มีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ต่ำกว่า 10,000 บาท กับ 20,001-30,000 บาท กับ 40,001-50,000 บาทแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**ตารางที่ 4.72** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	10.422	5.00	2.08	6.00	0.00*
ภายในกลุ่ม	136.937	394.00	0.35		
รวม	147.359	399.00			

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.72 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เพื่อเปรียบเทียบว่าระดับคะแนนเฉลี่ยใดบ้างที่มีความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD ดังตารางที่ 4.73

**ตารางที่ 4.73** ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD

ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	$\bar{X}$	ต่ำกว่า 10,000 บาท	10,001-20,000 บาท	20,001-30,000 บาท	40,001-50,000 บาท	50,001 บาทขึ้นไป
		4.18	4.18	3.80	4.18	3.75
ต่ำกว่า 10,000 บาท	4.18		0.00	0.38*	0.00	0.43
10,001-20,000 บาท	4.18			0.38	0.00	0.43
20,001-30,000 บาท	3.80				-0.38*	0.05
40,001-50,000 บาท	4.18					0.43
50,001 บาทขึ้นไป	3.75					

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.73 แสดงให้เห็นว่าความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ ที่มีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ต่ำกว่า 10,000 บาท กับ 20,001-30,000 บาท กับ 40,001-50,000 บาท แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**ตารางที่ 4.74** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	6.175	5.00	1.23	2.62	0.02*
ภายในกลุ่ม	186.020	394.00	0.47		
รวม	192.194	399.00			

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.74 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เพื่อเปรียบเทียบว่าระดับคะแนนเฉลี่ยใดบ้างที่มีความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD ดังตารางที่ 4.75

**ตารางที่ 4.75** ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD

ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	$\bar{X}$	ต่ำกว่า 10,000 บาท	10,001-20,000 บาท	20,001-30,000 บาท	40,001-50,000 บาท	50,001 บาทขึ้นไป
		3.98	3.71	3.71	3.96	4.00
ต่ำกว่า 10,000 บาท	3.98		0.27	0.28*	0.02	-0.02
10,001-20,000 บาท	3.71			0.01	-0.25	-0.29
20,001-30,000 บาท	3.71				-0.26	-0.29
40,001-50,000 บาท	3.96					-0.04
50,001 บาทขึ้นไป	4.00					

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.75 แสดงให้เห็นว่าความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านค่านิยมการดูแลผู้สูงอายุ ที่มีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ต่ำกว่า 10,000 บาท กับ 20,001-30,000 บาท แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**ตารางที่ 4.76** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	4.176	5.00	0.84	1.36	0.24
ภายในกลุ่ม	242.288	394.00	0.61		
รวม	246.464	399.00			

จากตารางที่ 4.76 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู ด้านข้อจำกัดในการดูแลผู้สูงอายุ จำแนกตามค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ พบว่าไม่แตกต่างกัน

**ตารางที่ 4.77** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู โดยภาพรวม จำแนกตามค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ระหว่างกลุ่ม	5.244	5.00	1.05	4.38	0.00*
ภายในกลุ่ม	94.392	394.00	0.24		
รวม	99.636	399.00			

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.77 ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู โดยภาพรวม จำแนกตามค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้สูงอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เพื่อเปรียบเทียบว่าระดับคะแนนเฉลี่ยใดบ้างที่มีความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู โดยภาพรวม จำแนกตามค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD ดังตารางที่ 4.78

**ตารางที่ 4.78** ผลการทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู โดยภาพรวม จำแนกตามค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่แตกต่างกัน จึงทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธี LSD

ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ	$\bar{X}$	ต่ำกว่า 10,000 บาท	10,001-20,000 บาท	20,001-30,000 บาท	40,001-50,000 บาท	50,001 บาทขึ้นไป
		3.72	3.59	3.89	3.65	3.72
ต่ำกว่า 10,000 บาท	3.72		0.13	0.26*	-0.04	.20
10,001-20,000 บาท	3.59			0.13	-0.17	0.08
20,001-30,000 บาท	3.89				-0.29*	-0.05
40,001-50,000 บาท	3.65					0.24
50,001 บาทขึ้นไป	3.72					

\* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.78 แสดงให้เห็นว่าความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมความกตัญญู โดยภาพรวม ที่มีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ต่ำกว่า 10,000 บาท กับ 20,001-30,000 บาท กับ 40,001-50,000 บาท แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

## 4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

### การวิจัยเชิงเอกสาร

คณะผู้วิจัยทำการศึกษาวิจัยในส่วนนี้โดยอาศัยข้อมูลทุติยภูมิเป็นหลัก และได้วิเคราะห์ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มประกอบด้วย จากโจทย์ของงานวิจัยนี้คือ *บริบทของสังคมไทยในปัจจุบันมีความเหมือนหรือแตกต่างจากหลายๆ ประเทศที่มีกฎหมายอันมีลักษณะเป็นกฎหมายกตัญญูซึ่งบังคับให้บุตรปฏิบัติตนต่อผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดา) ในทางที่ดีขึ้น และนำไปสู่การใช้สิทธิฟ้องเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดู ค่าใช้จ่ายและ/หรือลงโทษบุตรได้*

นอกจากนี้อีกโจทย์วิจัย คือ แนวทางของการออกกฎหมายกตัญญูเพื่อผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดาเป็นสิ่งที่ท้าทายในแง่ความเหมาะสมและความมีประสิทธิภาพ *ถึงเวลาแล้วหรือไม่ที่กฎหมายไทยจะต้องมีกฎหมายลักษณะนี้ จะก่อให้เกิดผลกระทบที่ตามมาในลักษณะใด* คณะผู้วิจัยจึงศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นดังต่อไปนี้

- วิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร อัตราการพึ่งพิงและอัตราการเกื้อหนุนเปรียบเทียบกับของต่างประเทศ
- วิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคมและกตัญญูกตเวทีของประเทศไทยเปรียบเทียบกับของต่างประเทศ
- วิเคราะห์นโยบายและลักษณะทางกฎหมายของกฎหมายกตัญญูของต่างประเทศ
- วิเคราะห์แนวทางการพัฒนากฎหมายกตัญญูในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน

### 4.2.1 วิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร อัตราการพึ่งพิงและอัตราการเกื้อหนุนเปรียบเทียบกับของต่างประเทศ

#### 4.2.1.1 โครงสร้างประชากร

จากการพิจารณาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (“แผนพัฒนาฯ”) ฉบับต่าง ๆ มาจนถึงฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) จากข้อมูลสถิติต่าง ๆ และการศึกษาวิจัยทั้งหลายจากที่

กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 โดยหลัก ๆ แล้ว คือ อัตราการเจริญพันธุ์ลดลง อัตราการเกิดลดลง ประชากรวัยแรงงานลดลง อัตราการเสียชีวิตในวัยสูงอายุลดลง ผู้คนมีอายุยืนขึ้นมากกว่าในอดีต ผู้หญิงมีแนวโน้มอายุยืนกว่าผู้ชาย แม้พบว่าเผชิญกับการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังและตกอยู่ในภาวะทุพพลภาพเพิ่มขึ้น ภาวะสุขภาพและสุขอนามัยที่ดีขึ้น จากความเจริญก้าวหน้าทางสาธารณสุข การแพทย์และเทคโนโลยี การดูแลสุขภาพ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันระบุถึงการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากร ขนาดของครอบครัวเล็กลงและเป็นครอบครัวเดี่ยว และการเข้าสู่สังคมสูงวัยที่ชัดเจนขึ้น เมื่อพิจารณาตัวเลขสถิติสำคัญที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุของสำนักงานสถิติแห่งชาติ และรายงาน World Population Ageing 2015 ขององค์การสหประชาชาติเป็นที่ยืนยันได้ว่าประเทศไทยอยู่ในระดับสังคมผู้สูงอายุ (Ageing society) รวมทั้งแนวโน้มอัตราการเพิ่มและสัดส่วนจำนวนผู้สูงอายุจะมากขึ้นไปเรื่อย ๆ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า สถานการณ์ปัจจุบันของประเทศไทยไม่เพียงแต่จำนวนผู้สูงอายุและสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เท่านั้น แต่ยังเกิดความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรในวัยต่าง ๆ ได้แก่ วัยเด็กและวัยทำงานที่ลดลง ซึ่งส่งผลต่อการดูแลเอาใจใส่ การอุปการะเลี้ยงดูหรือการเกื้อหนุนผู้สูงอายุในอนาคต

เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับโครงสร้างประชากรของ 4 ประเทศที่มีกฎหมายอันมีลักษณะเป็นกฎหมายกตัญญู ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศจีน ประเทศสิงคโปร์ และประเทศอินเดีย โดยพิจารณาตัวเลขสถิติสำคัญที่เกี่ยวกับจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มสูงขึ้นดังที่ปรากฏในรายงาน World Population Ageing 2015 ขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งคาดคะเนว่าในปี 2558 สัดส่วนของผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) ต่อประชากร 100 คน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส 25.2% ประเทศสิงคโปร์ 17.9% ประเทศไทย 15.8% ประเทศจีน 15.2% และประเทศอินเดีย 8.9% นอกจากนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าประเทศฮ่องกงซึ่งเป็นเขตการปกครองพิเศษของประเทศจีนมีสัดส่วนผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) ต่อประชากร 100 คนอยู่ที่ 21.7 ซึ่งสูงกว่าประเทศจีน (ดังแสดงให้เห็นในตารางที่ 5 ข้างล่างนี้) เมื่อพิจารณาเส้นมัธยฐานของวัยกลางคน พบว่าประเทศฮ่องกง ประเทศสิงคโปร์ ประเทศไทยมีเส้นมัธยฐานของวัยกลางคนสูงขึ้นจาก 40 ปีขึ้นไปในปี 2010 เลื่อนสูงขึ้นเป็น 50 ขึ้นไปในปี 2050 แสดงให้เห็นว่า สัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุตั้งแต่วัยกลางคนไปสู่ความเป็นผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) เพิ่มมากยิ่งขึ้น

ความรวดเร็วในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรไปสู่วัยผู้สูงอายุสะท้อนให้เห็นได้จากจีนมีอัตราการเกิดลดลงตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1990 ผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้นมากเช่นเดียวกับประเทศสิงคโปร์ ใช้เวลา 26 ปี ทำให้สัดส่วนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มจาก 7% ไปเป็น 14% ของประชากรทั้งหมดในประเทศ และคาดว่าจะเพิ่มสูงขึ้นไปเรื่อย ๆ ประเทศไทยใช้เวลาเพียง 23 ปี จากสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มจาก 7% เป็น 14% ซึ่งใกล้เคียงกับประเทศญี่ปุ่นซึ่งใช้เวลา 24 ปี

ขณะที่ประเทศญี่ปุ่นมีสัดส่วนของผู้สูงอายุสูงที่สุดในโลกคือ 33.1% มีอัตราการเจริญพันธุ์ต่ำมาก ซึ่งเป็นสังคมอุดมไปด้วยผู้สูงอายุ (Super-aged Society) ส่วนประเทศฝรั่งเศสมีสัดส่วนของผู้สูงอายุ 25.2% ดังกล่าวข้างต้นซึ่งเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) ดังสรุปไว้ในตาราง

ที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุ ระดับความเป็นสังคมผู้สูงอายุ และอัตราการเกื้อหนุนต่อผู้สูงอายุในปี 2558 ข้างล่างนี้

#### 4.2.1.2 อัตราการพึ่งพิงและอัตราการเกื้อหนุน

ในการกำหนดนโยบาย กฎหมาย และการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุ นอกจากพิจารณาจากดัชนีผู้สูงอายุ จำนวนและสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุแล้ว ยังพิจารณาอัตราส่วนการพึ่งพิง (Dependency ratio) และอัตราส่วนการเกื้อหนุนผู้สูงอายุ (Potential Support Ratio) ด้วย

ภาวะพึ่งพิงวัยสูงอายุนั้นเห็นได้อย่างชัดเจนจากผู้สูงอายุที่มีความยากลำบากในการใช้ชีวิตประจำวันอย่างเป็นอิสระด้วยตนเอง ซึ่งอาจมีสภาพของความชราและโรคภัยไข้เจ็บแตกต่างกันไป และต้องการการช่วยเหลือจากผู้อื่นในการทำกิจกรรมพื้นฐานในการดำรงชีวิต ด้านสุขภาพ ความเอาใจใส่ ดูแลด้านจิตใจ ซึ่งในทางการแพทย์และสาธารณสุขมีการวัดภาวะพึ่งพิงโดยใช้ดัชนี Activities of Daily Living (ADL) Barthel Index ในระดับมหภาค อัตราส่วนการพึ่งพิงวัยสูงอายุ หรืออาจกล่าวในภาพรวมว่า เป็นอัตราการเป็นภาระของวัยสูงอายุ จากข้อมูลสถิติของสำนักงานสถิติแห่งชาติ อัตราส่วนพึ่งพิงวัยสูงอายุของประเทศไทย คือ ในปี 2557 ผู้สูงอายุ 22 คน ต้องพึ่งพิงหรือได้รับการเลี้ยงดูจากประชากรวัยทำงาน 100 คน เพิ่มสูงขึ้นจากปี 2554 ผู้สูงอายุ 18 คน ต้องพึ่งพิงหรือได้รับการเลี้ยงดูจากประชากรวัยทำงาน 100 คน การที่อัตราส่วนการพึ่งพิงเพิ่มขึ้นนั้นสัมพันธ์กับสัดส่วนจำนวนผู้สูงอายุที่มากขึ้น

จากอัตราส่วนพึ่งพิงวัยสูงอายุดังกล่าวข้างต้น อาจมองได้ว่าเป็นอัตราการเป็นภาระของวัยสูงอายุและความต้องการการเกื้อหนุนที่เพิ่มขึ้น ภาระค่าใช้จ่ายทั้งในส่วนของแต่ละบุคคลหรือปัจเจกชน บุตร ครอบครัว ครีวเรือน ชุมชน สังคม และประเทศมีแนวโน้มสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ซึ่งระบุว่า ภาครัฐต้องปรับตัว เนื่องจากผู้สูงอายุจำนวนมากขึ้นที่ต้องการพึ่งพิงภาครัฐ เช่น มีปัญหาสุขภาพซึ่งจะส่งผลกระทบต่อภาระค่าใช้จ่ายภาครัฐ และมีแนวโน้มอยู่คนเดียวสูงขึ้น

การเกื้อหนุนซึ่งเป็นการแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หรือให้ความช่วยเหลือดูแลผู้อื่นในด้านต่างๆ ได้แก่ ใช้จ่าย 4 เงิน การดูแลเอาใจใส่ในการดำรงชีวิตประจำวัน แสดงเป็นข้อมูลสถิติในรูปของอัตราส่วนการเกื้อหนุนผู้สูงอายุ (Potential Support Ratio) เป็นข้อพิจารณาอีกประการหนึ่งในการกำหนดนโยบาย กฎหมาย และการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุ จากข้อมูลสถิติของสำนักงานสถิติแห่งชาติซึ่งเป็นผลมาจากจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น และจำนวนคนวัยทำงานที่ลดลง พบว่า ในปี 2557 คนวัยทำงาน (อายุ 15 – 59 ปี) 4-5 คน เกื้อหนุนหรือเลี้ยงดูผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ได้ 1 คน ในปี 2554 คนวัยทำงาน 5-6 คน เกื้อหนุนหรือเลี้ยงดูผู้สูงอายุได้ 1 คน แสดงให้เห็นว่า อัตราส่วนเกื้อหนุนมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ลดลง ซึ่งสัมพันธ์กับประชากรวัยแรงงานที่ลดลง

มีข้อสังเกตว่าข้อมูลสถิติในรายงาน World Population Ageing 2015 ขององค์การสหประชาชาติไม่อาจถูกนำมาเปรียบเทียบได้อย่างชัดเจนกับข้อมูลสถิติของสำนักงานสถิติแห่งชาติหรือองค์กรอื่น ๆ ของประเทศไทยเนื่องจากเป็นอัตราส่วนการพึ่งพิงรวม ซึ่งครอบคลุมทั้งเด็กและผู้สูงอายุใน

เกณฑ์อายุที่แตกต่างกัน รวมทั้งอัตราส่วนการเกษียณใช้เกณฑ์อายุที่แตกต่างกันด้วย ดังปรากฏในตารางข้างล่างนี้ อย่างไรก็ตามอาจนำข้อมูลสถิติขององค์การสหประชาชาติที่ระบุสถิติตัวเลขคาดคะเนของประเทศไทยเปรียบเทียบกับข้อมูลสถิติขององค์การสหประชาชาติที่ระบุสถิติตัวเลขในชุดข้อมูลเดียวกัน

**ตารางที่ 4.79** แสดงเกณฑ์อายุที่แตกต่างกันระหว่างไทยและองค์การสหประชาชาติของอัตราส่วนการพึ่งพิงและอัตราส่วนการเกษียณ

อัตราส่วนการพึ่งพิง	คำจำกัดความขององค์การสหประชาชาติ	คำจำกัดความของประเทศไทย
อัตราส่วนพึ่งพิงวัยเด็ก	อัตราส่วนผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 0-19 ปีต่อผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน (อายุ 20-64 ปี) 100 คน	อัตราส่วนผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปีต่อผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน (อายุ 15-59 ปี) 100 คน
อัตราส่วนพึ่งพิงวัยสูงอายุ	อัตราส่วนผู้ที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปต่อผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน (อายุ 20-64 ปี) 100 คน	อัตราส่วนผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปต่อผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน (อายุ 15-59 ปี) 100 คน
อัตราส่วนการเกษียณวัยสูงอายุ	อัตราส่วนผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน (อายุ 20-64 ปี) เลี้ยงดูหรือเกษียณผู้ที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป	อัตราส่วนผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน (อายุ 15-59 ปี) เลี้ยงดูหรือเกษียณผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป

เมื่อเปรียบเทียบอัตราการเกษียณระหว่างผู้ที่อยู่ในวัยแรงงานต่อผู้สูงอายุ 65 ปีขึ้นไประหว่างของประเทศไทยและของ 4 ประเทศที่มีกฎหมายลักษณะกัตัญญ ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศจีน ประเทศสิงคโปร์ และประเทศอินเดีย ในปี 2558 อัตราการเกษียณระหว่างผู้ที่อยู่ในวัยแรงงานต่อผู้สูงอายุ 65 ปีขึ้นไปเรียงลำดับจากน้อยไปหามาก ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส 3.0 ประเทศสิงคโปร์ 5.7 ประเทศไทย 6.2 ประเทศจีน 7.1 และประเทศอินเดีย 10 ขณะที่ประเทศญี่ปุ่นมีอัตราการเกษียณผู้สูงอายุต่ำที่สุดในโลกคือ 2.1 ซึ่งหมายความว่าผู้ที่อยู่ในวัยแรงงานประมาณ 2 คนเท่านั้นที่เกษียณผู้สูงอายุ 65 ปีขึ้นไปได้หนึ่งคน ดังสรุปไว้ในตารางที่ 4.80 ข้างล่างนี้

ตารางที่ 4.80 แสดงการเปรียบเทียบสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุ ระดับความเป็นสังคมผู้สูงอายุ และ อัตราการเกื้อหนุนต่อผู้สูงอายุในปี 2558

	สัดส่วนของประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป (%)	ระดับความเป็นสังคมผู้สูงอายุ	อัตราการเกื้อหนุน
<b>ญี่ปุ่น</b>	33.1 (สูงที่สุดในโลก)	สังคมอุดมไปด้วยผู้สูงอายุ (Super-aged Society)	2.1
<b>ฝรั่งเศส*</b>	25.2	สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society)	3.0
<b>ฮ่องกง</b>	21.7	สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aging Society)	4.5
<b>จีน*</b>	15.2	สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society)	7.1
<b>สิงคโปร์*</b>	17.9	สังคมผู้สูงอายุ	5.7
<b>ไทย*</b>	15.8	สังคมผู้สูงอายุ	6.2
<b>อินเดีย*</b>	8.9	ยังไม่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ	10.0

ที่มา : United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. (2015). World Population Ageing 2015. ST/ESA/SER.A/390. (New York : United Nations), pp. 145-147.

จากอัตราส่วนการเกื้อหนุนผู้สูงอายุดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นสถานะและความสามารถของบุคคลหรือปัจเจกชน บุตร ครอบครัว ครีวเรือน ชุมชน สังคม และประเทศในการเกื้อหนุนหรือเลี้ยงดูผู้สูงอายุ นั่นคือ มีแนวโน้มลดลง รวมถึงความสามารถด้านทรัพยากรและเงินค่าใช้จ่าย มีแนวโน้มลดต่ำลงเช่นกัน ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า สถานการณ์ปัจจุบันของประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงอายุและสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ พร้อมกับโครงสร้างประชากรในวัยต่างๆ เปลี่ยนแปลงไป สถานะการเกื้อหนุนผู้สูงอายุ ความสามารถด้านทรัพยากรและเงินค่าใช้จ่ายของบุคคลหรือปัจเจกชน บุตร ครอบครัว มีแนวโน้มลดต่ำลง อาจส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการดูแลเอาใจใส่ การอุปการะเลี้ยงดูหรือการเกื้อหนุนกตัญญูทวดที่ต่อผู้สูงอายุในอนาคต

#### 4.2.2 วิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคมและกัตัญญกตเวทีของประเทศไทยเปรียบเทียบกับของต่างประเทศ

บริบทสังคมได้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นทั้งในประเทศไทยและประเทศที่มีกฎหมายอันมีลักษณะเป็นกฎหมายกัตัญญกตเวที ซึ่งนำไปสู่การตอบคำถามโจทย์วิจัยและประเด็นพิจารณาที่เกี่ยวข้อง

- บริบทของสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันมีความเหมือนหรือแตกต่างจากหลาย ๆ ประเทศที่มีกฎหมายอันมีลักษณะเป็นกฎหมายกัตัญญกตเวที
- บริบทของสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้กัตัญญกตเวทีเลือนหายหรือลดลงไปจากสังคมหรือไม่ เพียงใด

##### 4.2.2.1 วิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคมของประเทศไทย

ในการวิเคราะห์บริบทของสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไป คณะผู้วิจัยมีข้อพิจารณา 3 ประเด็นหลักคือ สภาพสังคมและสภาพครอบครัวที่เปลี่ยนไป ข้อจำกัดการปฏิบัติของบุตร/ผู้ให้ การทำร้ายผู้สูงอายุในหลายรูปแบบ ดังมีรายละเอียด ดังนี้

###### ก. สภาพสังคมและสภาพครอบครัวที่เปลี่ยนไป

ที่ผ่านมาสังคมไทยมีสภาพสังคมและสภาพครอบครัวที่เปลี่ยนไปจากเดิมซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุด้วยนั้นปรากฏอยู่ในรายงานวิจัยต่าง ๆ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติหลายฉบับ วาระการปฏิรูปที่สำคัญและเร่งด่วนของคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านสังคม สภาพขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ (ปี 2560) คณะผู้วิจัยชี้ให้เห็นโดยสรุปดังนี้

ในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมาเห็นได้ชัดว่า สภาพสังคมไทยโดยรวมเผชิญอยู่กับสภาวะการแข่งขันทางเศรษฐกิจ กระแสทุนนิยม วิธีการดำเนินชีวิตแบบบริโภคนิยมมากขึ้น ค่าครองชีพสูงขึ้น มีความจำเป็นในการหารายได้และแข่งขันกันมากขึ้น คนวัยทำงานต้องออกนอกพื้นที่ไปทำงานในเมืองหรือต่างถิ่น ภาคอุตสาหกรรมเข้ามาแทนภาคเกษตรกรรม การได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นทำให้คนส่วนใหญ่ทำงานภาคอุตสาหกรรมหรือทำงานต่างถิ่น มีความเป็นสังคมเมืองมากขึ้น มีปัจเจกชนนิยมมากขึ้น (ได้แก่ สนใจแต่ตัวเอง ตอบสนองความเป็นตัวเอง แยกตัวออกจากสังคมและคุณค่าต่าง ๆ ของสังคม ต่างคนต่างอยู่) นอกจากนี้ยังเกิดการขยายตัวของโลกโซเซียลกับความล่อแหลมของสื่อออนไลน์ การเลื่อนไหลของวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาสู่ประเทศไทยผ่านสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ (ปรากฏในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 และฉบับที่ 11)

นอกจากนี้สภาพครอบครัวเกิดความเปลี่ยนแปลง คือ ขนาดครอบครัวไทยเล็กลงจากครอบครัวขยาย (extended family) เป็นครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) รูปแบบครัวเรือนที่เปลี่ยนไปเป็นการอยู่เป็นโสดและครอบครัววิตามารดาเลี้ยงเดี่ยวมีจำนวนมากขึ้น ระบบครอบครัวและ

เครือญาติซึ่งเดิมเคยมีบทบาทและหน้าที่ พึ่งพาอาศัยกันโดยเฉพาะในสังคมชนบทกลับมีหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐเข้ามาทำหน้าที่เหล่านั้นแทนระบบครอบครัวและเครือญาติซึ่งทำหน้าที่น้อยลง ความเชื่อมั่นในตนเองที่ได้ประสบความสำเร็จในชีวิตการงานและสังคม และการยอมรับความทันสมัยมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้เทคโนโลยีสารสนเทศ โลกโซเชียล และสื่อออนไลน์ยังก่อให้เกิดความเสื่อมถอยด้านคุณธรรม และจริยธรรมของคนในครอบครัว

ความเปลี่ยนแปลงข้างต้นยังส่งผลให้เกิดทัศนคติในเชิงลบต่อผู้สูงอายุ มองว่าผู้สูงอายุเป็นกลุ่มคนที่ไม่ใช่ผู้ผลิตทางเศรษฐกิจ แต่เป็นกลุ่มที่รอรับสวัสดิการ เป็นภาระทางสังคม ผู้สูงอายุยังขาดหลักประกันรายได้ ขาดหลักประกันทางสังคม แม้ผู้สูงอายุได้รับเบี้ยยังชีพและสวัสดิการสังคมต่าง ๆ จากภาครัฐแต่ก็ยังไม่เพียงพอและไม่ทั่วถึง สังคมปัจจุบันยังไม่เปิดโอกาสหรือเอื้ออำนวยให้ผู้สูงอายุเข้าสู่ตลาดแรงงานหรือพึ่งพาการทำงานหาเลี้ยงชีพด้วยตนเองมากนัก ผู้สูงอายุถูกมองว่าเป็นภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลทางการแพทย์และสาธารณสุข ฯลฯ ค่านิยมในสังคมชนบทเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่ยกย่องบูชาบรรพบุรุษ ความมีเกียรติ การยึดมั่นในความเชื่อประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ

จากสภาพสังคมและสภาพครอบครัวปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมนั้นทำให้เห็นผลที่เกิดขึ้นตามมาหลายประการ ที่สำคัญคือ ข้อจำกัดการปฏิบัติของบุตร และการทำร้ายผู้สูงอายุในหลายรูปแบบ

#### ข. ข้อจำกัดการปฏิบัติของบุตร/ผู้ให้

จากที่ได้ชี้ให้เห็นข้างต้นว่า สภาพสังคมและสภาพครอบครัวในปัจจุบันได้เปลี่ยนไป ขนาดครอบครัวไทยเล็กลงจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยว (nuclear family) การที่ผู้สูงอายุน้อยลง ไปมีบุตรน้อยลง ค่าครองชีพสูงขึ้น สภาวะเศรษฐกิจที่ฝืดเคือง มีความจำเป็นในการหารายได้และแข่งขันกันมากขึ้น คนวัยทำงานต้องออกนอกพื้นที่ไปทำงานในเมืองหรือต่างถิ่น ข้อจำกัดด้านทรัพยากรและอาชีพการงาน ภาระค่าใช้จ่ายและหนี้สินส่วนตัว ภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัวบุตร หากต้องดูแลผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดาที่มีภาวะพึ่งพิง เจ็บป่วยเรื้อรัง ติดบ้าน ติดเตียง ทำให้ต้องออกจากงาน สูญเสียรายได้ ฯลฯ โดยเฉพาะหากเป็นบุตรคนเดียวในครอบครัวขนาดใหญ่ ส่งผลให้บุตรตกอยู่ในสภาวะยากลำบากเพราะกดดัน เครียด วิตกกังวล ไม่มีทางเลือกมากนักหรืออาจตกอยู่ในสภาวะเป็นหนี้บุญคุณ จนทำให้ไม่สามารถเลี้ยงดู หรือดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุที่บ้านได้เพียงพอ

นอกจากนี้การมีทัศนคติเชิงลบ สังคมมองผู้สูงอายุว่าเป็นภาระของลูกหลาน ภาระทางสังคม ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูผู้สูงอายุกลายเป็นภาระในความเป็นจริงมากกว่าสำนึกรับผิดชอบ จนเกิดความห่างเหินในครอบครัว การดูแลเอาใจใส่ พบปะเยี่ยมเยียนของลูกหลานต่อผู้สูงอายุน้อยลง ผู้สูงอายุจำนวนมากถูกปล่อยให้อยู่ตามลำพัง ดูแลตัวเองมากขึ้น มีแนวโน้มอยู่คนเดียวสูงขึ้น ในสถานการณ์เช่นนี้ การพึ่งพาการดูแลเอาใจใส่ การเลี้ยงดู การพึ่งพารายได้จากบุตรจะยิ่งยากขึ้น (เนื่องจากมีบุตรน้อยลง อัตราการเกื้อหนุนลดลง) หรืออีกทางหนึ่งคือ การที่บุตรจะแสดงความกตเวทิต์ หรือเกื้อหนุนผู้สูงอายุเป็นไปได้ยากขึ้น (แม้มีกตัญญู รู้คุณ สำนึกคุณท่านก็ตาม) ทั้งนี้คนรุ่นใหม่อาจมีค่านิยมในเรื่องต่าง ๆ

เปลี่ยนไปจากเดิมเร็วมาก อาทิเช่น ความมั่งคั่งและการเห็นคุณค่าและให้คุณค่าสูงแก่ผู้อาวุโสในสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงในเวลาไม่นานนัก

มีข้อที่น่าสังเกตคือ เหตุปัจจัยสำคัญประการหนึ่งซึ่งส่งผลต่อความสามารถของบุตรหรืออาจกล่าวได้ว่า ทำให้กลายเป็นข้อจำกัดของบุตร/ผู้ให้ นั่นคือ ผู้สูงอายุที่ไม่ได้เตรียมแผนการเงินหรือวางแผนไว้ในระยะยาวสำหรับภาวะเกษียณอายุ ไม่มีการออมเงินไว้ หรือไม่มีบริหารจัดการรายได้และทรัพยากรในขณะที่ยังมีแรงกำลัง ผู้สูงอายุจึงต้องพึ่งพาหรือฝากความหวังให้บุตรของตนเลี้ยงดู ซึ่งมองในอีกด้านหนึ่งคือ สร้างภาระให้แก่บุตรโดยการอ้างถึงหรืออาศัยค่านิยมกตัญญูทเวที่ต่อบุพการี ซึ่งอาจทำให้บุตรไม่มีทางเลือกมากนัก และเผชิญกับสถานการณ์ที่ยากลำบากด้วยเช่นกันดังที่กล่าวถึงข้างต้น

### ค. การทำร้ายผู้สูงอายุในหลายรูปแบบ

จากสภาพสังคมและสภาพครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้สูงอายุยังต้องเผชิญกับการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนจากบุตร คนในครอบครัวด้วยตนเอง ถูกดูต่ำ ถูกทำร้าย ถูกกระทำด้วยความรุนแรง ถูกโดดเดี่ยว ถูกละเลย ถูกทอดทิ้ง ถูกแสวงหาประโยชน์ในทรัพย์สิน คุณภาพชีวิตที่ย่ำแย่ ยากจนหรือขาดความมั่นคงทางการเงิน ได้รับเพียงแต่เงินที่บุตรส่งมา ไม่มีอาหารกิน ไม่มีที่อยู่อาศัย อยู่อาศัยในที่ที่ไม่เหมาะสมต่อสุขภาพ ดังตัวอย่างเช่น จิราพร เกศพิชญวัฒนา และ สุวิณี วิวัฒน์วานิช (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการกระทำรุนแรงต่อผู้สูงอายุตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 เป็นต้นมา พบว่า ผู้สูงอายุเคยถูกรุนแรงทางจิตใจจากบุตรหลาน หรือบุคคลในครอบครัว โดยการใช้คำพูดที่ไม่ให้เกียรติ หรือพฤติกรรมที่ดูถูกแสดงออกต่อผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุเสียใจ และหมดกำลังใจ สำหรับปัญหาารองลงมา คือ การถูกละเลยทอดทิ้ง หรือการกระทำรุนแรงโดยการเอาเปรียบ เนื่องจากบิดามารดาแบ่งทรัพย์สินมรดกให้หมดแล้ว จึงหมดคุณค่า หรือหมดความหมาย นอกจากนี้ยังพบกรณีที่ถูกให้บิดามารดาออกไปขอทานเพื่อมาเลี้ยงดูลูกหลานก็มี และยังมีกรณีการกระทำรุนแรงทางร่างกาย ได้แก่ การทุบตี ชกต่อย สำหรับการกระทำรุนแรงต่อผู้สูงอายุในลักษณะนี้ มักเกิดจากการที่ถูกเมาสุรา หรือติดสารเสพติด หรือทั้งสองอย่าง นอกจากนี้ยังมีการกระทำรุนแรงทางเพศ ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากการที่ถูกป่วยเป็นโรคจิต

งานวิจัยข้างต้นและงานวิจัยของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุยังพบว่า ผู้สูงอายุไทยที่ถูกรุนแรงส่วนใหญ่จะไม่บอกหรือเปิดเผยข้อมูลให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องในระยะแรก ๆ เพราะผู้สูงอายุจะรู้สึกอายว่าตนถูกรุนแรงจากลูกของตนเอง อาการระยะแรกๆ ที่พบเห็น คือ ผู้สูงอายุมีอาการซึมเศร้า หรือพบมีร่องรอย คือ มีแผล ฟกช้ำดำเขียว อย่างไรก็ตามกรณีที่ผู้สูงอายุถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูกล่วงละเมิดทางเพศยังปรากฏให้เห็นจำนวนไม่มาก เมื่อเทียบกับความรุนแรงในกลุ่มอื่น ๆ รวมทั้งเรื่องการกระทำรุนแรงต่อสตรีและเด็ก (อรทัย อาจอ่ำ, 2553 อ้างใน สุขาดา ทวีสิทธิ์และสวริย์ บุญยฆานนท์, 2553, น. 178)

จากที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับบริบทของสังคมไทยปัจจุบันทั้ง 3 ประการ พบว่าส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดา ทั้งผู้สูงอายุ ดังนี้

(1) สัมพันธภาพภายในครอบครัวเปราะบาง ความห่างเหินในครอบครัว การดูแลเอาใจใส่ พบปะเยี่ยมเยียนของลูกหลานต่อผู้สูงอายุน้อยลง สมาชิกภายในครอบครัวไม่ได้อยู่กันพร้อมหน้าอบอุ่น พร้อมทั้งจะดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว

(2) ทักษะคติเชิงลบหลายอย่างที่มีต่อผู้สูงอายุ เช่น ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูผู้สูงอายุที่เคยเป็นเหมือนการแสดงความกตัญญูทเวที (Filial Piety) อาจถูกมองว่าเป็นภาระของลูกหลาน ครอบครัว และสังคม

(3) ผู้สูงอายุจำนวนมากมีเงินสะสมหรือเงินออมไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพตั้งแต่ระยะสั้นไปจนถึงระยะยาว

(4) ผู้สูงอายุจำนวนมากไม่ว่าจะในเขตเมืองหรือในพื้นที่ชนบทถูกปล่อยให้อยู่ตามลำพัง ต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยวและดูแลตัวเองมากขึ้น หรืออาจต้องรับภาระเลี้ยงดูหลานด้วย ไม่ว่าผู้สูงอายุมีบุตรหลายคนหรือมีบุตรคนเดียว แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ระบุว่า ผู้สูงอายุมีแนวโน้มอยู่คนเดียวสูงขึ้น สำนักงานสถิติแห่งชาติระบุว่าโดยเฉลี่ยผู้สูงอายุของไทยร้อยละ 88.9 ไม่มีผู้ดูแล ซึ่งอาจตีความได้ว่า ทั้งกลุ่มผู้สูงอายุติดบ้าน ติดเตียงที่ต้องการคนดูแลแต่ไม่มีใครดูแล และกลุ่มติดสังคมที่ดูแลตัวเองได้ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีผู้ดูแล

(5) การเคารพเชื่อฟัง ความเกรงใจและอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ บิดามารดา ผู้สูงอายุ และการเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุน้อยลงไป

(6) ความเสื่อมถอยด้านคุณธรรมและจริยธรรมของคนในครอบครัวที่มีต่อผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดา

#### 4.2.2.2 วิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของกตัญญูทเวทีในสังคมไทย

เมื่อย้อนกลับไปพิจารณาบริบทของสังคมไทยในยุคอดีต สังคมไทยมีจุดแข็งด้านค่านิยมที่ยึดถือปฏิบัติในสังคมมาช้านาน ได้แก่ การให้ความเคารพ เชื่อฟังต่อผู้สูงอายุ การให้ความสำคัญกับระบบอาวุโส ความเกรงใจและอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ การเห็นคุณค่าผู้สูงอายุ การดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุ กตัญญูทเวทีต่อบิดามารดาและผู้มีพระคุณ เป็นต้น ข้อพิจารณามีรายละเอียดดังนี้

##### ก. จุดแข็งเรื่องการเห็นคุณค่าผู้สูงอายุในสังคมไทย

สังคมไทยตั้งแต่ยุคอดีตเป็นต้นมาได้ให้คุณค่าแก่ผู้สูงอายุสูงและมองเห็นคุณค่าผู้สูงอายุในหลากหลายด้านดังที่กล่าวรายละเอียดมาแล้วในบทที่ 2 โดยครอบครัวเป็นปัจจัยสำคัญที่ปลูกฝัง บ่มเพาะการเห็นคุณค่าต่อผู้สูงอายุในครอบครัวและภายนอกครอบครัวอย่างมาก จากคนรุ่นก่อนสู่คนรุ่นหลัง อันได้แก่ คุณค่าในทางประวัติศาสตร์ คุณค่าในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คุณค่าในการอนุรักษ์ สืบทอด ถ่ายทอด ศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี คุณค่าในการสร้างและถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ท้องถิ่น คุณค่าในการเลี้ยงดูบุตรหลาน คุณค่าในทางจิตใจและการเป็นเสาหลักของครอบครัว คุณค่าในทางเศรษฐกิจ คุณค่าจากทักษะความสามารถในการเผชิญและแก้ปัญหา

เป็นต้น ทั้งนี้การเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุในสังคมไทยดังกล่าวข้างต้นเกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพกับความเชื่อ ความเข้าใจ ความรู้สึก และพฤติกรรมที่มีต่อผู้สูงอายุ โดยขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล การอบรมสั่งสอนของครอบครัว อิทธิพลของกลุ่มทางสังคมและสื่อสารมวลชน (วิไลพรรณ ศรีสงคราม และคนอื่น ๆ (2549, น. 261-262)

การเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นการเห็นคุณค่าในเชิงบวกช่วยให้บุคคลเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นไปของสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัว พร้อมทั้งเป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลแสวงหาวิธีการในการป้องกันตนเองจากสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา ไม่ถูกลูกตนเอง เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง หรือช่วยในการปรับตัวเข้ากับสังคมบนพื้นฐานความคิดของตนเอง รวมทั้งประเมินค่าบุคคลอื่น โดยเปรียบเทียบกับคุณค่าของตน หากบุคคลใดก็ตามเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุก่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ตามวัย เห็นถึงประโยชน์ และยอมรับบทบาทของผู้สูงอายุ (เบญจมาศ ยศเสนา, 2559, น. 4-5) รวมทั้งส่งผลดีนำไปสู่การดูแลเอาใจใส่ การสนองตอบต่อความคาดหวังและความต้องการของผู้สูงอายุ กตัญญูทวดเวทีต่อผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดาและผู้มีพระคุณอื่นๆ แต่สิ่งที่ควรระวังคือ ทศนคติเชิงลบต่อผู้สูงอายุที่อาจเกิดขึ้นในคนบางกลุ่มในสังคมไทย

#### ข. จุดแข็งเรื่องความกตัญญูทวดเวทีในสังคมไทย

ในอดีตนั้นสังคมไทยและวัฒนธรรมไทยมีจุดแข็งในเรื่องความกตัญญูทวดเวที คือ รู้คุณ ความสำนึกรู้คุณ ประกาศและสนองคุณแก่บิดามารดา ผู้มีบุญคุณต่าง ๆ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุหรือไม่ก็ตาม จากการถูกบ่มเพาะ ปลูกฝัง สั่งสอน อบรมกันมาตลอดต่อเนื่องจากคนรุ่นก่อนๆ สืบต่อกันมา ทั้งจากครอบครัวโดยตรงและโดยการเรียนรู้การปฏิบัติต่อผู้สูงอายุของสมาชิกในครอบครัว จากระบบโรงเรียน จากคำสอนทางศาสนาว่าความกตัญญูทวดเวทีเป็นคุณธรรมและศีลธรรม จากองค์พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 9 ซึ่งทรงเป็นแบบอย่างที่ดีของความกตัญญูทวดเวที การบ่มเพาะทางประเพณี วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับครอบครัวและผู้สูงอายุ จนกลายเป็นค่านิยมทางสังคมที่ยึดถือเป็นหลักในการปฏิบัติตนและการดำเนินชีวิตต่อเนื่องมา ตามนโยบายของคณะกรรมการรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เห็นคุณค่าว่าความกตัญญูเป็นหนึ่งในค่านิยมหลัก 12 ประการของคนไทย

ศิลป์ชัย เขาวนเจริญรัตน์ (2559) ชี้ให้เห็นว่า ในอดีตสังคมไทยมีค่านิยมที่เรียกร้องความกตัญญูสูงมาก จนกระทั่งไปถึงจุดที่ถือว่าความกตัญญูเป็น "สุดยอดคุณธรรม" หรือคุณธรรมที่สูงส่งเหนือคุณธรรมอื่นๆ หรือเป็นความดีที่สูงกว่าความดีอื่น จนถึงขนาดว่า หากว่าใครทำดีอะไร เพียงใดก็ตาม แต่ถ้าไม่กตัญญูหรือประพฤติตนที่แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูก็ถูกสังคมมองว่าเป็นคนชั่ว คนเลว ในทางตรงกันข้ามใครทำชั่วอะไรก็ตาม แต่ถ้าหากมีความกตัญญูก็ถูกสังคมมองว่าเป็นคนดี ความกตัญญูเข้มข้นในสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตด้วย จากเหตุผลหลักคือ

เหตุผลแรกคือ **อิทธิพลของศาสนา** ศาสนาหลายศาสนาเน้นการให้เคารพเชื่อฟังและเลื่อมใสบิดามารดามากอยู่แล้ว การเน้นคำสอนให้กตัญญู การเดินตามแบบแผนของบิดามารดาจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง ความกตัญญูยังมีความเข้มข้นมากขึ้นในสังคมไทย เพราะยังมีการเรียกร้องให้มีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณอื่น ๆ ไม่เพียงแค่อบิดามารดา ยังรวมถึงครูบาอาจารย์ สถาบันอื่นๆ อีกด้วย ซึ่ง

สิ่งนี้เป็นลักษณะพิเศษในสังคมไทย (ศิลาชัย เขาวรรณเจริญรัตน์, 2559 [ออนไลน์]) หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาสั่งสอนว่าความกตัญญูเป็นคุณธรรมที่มนุษย์ควรปฏิบัติไม่เฉพาะต่อมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น แต่รวมไปถึงสัตว์และพืชด้วย ผู้ที่มีความกตัญญูย่อมจะทำตนเองให้มีความสุขและทำให้ผู้อื่นมีความสุขด้วยการรู้อุปการะคุณทำให้เกิดกตเวทิตี เป็นการตอบแทนคุณบิดามารดาผู้มีพระคุณที่ได้เลี้ยงดู อบรมสั่งสอน การรู้จักคุณธรรมความดีที่มีอยู่ในตัวบุคคลอื่น ใครมีความดีก็รู้ว่าเขาเป็นคนดี ไม่ว่าจะทำอะไรให้เราหรือไม่ก็ตาม (บุษกร วัฒนบุตร, 2560, น.80-81)

เหตุผลที่สองคือ **สังคมที่ภาครัฐดูแลประชาชนยังไม่ได้ดีพอ** ไม่มีรัฐสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุดีมากนัก ประชาชนย่อมต้องดูแลตัวเองกันเต็มที่ ตามแบบที่สังคมยุคบรรพกาลเป็นมาโดยตลอด ซึ่งการจะทำเช่นนั้นได้สังคมก็ต้องเน้นปลูกฝังให้ลูกหลานรู้สึกว่ามีหน้าที่รับผิดชอบดูแลบิดามารดาอย่างเต็มที่ ซึ่งหากลูกไม่ดูแล ภาครัฐก็ย่อมดูแลไม่ไหว (ศิลาชัย เขาวรรณเจริญรัตน์, 2559 [ออนไลน์]) สวัสดิการสังคมที่รัฐจัดให้กับผู้สูงอายุยังไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้สูงอายุ ไม่สามารถตอบสนองปัญหาได้อย่างแท้จริงและไม่ครอบคลุมผู้สูงอายุได้ทั้งหมด จากจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ

จากข้อมูลงานวิจัยและสถิติแสดงให้เห็นว่าในยุคสมัยปัจจุบันยังคงมีความกตัญญูกตเวทิตีอยู่ในสังคมไทย และยังคงมีการเกื้อหนุนจากบุตร มีการดูแลจากบุตรอยู่ โดยอ้างอิงจาก

1) วรรณลักษณ์ เมียนเกิด (2549) พบว่า พหุวัยในกรุงเทพฯ มีค่านิยมที่มีลักษณะในการยึดถือปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ ได้แก่ การยึดกตัญญูกตเวทิตี การให้ความเคารพผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมาก ส่วนพหุวัยในต่างจังหวัดมีค่านิยมการให้ความเคารพผู้สูงอายุ การให้คุณค่าแก่ผู้สูงอายุอยู่ในระดับมาก

2) จากข้อมูลการสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2557 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า แหล่งรายได้หลักในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่มาจากบุตรร้อยละ 36.7 รองลงมาคือ รายได้จากการทำงานของผู้สูงอายุเองร้อยละ 33.9

3) เมื่อพิจารณาถึงผู้ดูแลหลัก (ที่ใช้เวลาในการทำกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุมากที่สุด) ส่วนใหญ่คือ บุตรหญิง ร้อยละ 42 ซึ่งใกล้เคียงกับข้อมูลของเลขาธิการมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทยระบุถึงรายงานผลการสำรวจสุขภาพประชาชนไทยโดยการตรวจร่างกาย ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2557 ซึ่งพบว่าผู้ดูแลผู้สูงอายุส่วนใหญ่คือ บุตรสาว ร้อยละ 45.1

### ค. รูปแบบกตัญญูกตเวทิตีที่เปลี่ยนไป

การยึดถือปฏิบัติตามค่านิยมกตัญญูกตเวทิตีไม่เคร่งครัดนักและแปรเปลี่ยนไปตามกระแสและสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ซึ่งสอดคล้องกับพุทธศาสตร์การวิจัยรายประเด็นด้านผู้สูงอายุและสังคมสูงอายุ (พ.ศ. 2556-2559) ที่ระบุว่า เราเชื่อมั่นมาตลอดว่าสังคมไทยให้คุณค่าแก่ผู้สูงอายุสูง เช่นคนไทยมีวัฒนธรรมประเพณีที่ให้เกียรติผู้อาวุโส คนไทยยึดถือคุณธรรม ยึดมั่นกตัญญูต่อบิดามารดาอย่างรักก็ตาม เรื่องค่านิยมในสังคมเป็นเรื่องที่มีพลวัตสูงมาก โดยเฉพาะในยุคโลกาภิวัตน์ คนรุ่นใหม่อาจมีค่านิยมในเรื่องต่าง ๆ เปลี่ยนไปจากเดิมเร็วมาก ส่วนที่เป็นค่านิยมแห่งความกตัญญูและให้คุณค่าสูงแก่ผู้อาวุโสที่เชื่อกันว่าฝังรากลึกอย่างมั่นคงในสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาไม่นานนัก ซึ่งจำเป็นต้อง

ศึกษาวิจัย เก็บข้อมูลเพื่อหามาตรการหรือวางแผนได้ทันการเปลี่ยนแปลงค่านิยมนั้น (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ม.ป.ป [ออนไลน์], น.9)

นักวิชาการด้านผู้สูงอายุได้ชี้ให้เห็นว่า ปัจจุบันยุคสมัยเปลี่ยนไป มีวัฒนธรรมสมัยใหม่เข้ามา การปฏิบัติต่อผู้สูงอายุนั้นไม่เหมือนสมัยก่อน บางคนมองว่า หากให้การดูแลและเอาใจใส่ลูกมากเท่าไร ลูกจะตอบแทนบุญคุณมากขึ้นอาจไม่จริงเสมอไป เมื่อความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุและคนรุ่นปัจจุบันหรือพหุวัยมีความห่างเหินกันมากขึ้น ส่งผลทำให้ความสำคัญกับระบบอาวุโส การยึดหลักกตัญญูทเวทีก การเคารพผู้สูงอายุ การเห็นคุณค่าผู้สูงอายุ ความเชื่อถือ และมีการยึดถือปฏิบัติลดลง ในปัจจุบันพหุวัยยังมีสำนึกต่อผู้ที่มีบุญคุณอยู่บ้าง แต่เมื่อเปรียบเทียบกับในอดีตพบว่าระดับของสำนึกรู้เจือจางลงมาก พหุวัยยังคงดูแลผู้สูงอายุทั้งกายและจิตใจ (วรรณลักษณ์ เมียนเกิด, 2549, น.198-199)

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการดูแลผู้สูงอายุอย่างใกล้ชิดในลักษณะดั้งเดิมด้วยกตัญญูทเวทีก โดยรู้คุณ ความสำนึกรู้คุณ ประกาศและสนองคุณแก่ผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดา และผู้มีบุญคุณต่าง ๆ ในสังคมไทยจึงได้เปลี่ยนรูปแบบไป ไม่เพียงแต่ในประเทศไทยเท่านั้น มีงานวิจัยหลายชิ้นระบุว่า โดยภาพรวมแล้วลูกหลานหรือคนในสังคมไทยยังคงให้ความสำคัญกับประเด็นความกตัญญูทเวทีก หรือความรู้สึกลำบากในบุญคุณของบิดามารดา ดังเช่น งานวิจัยของจิราพร เกศพิชญวัฒนา และคนอื่น ๆ (2543) แม้จะพบว่าบุตรซึ่งเป็นผู้ดูแลบิดามารดาซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่กำลังป่วยมีความรู้สึกทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อการต้องทำหน้าที่เป็นผู้ดูแล งานวิจัยนี้พบว่า ในภาพรวมบุตรหลานยังคงให้ความสำคัญต่อความกตัญญูทเวทีก หรือมองว่าเป็นความสำคัญและความจำเป็นที่บุตรหลานควรกระทำต่อบิดามารดาของตนโดยไม่มีเงื่อนไข

นักวิชาการด้านผู้สูงอายุอีกท่านหนึ่งได้ชี้ให้เห็นการศึกษาวิจัยของพงษ์ไพบุลย์ ศิลาวรา-เวทย์ในปี 2545 ซึ่งศึกษาผู้สูงอายุในจังหวัดกาญจนบุรีในประเด็นค่านิยมของสังคมไทยต่อผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เชื่อว่าตนเองยังมีคุณค่า ครอบครัว ชุมชน และสังคมยังมีการเคารพยกย่องรวมทั้งยังคงมีความกตัญญูรู้คุณ แต่ก็มองว่าอาจจะลดน้อยลงไปบ้างเพราะสภาพสังคมปัจจุบันกำลังเปลี่ยนแปลงไป (อรทัย อัจฉา, 2553 อังโน สุชาติ ทวีสิทธิ์และสวริย บุญยมานนท์, 2553, น. 176)

จากการศึกษาวิจัยช่วงต้นปี 2553 เกี่ยวกับทัศนคติของวัยทำงานและวัยนักเรียนที่มีสถานะเศรษฐกิจสังคมต่างกัน ซึ่งเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าผู้สูงอายุมีความสุขที่สุดเมื่อมีลูกหลานมาเยี่ยมในวันสำคัญ ๆ เห็นว่าประสบการณ์ของผู้สูงอายุเป็นประโยชน์แก่คนรุ่นหลัง และผู้สูงอายุรู้คุณค่าของเงินที่ได้มาอย่างยากลำบาก ในขณะที่คนทั้งสองวัยไม่เห็นด้วยมากที่สุดคือ ผู้สูงอายุน่าเบื่อ หรือผู้สูงอายุเป็นภาระกับครอบครัว ผู้สูงอายุควรอยู่ในบ้านพักคนชรา ซึ่งเป็นการสะท้อนมุมมองเชิงบวกต่อผู้สูงอายุ คนส่วนใหญ่เห็นว่า ผู้สูงอายุควรต้องมีผู้ดูแล อาจเพราะมีภาพของผู้สูงอายุที่มีความเสื่อมทางร่างกายและจิตใจ คิดว่าผู้สูงอายุไม่อยู่ในสภาวะที่จะอยู่ตามลำพังได้ ต้องมีผู้ดูแลในแง่ทัศนคติที่ดีต่อผู้สูงอายุ (กาญจนา ตั้งชลทิพย์และคนอื่น ๆ, 2553, น. 29)

คณะผู้วิจัยมีความคิดเห็นเช่นเดียวกันผลการศึกษาในงานวิจัยข้างต้น อย่างไรก็ตามอย่างไรก็ตามเราไม่อาจแน่ใจได้ว่าแนวโน้มดังกล่าวจะยังคงอยู่คู่สังคมไทยอีกนานเพียงใด โดยเฉพาะในยุคบริโภคนิยม

เทคโนโลยีสารสนเทศ ดิจิทัลและออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อวิถีดำเนินชีวิตของผู้คน และส่งผลต่อมุมมองและทัศนคติของผู้คนได้มากที่สุด อาจแปรเปลี่ยนไปได้เร็วตามยุคสมัย

มีข้อพิจารณาสำคัญประการหนึ่ง คือ การวัดระดับความกตัญญูทเวทหรือความรู้สึกถึงความกตัญญูทเวทนั้นเป็นเรื่องของคุณธรรม ศีลธรรม ค่านิยมเป็นนามธรรม ไม่สามารถบ่งบอกได้อย่างชัดเจน เพราะระดับของความจริงใจกระทำโดยไม่หวังผลตอบแทน การคำนึงถึงผู้สูงอายุด้วยความบริสุทธิ์ใจไม่สามารถมองเห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนั้นยังมีเรื่องของการแลกเปลี่ยนเข้ามาเกี่ยวข้องกับระบบกตัญญู จากการที่เคยได้รับรู้กันว่า การกระทำด้วยกตัญญูทเวทนั้นก็เพื่อต้องการสิ่งตอบแทนที่เป็นทรัพย์สิน สิ่งของจากบิดามารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ในขณะที่ผู้สูงอายุที่ได้รับการดูแลหรือปฏิบัติจากบุตรหลานก็มีความรู้สึกที่ต้องตอบแทนบางสิ่งบางอย่างไปยังลูกหลานดังกล่าวเช่นกัน ดังนั้นการตอบแทนเปรียบเสมือนสิ่งจูงใจให้เกิดการทำดีต่อผู้สูงอายุ หากไม่มีสิ่งตอบแทนก็อาจจะไม่แสดงความกตัญญู การแลกเปลี่ยนโดยยืนอยู่บนฐานของคำว่า “ความกตัญญู” จึงไม่สามารถตอบได้ว่า ควรจะต้องให้ไปมากเท่าใด บุตรจึงจะตอบแทนกลับคืนมามาก ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกัน ปัจจุบันผู้คนในสังคมมีแนวโน้มประพฤติดันเพื่อตอบแทนบุญคุณผู้สูงอายุแตกต่างกัน (วรรณลักษณ์ เมียนเกิด, 2549, น. 198-199) จึงเห็นได้ว่า การปฏิบัติต่อผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดานั้นกตัญญูทเวทนอกจากเป็นเรื่องทางจิตใจบนพื้นฐานของคุณธรรมและศีลธรรมแล้ว ยังต้องคำนึงถึงเหตุและความมุ่งหมายของปฏิบัติดังกล่าวด้วยเพราะพฤติกรรมและสิ่งที่ซ่อนอยู่ในใจของคนเรานั้นมีความแตกต่างหลากหลาย

ในยุคที่การเดินทางและการคมนาคมขนส่งที่สะดวก รวดเร็ว มีความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ดิจิทัลและออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อวิถีดำเนินชีวิตของผู้คน มุมมองและทัศนคติของผู้คนอาจแปรเปลี่ยนไปได้มาก ผู้คนจึงมักจะชอบความสะดวก รวดเร็ว กระจับฉับไวมากขึ้น การปฏิบัติต่อผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดาด้วยความกตัญญูทเวทที่สามารถทำได้โดยมีความหลากหลายมากขึ้น ไม่ต้องยึดติดกับรูปแบบของการดูแลเอาใจใส่ การเยี่ยมเยียน การอุปการะเลี้ยงดู การติดต่อสื่อสารแบบดั้งเดิม จึงพบว่ารูปแบบการปฏิบัติด้วยความกตัญญูทเวททั้งในประเทศไทยและต่างประเทศได้เปลี่ยนไปได้แก่ การติดต่อสื่อสารด้วยโทรศัพท์มือถือที่มีสัมผัส ตอบโต้กันได้ทั้งเสียง ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว วิดีโอ การโอนเงินทางอิเล็กทรอนิกส์หรือออนไลน์ รวมถึงบริการพร้อมเพย์ การส่งสิ่งของผ่านผู้ให้บริการของทั้งภาคเอกชนและรัฐวิสาหกิจ การส่งเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายในการดำรงชีพ การดูแลโดยญาติ เพื่อนบ้าน ผู้รับจ้างภาคเอกชน อาสาสมัครสาธารณสุข อาสาสมัครศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (ศพอส.) อาสาสมัครชุมชน หรือผ่านบุคคลภายนอกต่าง ๆ

การปฏิบัติต่อผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดาบางอย่างที่ปรับตัวหรือเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและโดยเฉพาะหากรับกันได้ทั้งฝ่ายบุตร/ผู้ให้ และผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดา/ผู้รับ โดยไม่ได้มาพบปะ เห็นตัวกัน ดูแลกันอย่างใกล้ชิด แต่ใช้วิธีการต่าง ๆ ที่ได้ระบุข้างต้นทดแทนวิธีการหรือรูปแบบการปฏิบัติด้วยความกตัญญูทเวทแบบดั้งเดิมอาจเป็นการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดาแล้ว แต่คนรอบข้างหรือสังคมอาจมองไปว่า ไม่ดูแลเอาใจใส่ เพิกเฉย ละเลย หรือแม้แต่ทอดทิ้งผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดา ทั้งนี้เกณฑ์ที่เอามาตัดสินว่ามีความกตัญญูทเวทหรือออกกตัญญูหรือไม่นั้น ต้องเป็นไปตามยุคสมัยที่

เปลี่ยนไปและคงไม่เหมาะสมที่เอาค่านิยมทางสังคมและวัฒนธรรมในอดีตมาใช้เป็นเกณฑ์ ทั้งนี้มองกันได้ว่าเกณฑ์ที่จะเอามาตัดสินว่ามีความกตัญญูกตเวทีหรือออกตัญญูหรือไม่นั้น ค่อนข้างไม่ชัดเจน ซึ่งต้องมีตัวชี้วัดหรือผลลัพธ์มาประเมินในเรื่องนี้อย่างชัดเจน

\*นอกจากนี้ในยุคสมัยใหม่วิถีชีวิตของผู้สูงอายุบางกลุ่มเปลี่ยนแปลงไป ผู้สูงอายุจำนวนมากมีศักยภาพ รู้เท่าทันชีวิตผู้สูงอายุของตนเองและผู้อื่น และสามารถปรับตัวให้กับโลกยุคใหม่เพื่อใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ดิจิทัลและออนไลน์ได้มากยิ่งขึ้น มีภูมิปัญญาและความสามารถที่จะช่วยเหลือคนรุ่นใหม่ ดูแลหลาน คนในครอบครัว ชุมชน แนะนำ ช่วยเหลือ ออกเห็นใจ ให้มิตรภาพแก่คนวัยอื่น ฯลฯ ขณะเดียวกันผู้สูงอายุที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มติดสังคมซึ่งมีอยู่ประมาณเกือบ 80% หรือแม้แต่บางส่วนอยู่นอกกลุ่มนี้ก็ตาม มักจะพึงพอใจกับความเป็นอิสระ ไม่ต้องการให้ใครมาบังคับ ชอบดูแลตนเอง ชอบสังคมกับคนหนุ่มมาก และใช้เวลาไปกับกิจกรรมที่ตนเองชอบ ไม่ว่าจะทำด้วยตนเองตามลำพังหรือทำร่วมกับผู้อื่น ชุมชน และชมรมต่าง ๆ จึงไม่ขึ้นอยู่กับบุตรหรือคนในครอบครัว ไม่ต้องขอความช่วยเหลือจากใคร หรือแม้ว่าต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอก แต่ยังคงพยายามควบคุมบางสิ่งบางอย่างด้วยตนเองเพื่อให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีส่วนร่วม ดังนั้นบุตรของผู้สูงอายุดังกล่าวข้างต้นอาจต้องปรับตัวและมีรูปแบบของการปฏิบัติตนด้วยความกตัญญูกตเวทีที่เหมาะสม ไม่ติดอยู่กับกรอบแบบเดิม ๆ และรับกันได้ทั้งฝ่ายบุตร/ผู้ให้ และผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดา/ผู้รับ ซึ่งอาจจะง่ายและสะดวกกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้มีลักษณะข้างต้น หรือแม้แต่ผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดาที่มีลักษณะข้างต้นอาจมีบทบาทเป็นผู้ให้มากกว่า

#### 4.2.2.3 วิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคมของต่างประเทศ

ในการวิเคราะห์บริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในประเทศที่มีลักษณะเป็นกฎหมายกตัญญูที่นำมาศึกษาวิเคราะห์คือ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศจีน ประเทศสิงคโปร์ และประเทศอินเดีย อ้างอิงถึงรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทย และประเทศเหล่านี้และการศึกษาวิจัยในระดับขององค์การสหประชาชาติ อย่างไรก็ตามคณะผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์บริบทของสังคมในประเทศต่าง ๆ โดยมีข้อพิจารณา 3 ประการคือ สภาพสังคมและสภาพครอบครัวที่เปลี่ยนไป ข้อจำกัดการปฏิบัติของบุตร/ผู้ให้ การทำร้ายผู้สูงอายุในหลายรูปแบบ การที่ผู้สูงอายุถูกระงับและได้รับผลกระทบตั้งเห็นได้จากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนจากบุตร คนในครอบครัวด้วยตัวเอง และกลายเป็นปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งของผู้สูงอายุ อาทิเช่น ถูกเลือกปฏิบัติทางอายุ (อาทิเช่น การทำงาน) ถูกดูต่ำ ถูกทำร้าย ถูกกระทำด้วยความรุนแรง ถูกโดดเดี่ยว ถูกละเลย ถูกทอดทิ้ง ถูกแสวงหาประโยชน์ในทรัพย์สิน คุณภาพชีวิตที่ย่ำแย่ ยากจนหรือขาดความมั่นคงทางการเงิน ได้รับเพียงแต่เงินที่บุตรส่งมา ไม่มีอาหารกิน ไม่มีที่อยู่อาศัย อยู่อาศัยในที่ที่ไม่เหมาะสมต่อสุขภาพ ((United Nations, Department of Economic and Social Affairs, 2010, p. 5, Celia Hatton, 2013 [Online]) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

**ประเทศจีน** มีสภาพสังคมและสภาพครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากอันเนื่องมาจากการที่สัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นมาจากนโยบายลูกคนเดียวของรัฐบาลจีนที่

ต้องการคุมกำเนิดหรือลดอัตราการเกิดขึ้นมาตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1970 เพื่อไม่ให้เป็นภาระของภาครัฐ และทำให้เศรษฐกิจเติบโต จากข้อมูลสถิติของกระทรวงกิจการพลเรือนระบุว่า ในปี 2012 (2555) ประเทศจีนมีจำนวนบุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวนประมาณ 194 ล้านคนหรือ 14.3% ของประชากรใน จีนแผ่นดินใหญ่ และจะเพิ่มสูงขึ้นเป็น 31% ในปี 2050 (2593) จำนวนประชากรผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปในเมืองเซี่ยงไฮ้ (Shanghai) พุ่งสูงขึ้นเป็น 30% ซึ่งเป็นเมืองแรกของประเทศจีนที่มีจำนวนผู้สูงอายุ มากที่สุด แต่เมื่อมีจำนวนผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้นและมีอายุยืนยาวขึ้นทวยแรงงานน้อยลง ทำให้ผู้ที่อยู่ในวัย ทำงานต้องดูแลทั้งผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดาบุตร และตัวเอง (รายงานของ China Daily อ้างใน Patti Waldmeir, 2016 [Online] และ (Clifford Coonan, 2013 [Online]) ผู้หญิงออกไปทำงานนอกบ้านเข้าสู่ ภาคแรงงานและชั่วโมงทำงานมากขึ้น รวมทั้งสภาพสังคมปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบเศรษฐกิจไปสู่ การค้าเสรีและทุนนิยมอย่างรวดเร็ว ทำให้คนจีนรุ่นใหม่ไปทำงานในตัวเมือง ต่างพื้นที่ ต่างถิ่นหรือ ภาคอุตสาหกรรม สภาพของสังคมเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัย เทคโนโลยี การเป็นสังคมเมือง สังคม อุตสาหกรรม (Ng ACY, Phillips DR, Lee WKm, 2002:135–153) รวมถึงอิทธิพลจากค่านิยมทางสังคม ตะวันตกในเรื่องปัจเจกชนนิยม

ในยุคอดีตปรัชญาความคิดและคำสอนให้ลูกหลานกตัญญูทเวที่ต่อบิดามารดามี พระคุณ เคารพเลี้ยงดูเมื่อท่านสิ้นชีวิต เด็กที่ถูกเลี้ยงดูในคอมมูนูกคอมมิวนิสต์ในประเทศจีนสมัย สงครามเย็นตัดขาดความสัมพันธ์ของครอบครัว เปลี่ยนความคิดจนไม่ต้องเชื่อฟังบิดามารดา ไม่ต้องเคารพ ทำให้คนจีนปฏิบัติต่อบิดามารดาในทางที่ไม่ดี เมื่อโตขึ้นไม่ผูกพันหรือกตัญญูต่อบิดามารดา ซึ่งทำลาย จริยธรรม คุณธรรมและคตินิยมของขงจื้อ ผลลัพธ์ที่ตามมาคือกลับมาปรากฏชัดในยุคต่อมาซึ่งประเทศ จีนหันมาดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบการค้าเสรีและทุนนิยมอย่างชาติตะวันตก คุณธรรมและจริยธรรม ได้เลือนหายและเสื่อมลงไปในสังคมจีน (ประภัสสร เสวิกุล, 2556 [ออนไลน์])

การใช้ประเทศจีนใช้ระบบทะเบียนบ้าน (Hukou) แบบแยกกันระหว่างทะเบียนบ้าน ผู้อยู่อาศัยในเขตเมืองและผู้อยู่อาศัยในเขตชนบทเพื่อจำกัดการย้ายถิ่นประชากรและแรงงานเข้ามาในเขต เมืองตามนโยบายพัฒนาและความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสวัสดิการในเขตเมือง ผู้สูงอายุที่ลงทะเบียนว่า อยู่อาศัยในเขตเมืองมีสิทธิได้รับสวัสดิการประกันสังคมของเขตเมือง เช่น การดูแลสุขภาพ บำนาญ เป็นต้น ขณะที่ผู้สูงอายุที่ลงทะเบียนว่าอยู่อาศัยในเขตชนบทแต่ย้ายถิ่นเข้ามาทำงานในเขตเมืองไม่มีสิทธิได้รับ สวัสดิการฯ ของเขตเมือง ต้องกลับไปรับสวัสดิการฯ ของเขตชนบทที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า คนในวัยทำงานที่จำเป็นต้องย้ายถิ่นไปทำงานในเขตเมืองต้องเสียค่าใช้จ่ายเองไปกับการดูแลสุขภาพ การศึกษา (ของบุตร) ทำให้ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนสูงและอาจเผชิญกับความยากลำบากขึ้นหากต้องออก ค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดาเอง ดังนั้นจึงมักจะไม่พาผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดาไปอยู่ใน เขตเมืองกับตนด้วย และผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดาจำต้องอยู่อาศัยในเขตชนบทเพื่อสิทธิได้รับสวัสดิการฯ ดังกล่าวในท้องถิ่นตน ถึงแม้ว่าในปี 2014 ภาครัฐประกาศว่าระบบทะเบียนบ้าน (Hukou) อาจมีการยอม ให้สวัสดิการฯ ของเขตเมืองแก่ผู้อพยพย้ายถิ่นมาจากเขตชนบท แต่ต้องสละสิทธิรับสวัสดิการฯ ของเขต ชนบทและให้มีผลใช้บังคับกับผู้อพยพย้ายถิ่นที่ทำงานอยู่ในปัจจุบันเท่านั้นไม่รวมถึงผู้อพยพย้ายถิ่นที่

กลับไปแล้วและมีอายุมากขึ้นในส่วนของการสวัสดิการสังคม บำนาญ ฯลฯ ผู้อพยพย้ายถิ่นและผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดาส่วนใหญ่จึงไม่มีทางเลือกมากนักและยังคงต้องปฏิบัติตามระบบเดิม ผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดาจำต้องอยู่อาศัยในเขตชนบทแยกจากบุตรซึ่งเป็นผู้อพยพ/แรงงานย้ายถิ่น (Phillips, D. R. & Feng, Z., 2015, pp. 15-17)

ผลที่ตามมาต่อสภาพครอบครัวและผลกระทบต่อผู้สูงอายุ คือ ความห่างไกลกันมากขึ้น การดูแลเยี่ยมเยียนบิดามารดาจึงเป็นไปได้ยากยิ่งขึ้น จึงเกิดช่องว่างระหว่างคนสองวัย บิดามารดากับลูกหลานเริ่มห่างเหินกัน ไม่ได้อยู่ร่วมกันเช่นเดิม ระบบการพึ่งพาอาศัยกันในครอบครัวและญาติพี่น้องที่มีมาแต่เดิมเปลี่ยนไป ส่งผลให้ผู้สูงอายุหลายคนถูกทอดทิ้ง คนจีนรุ่นใหม่ละทิ้งครอบครัวในชนบทละทิ้งบิดามารดาและญาติผู้ใหญ่ให้อยู่อย่างโดดเดี่ยว ภาวะพึ่งพิงในลักษณะติดบ้านและติดเตียง ตามสถิติทางการของรัฐบาลคนแก่ในวัยเกษียณของประเทศจีนมีราว 180 ล้านคนโดยมากกว่าครึ่งหนึ่งในจำนวนนี้ไม่ได้อยู่อาศัยกับลูก ไร้การดูแลที่เหมาะสม (อาทิเช่น *ข่าวครึกโครมไปทั่วประเทศกรณีที่เกิดกรรหายหนึ่งในมณฑลเจียงซูทางภาคตะวันออกของจีนเลี้ยงดูมารดาแท้ ๆ ของตนเองในเล้าหมู จนทำให้เกษตรกรคนนี้ถูกตำหนิตำหนิตัดเยียนอย่างมโหฬาร*) ผลการสำรวจความคิดเห็นประชากรประเทศจีนเกี่ยวกับปัญหาผู้สูงอายุในประเทศจีนพบว่าร้อยละ 58.22 เห็นว่าปัญหาที่สำคัญที่สุดที่ผู้สูงอายุในประเทศจีน คือ ความเดียวดายในจิตใจ (ดวงพร วงศ์ชูเครือ, 2556 [ออนไลน์]) และส่งผลให้ผู้สูงอายุไม่ได้รับการประกันสิทธิอำนาจ ความภาคภูมิใจ การดูแลเอาใจใส่ในครอบครัว รวมทั้งอาจตกอยู่ในสภาวะตั้งเครียดในชีวิต (Chou RJ., 2010: 3–16) ค่านิยมทางสังคมตะวันตกในเรื่องปัจเจกชนนิยมทำให้เกิดปัญหาและสิ่งทำลายมากต่อผู้สูงอายุ ครอบครัว และคุณค่าทางสังคมตั้งแต่เดิมมา ได้แก่ ความเครียดที่มาจากการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ด้านการเข้าถึงบริการดูแลสุขภาพ และอุปสรรคทางภาษาและวัฒนธรรม (Tam S, Neysmith S., 2006 : pp. 141–151)

ความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและสภาพครอบครัวส่งผลกระทบต่อการดำรงชีพของทั้งคนหนุ่มคนสาวและผู้สูงอายุจนน่าเป็นห่วงว่า คุณธรรมและจริยธรรมของประชาชนและสังคมจะถูกสั่นคลอนด้วยสภาพความเป็นจริงของสังคมที่เปลี่ยนไป ความสัมพันธ์แบบลัทธิขงจื้อที่ให้ความสำคัญต่อบุพการีและความกตัญญูเป็นอย่างสูงฝังลึกอยู่ในวัฒนธรรม จะเหือดหายไปจากสังคมประเทศจีน และต่อไปคนจีนก็คงจะคิดถึงแต่ตัวเองมากกว่าจะมีความห่วงใยญาติผู้ใหญ่ (ประภัสสร เสวิกุล, 2556 [ออนไลน์] ดวงพร วงศ์ชูเครือ, 2556 [ออนไลน์] มนสิการ กาญจนะจิตรรา, 2557 [ออนไลน์] และ ASTV ผู้จัดการออนไลน์, 2556 [ออนไลน์] Ng ACY, Phillips DR, Lee WKm, 2002:135–153)

**ประเทศฝรั่งเศส** ในสภาวะประชากรผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในเขตเมือง มีอัตราการเจริญพันธุ์ต่ำมาตั้งแต่ทศวรรษที่ 1970 มีอายุยืนขึ้นติดอันดับสูงในทวีปยุโรป โดยเฉพาะผู้หญิง (Beland, Daniel and Durandal, Jean-Philippe Viriot, 2013, April 1, pp. 191-192) ภาครัฐต้องใช้เงินมหาศาลคือประมาณ 77% ของค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ภาวะเศรษฐกิจที่ชะงักงันส่งผลให้โครงการเพื่อผู้สูงอายุต่าง ๆ เกิดความล่าช้าและมีข้อจำกัดในหลายด้าน เช่น งบประมาณ บุคลากร เครื่องมืออุปกรณ์ เป็นต้น ส่งผลให้เกิดปัญหาการรักษาพยาบาล ดูแลสุขภาพ พื้นฟูสภาพ

ผู้สูงอายุ การติดตามผลได้ไม่ทั่วถึง ลำบาก และไม่พอเพียง เกิดอันตรายจากความประมาท การถูกทำร้าย ซึ่งมักจะเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่รับการดูแลที่บ้านซึ่งจากการสำรวจผู้สูงอายุต้องการอยู่อาศัยที่บ้านมากกว่าไปรับการดูแลที่โรงพยาบาลและสถาบันต่าง ๆ ในสถานการณ์ปัจจุบันภาครัฐไม่สามารถให้สวัสดิการดูแลผู้สูงอายุด้วยเงินงบประมาณ กองทุนบำนาญ และกองทุนอื่น ๆ ไปได้ตลอด จึงหันไปส่งเสริมให้มีการประกันภัยเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือ ให้ครอบครัวและคนในวัยทำงานดูแลเอาใจใส่และออกค่าใช้จ่ายให้แก่ผู้สูงอายุในครอบครัว รวมทั้งมีข้อเสนอให้ส่งเสริมผู้สูงอายุให้สามารถทำงานหาเลี้ยงชีพได้ ส่งเสริมโครงการดูแลสุขภาพ ส่งเสริมให้มีสุขภาพที่แข็งแรงเพื่อป้องกันการเจ็บป่วย (Kandalajt, Abta., 2012, January 12 [Online])

จากรายงานชี้ให้เห็นสภาพครอบครัวขยายเปลี่ยนไปเป็นครอบครัวเดี่ยว ความเห็นห่างระหว่างบุตรและบิดามารดา ปัญหาความสัมพันธ์และการปฏิบัติตนระหว่างบุตรและผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดากรณีที่ไม่มีบุตรหลานและครอบครัวดูแลเอาใจใส่ หรือถึงขั้นถูกทอดทิ้ง จากเหตุการณ์ที่มีผู้สูงอายุจำนวนมากเสียชีวิตถึงประมาณ 15,000 คน จากคลื่นความร้อน โดยพบผู้สูงอายุมาแล้วหลายหลาย สัปดาห์จากการป่วยโดยถูกทิ้งให้อยู่ตามลำพัง จากสถิติชี้ให้เห็นว่าอัตราการฆ่าตัวตายของผู้สูงอายุชาวฝรั่งเศสสูงที่สุดในบรรดาประเทศในทวีปยุโรปและสูงกว่าคนหนุ่มสาว (Martinez-Carter, K., 2013 [Online]) เหตุการณ์ที่มีผู้สูงอายุจำนวนมากเสียชีวิตจากคลื่นความร้อนทำให้พบปัญหาการแยกตัวจากสังคมของผู้สูงอายุ ภาครัฐจึงตื่นตัวให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุมากขึ้น ยอมรับไม่ได้ที่บุตรไม่รับผิดชอบและทอดทิ้งบิดามารดาของตน เช่น จัดให้มีและปรับปรุงการดูแลผู้สูงอายุและสถานดูแลผู้สูงอายุ จัดทำโครงการดูแลระยะยาวให้แก่ผู้สูงอายุ พัฒนานโยบายและการดำเนินการด้านสาธารณสุข รมรงค์ป้องกันการล่วงละเมิด การทำร้ายผู้สูงอายุ แก้ไขกฎหมายแพ่งมุ่งให้บุตรดูแลเอาใจใส่และอุปการะเลี้ยงดูผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดามากขึ้น (Beland, Daniel and Durandal, Jean-Philippe Viriot, 2013, April 1, p. 194)

**ประเทศสิงคโปร์** สภาพสังคมและสภาพครอบครัวของประเทศสิงคโปร์ได้เปลี่ยนแปลงไป ที่สำคัญคือ ครอบครัวที่มีบุตรน้อย ไม่มีพี่น้องที่จะมาแบ่งเบาความรับผิดชอบหรือมาช่วยเหลือดูบิดามารดาที่สูงอายุ ปัญหาผู้สูงอายุโดดเดี่ยว ถูกละเลย ได้รับเพียงแต่เงินที่บุตรส่งมา บางรายไม่มีอาหารกิน ไม่มีที่อยู่อาศัย อยู่อาศัยในที่ที่ไม่เหมาะสมต่อสุขภาพ ครอบครัวดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุน้อยลงไป เป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น มีค่าครองชีพสูงขึ้น บุตรหรือครอบครัวไม่มีกำลังความสามารถพอหรือไม่ต้องการส่งเสียเลี้ยงดูบิดามารดาที่สูงอายุเพราะหาเงินเลี้ยงชีพได้น้อย หรือแม้กระทั่งตกอยู่ในสถานะไม่มีงานทำ บางรายต้องเลี้ยงดูบุตรของตนไปพร้อม ๆ กับบิดามารดาที่สูงอายุทำให้เกิดความเครียดและความลำบาก

จากข้อมูลสถิติและงานวิจัยพบว่า ในปี 2557 มีผู้สูงอายุอายุ 65 ปีขึ้นไปอยู่อาศัยคนเดียวตามลำพังคิดเพิ่มขึ้นคิดเป็น 1 ใน 3 ของผู้ที่อยู่อาศัยคนเดียวทั้งหมด สัดส่วนการอยู่อาศัยคนเดียวตามลำพังของผู้สูงอายุประเทศสิงคโปร์ พอ ๆ กับผู้สูงอายุประเทศญี่ปุ่น ประเทศเกาหลีใต้ และได้หวั่น มีแนวโน้มสูงขึ้นและส่งผลให้มีอัตราเสี่ยงที่จะเสียชีวิตสูง ซึ่งส่วนใหญ่คือ ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในลักษณะ

ติดบ้านและติดเตียง เมื่อมีปัญหาสุขภาพกายและจิตใจ เจ็บไข้ได้ป่วย ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควร อันเนื่องมาจากสภาพสังคมและสภาพครอบครัวที่เปลี่ยนไปดังกล่าวข้างต้น ซึ่งหลัก ๆ คือ ความเหินห่างจากครอบครัว ไม่มีทางเลือกอื่นที่น่าสนใจอีกส่วนหนึ่งมาจาก ความต้องการในการมีพื้นที่ส่วนตัวหรืออยู่อาศัยตามลำพังของผู้สูงอายุมากกว่า ซึ่งไม่ได้หมายความว่า ไม่ได้รับการอุปการะเลี้ยงดู ถูกทอดทิ้งจากบุตรและครอบครัวให้อยู่ตามลำพัง หรือมีภาวะแยกตัวจากสังคมเสมอไป (Tai, Janice, 2015, August 17 [Online])

**ประเทศอินเดีย** เกิดความเปลี่ยนแปลงในสภาพสังคมและสภาพครอบครัวของประเทศอินเดีย นอกจากจำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้นแล้ว สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงจากยุคอดีตที่บุตรและครอบครัวต่างให้ความเคารพนับถือ ดูแลเอาใจใส่ เห็นคุณค่าที่เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีค่า มากไปด้วยความรู้ ประสบการณ์ มุมมองต่อโลกที่ลึกซึ้งในมิติต่าง ๆ ของผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดาเป็นเสมือนพระเจ้า สภาพสังคมในปัจจุบันของประเทศอินเดียได้เปลี่ยนแปลงไปสู่

- ทศนคติในเชิงลบต่อผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดาโดยมองว่า ผู้สูงอายุเป็นภาระของลูก ๆ ของตนเมื่อใดที่ผู้สูงอายุนั้น ๆ ประสบปัญหาหรือตกอยู่สภาพที่ด้อยลงไป เช่น มีภาวะพึ่งพิงในกลุ่มที่ติดบ้านและติดเตียง มีสภาพร่างกายที่เสื่อมถอย ทำงานหาเลี้ยงชีพไม่ค่อยได้หรือทำไม่ได้เลย เจ็บป่วย บกพร่องด้านโภชนาการ สุขอนามัย ไม่มีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม มีปัญหาทางสุขภาพจิตและการปรับตัวเข้ากับสังคม
- เคารพนับถือ ดูแลเอาใจใส่ เห็นคุณค่าผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดาน้อยลงไป
- ถูกละเลย ถูกทำร้าย ถูกกระทำด้วยความรุนแรงภายในครัวเรือน (domestic violence) ในระยะยาว อันเนื่องมาจากมีความขัดแย้งกันยาวนานระหว่างบิดามารดาและบุตร หรือระหว่างสามีภรรยา
- สภาพครอบครัวมีความเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้นทำให้ผู้สูงอายุมีชีวิตที่ไม่ปกติสุขและขาดความสมดุล

จากที่ได้กล่าวถึงข้างต้น แสดงให้เห็นบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในประเทศฝรั่งเศส ประเทศจีน ประเทศสิงคโปร์ และประเทศอินเดีย ซึ่งมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนไปของแต่ละประเทศ โดยทุกประเทศเผชิญกับสถานการณ์หลัก ๆ คล้ายคลึงกัน คือ อัตราการเจริญพันธุ์ลดลง อัตราการเกิดลดลง คนในวัยทำงานลดลง อัตราการเสียชีวิตผู้สูงอายุลดลง คนมีอายุยืนขึ้น ครอบครัวเดี่ยวหรือมีขนาดเล็ก และที่สำคัญคือจำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้ข้อพิจารณาสภาพสังคมและสภาพครอบครัวที่เปลี่ยนไป ข้อจำกัดการปฏิบัติของบุตร/ผู้ให้ การทำร้ายผู้สูงอายุในหลายรูปแบบดังที่ชี้ให้เห็นข้างต้นแล้ว ในประเทศฝรั่งเศส ประเทศจีน ประเทศสิงคโปร์ และประเทศอินเดียเผชิญกับสภาพสังคมและสภาพครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่คล้ายคลึงกัน ผู้สูงอายุในประเทศเหล่านี้เผชิญกับสภาพความเปลี่ยนแปลงที่คล้ายคลึงกันจากการปรับเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจไปสู่การค้าเสรีและทุนนิยม ภาคอุตสาหกรรม การเป็นสังคมเมือง ปัจเจกชนนิยม สภาพของ

สังคมเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัย เทคโนโลยี โลกโซเซียล และสื่อออนไลน์ ผู้ที่อยู่ในวัยทำงานดูแลทั้งผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดาบุตร และตัวเอง ฯลฯ

#### 4.2.2.4 วิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของกตัญญูทเวทีในสังคมต่างประเทศ

สำหรับการวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของค่านิยมกตัญญูทเวทีของ 4 ประเทศที่มีกฎหมายอันมีลักษณะเป็นกฎหมายกตัญญูนั้น ที่เห็นได้ชัดก็คือ ประเทศจีน ในยุคอดีตเป็นที่เลื่องลือว่าชนชาวจีนยึดมั่นในปรัชญาความคิดของขงจื้อและได้ฝังลึกอยู่ในสังคมจีนมานานหลายศตวรรษ ด้วยปรัชญาความคิดและคำสอนให้ลูกหลานกตัญญูทเวทีต่อบิดามารดามีพระคุณ เคารพเลี้ยงดูเมื่อท่านสิ้นชีวิตกระทำพิธีศพให้เหมาะสม สักเวกราบบูชาวิญญาณบรรพบุรุษ เมื่อยึดถือปฏิบัติแล้วจะดีขึ้นทั้งในด้านชีวิตส่วนตัว ครอบครัว สังคม และบ้านเมือง ทำให้คำสอน ปรัชญาความคิดมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวจีนในหลาย ๆ ด้าน ชาวจีนได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาช้านานไม่เพียงแต่ภายในประเทศแต่ยังเผยแพร่ไปยังประเทศอื่น ๆ ด้วย เด็กที่ถูกเลี้ยงดูในคอมมูนูกคอมมิวนิสต์ในจีนสมัยสงครามเย็นตัดขาดความสัมพันธ์ของครอบครัว เปลี่ยนความคิดจนไม่ต้องเชื่อฟังบิดามารดา ไม่ต้องเคารพ ทำให้คนจีนปฏิบัติต่อบิดามารดาในทางที่ไม่ดี เมื่อโตขึ้นไม่ผูกพันหรือกตัญญูต่อบิดามารดา ซึ่งทำลายจริยธรรม คุณธรรม และคตินิยมของขงจื้อ ผลลัพธ์ที่ตามมาปรากฏชัดในยุคต่อมาซึ่งจีนหันมาดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบการค้าเสรีและทุนนิยมอย่างชาติตะวันตก คุณธรรมและจริยธรรมได้เลือนหายและเสื่อมลงไป ในสังคมจีน (ประภัสสร เสวิกุล, 2556 [ออนไลน์]) จนเมื่อไม่นานมานี้ผู้นำระดับสูงของประเทศจีนได้หันกลับมาให้ความสำคัญกับปรัชญาความคิดและคำสอนของขงจื้อ รวมทั้งความกตัญญูทเวทีต่อบุพการี จึงได้มีการส่งเสริมให้มีการนำมาใช้ในการดำรงชีวิตของคนทุกวัย เช่น การจัดตั้งสถาบันขงจื้อทั้งในและนอกประเทศจีน ซึ่งในปัจจุบันคำสอนของขงจื้อกลับมามีกระแสนิยมในหมู่ชนชาวจีน แม้ว่าจะไม่เข้มข้นเท่าที่เคยเป็นมายุคอดีต เจือจางลงไปตามยุคสมัย ตามสภาพบริบทสังคมที่เปลี่ยนไปก็ตาม

สถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศอินเดียดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การเคารพนับถือ ดูแลเอาใจใส่ เห็นคุณค่าผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดาน้อยลงไป มีทัศนคติในเชิงลบต่อผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดา โดยมองว่า ผู้สูงอายุเป็นภาระ ถูกละเลย ถูกทำร้าย ถูกกระทำด้วยความรุนแรงภายในครัวเรือน (domestic violence) อันเนื่องมาจากมีปัญหาความสัมพันธ์ ความขัดแย้งกันระหว่างบิดามารดาและบุตร สภาพครอบครัวเดียวทำให้ผู้สูงอายุมีชีวิตที่ไม่ปกติสุขและขาดความสมดุล

สำหรับความเปลี่ยนแปลงของกตัญญูทเวทีในประเทศอื่น คณะผู้วิจัยชี้ให้เห็นได้ว่าทุกประเทศต่างก็มีคุณธรรม จริยธรรม ศีลธรรม ไม่ว่าจะศาสนาใด นิกายใด อาทิเช่น ผู้นับถือศาสนาคริสต์ นิกายคาทอลิกในประเทศฝรั่งเศสยึดถือคำสอนหรือค่านิยมในการดูแลตอบแทนบุพการี รักษาสถาบันครอบครัว ซึ่งมีลักษณะเป็นการรู้คุณ ประกาศคุณ และสนองคุณท่านทั้งหลายที่มีบุญคุณ กตัญญูทเวที โดยเฉพาะบิดามารดา ซึ่งแสดงออกมาให้เห็นจากการกระทำ บทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบต่อบิดามารดาและครอบครัวของผู้คนในสังคมยุคปัจจุบัน ดังที่ปรากฏในรายงานสถานการณ์และข้อบ่งชี้ตาม

สภาพสังคมและสภาพครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป ข้อจำกัดการปฏิบัติของบุตร/ผู้ให้ การทำร้ายผู้สูงอายุ ในหลายรูปแบบ จึงเห็นได้ว่ามีความกตัญญูทเวที่ต่อบิดามารดาที่เป็นผู้สูงอายุน้อยลงตามยุคสมัยและ สภาพความเป็นจริงในสังคมปัจจุบัน

โดยสรุปแล้วความเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคมและกตัญญูทเวที่ของ 4 ประเทศ ดังกล่าวข้างต้น ส่งผลกระทบในด้านลบต่อสภาพครอบครัวและต่อผู้สูงอายุในประเทศเหล่านี้ ดังนี้

(1) ความห่างเหินจากผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดา การดูแลเอาใจใส่ เยี่ยมเยียน ผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดา น้อยลง โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในลักษณะติดบ้านและติดเตียง การ พึ่งพาอาศัยกันในครอบครัวที่มีมาแต่เดิมเปลี่ยนไป

(2) ทศนคติในเชิงลบต่อผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดา มองว่าผู้สูงอายุเป็นภาระของบุตร

(3) ผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดาถูกละเลย ถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพังอย่างโดดเดี่ยว

(4) ผู้สูงอายุจำนวนมากมีเงินสะสมหรือเงินออมไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ

(5) ถูกทำร้าย ถูกกระทำด้วยความรุนแรงภายในครอบครัว

(6) การเคารพนับถือ และการเห็นคุณค่าของบิดามารดา ผู้สูงอายุน้อยลงไป

(7) ความเสื่อมถอยด้านคุณธรรม จริยธรรม และกตัญญูทเวที่ของบุตร

คณะผู้วิจัยสรุปได้ว่า ทั้งบริบทของสังคมไทยและบริบทของสังคมของต่างประเทศทั้ง 4 ประเทศในปัจจุบันโดยรวมแล้วเกิดความเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกัน ซึ่งต่างก็ส่งผลกระทบก่อให้เกิดความ เสื่อมถอยด้านคุณธรรม จริยธรรม และกตัญญูทเวที่ รวมทั้งรูปแบบกตัญญูทเวที่ที่เปลี่ยนไป และส่งผล กระทบต่อผู้สูงอายุไม่แตกต่างกันมากนัก

#### 4.2.3 วิเคราะห์นโยบายและลักษณะทางกฎหมายของกฎหมายกตัญญูของต่างประเทศ

ประเทศที่คณะผู้วิจัยหยิบยกมาพิจารณาคือ ประเทศจีน ประเทศฝรั่งเศส ประเทศสิงคโปร์ และ ประเทศอินเดียซึ่งได้ระบุรายละเอียดของกฎหมายที่เข้าข่ายหรือมีลักษณะเป็นกฎหมายกตัญญูไว้ในบท ที่ 2 แล้วนั้น นโยบายและแผนงานด้านผู้สูงอายุของรัฐเป็นส่วนสำคัญที่บ่งบอกการให้ความสำคัญ ทิศ ทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะคุ้มครองสิทธิ ให้การดูแลและสวัสดิการ พัฒนา คุณภาพชีวิต ฯลฯ โดยการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือ ไม่ว่าจะออกกฎหมายใหม่หรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ที่มีอยู่ คณะผู้วิจัยวิเคราะห์นโยบายของด้านผู้สูงอายุของต่างประเทศดังกล่าว ในส่วนที่เกี่ยวกับงานวิจัยนี้ ดังนี้

#### 4.2.3.1 วิเคราะห์นโยบายของด้านผู้สูงอายุของต่างประเทศ

##### ก. ประเทศจีน

จากการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุ บริบททางสังคมที่เปลี่ยนไป ปัญหาผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นตามมา การดูแลของครอบครัวและระบบสนับสนุนการดูแลของครอบครัวที่มีมาแต่ดั้งเดิมในประเทศจีนลดลงและอ่อนแอลงไป โดยเฉพาะดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ชาวจีนจึงเรียกร้องให้ภาครัฐและสถาบันจัดการดูแลผู้สูงอายุให้มากยิ่งขึ้น ตั้งแต่ปี 1995 เป็นต้นมาแนวทางระบบดูแลผู้สูงอายุที่มุ่งเน้นให้ครอบครัวดูแลเป็นฐาน ชุมชนดูแลเป็นส่วนสนับสนุน และสถาบันดูแลเป็นส่วนเสริม จนถึงปัจจุบันวิวัฒนาการของสวัสดิการผู้สูงอายุในประเทศจีนค่อย ๆ ก้าวสู่ระบบรวมศูนย์ รัฐบาลเข้ามาดูแลในเรื่องการประกันสังคม การรักษาพยาบาล การศึกษา ที่อยู่อาศัย และความต้องการอื่น ๆ สำหรับผู้สูงอายุ เช่น สนับสนุนชุมชนในทุกพื้นที่จัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุเป็นประจำ ทำกิจกรรมได้ง่าย เหมาะกับสภาพร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุ เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมาพบปะพูดคุยกันมากขึ้น ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รับการศึกษาตลอดชีวิต และทุ่มกำลังในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุแก่สังคมมากขึ้น รัฐบาลจีนโดยคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติจีนกำหนดนโยบายต่าง ๆ ที่น่าสนใจ (China Radio International.CRI Online, 2558, 8 มิถุนายน [ออนไลน์] และ UNESCAP, Social Development Division., 2014, pp. 5-10) คือ

(1) ส่งเสริมการลงทุนของภาคเอกชน การร่วมทุนระหว่างรัฐบาลและภาคเอกชน ในการก่อตั้งศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ/บ้านพักผู้สูงอายุให้บริการที่ผู้สูงอายุต้องการ เช่น อาหาร อาบน้ำ ออกกำลังกาย ทั้งแบบ Day Care และพักอาศัยชั่วคราว

(2) สนับสนุนการพัฒนาธุรกิจอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับการบริการผู้สูงอายุ

(3) จัดตั้งกองทุนส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจบริการผู้สูงอายุ

(4) สนับสนุนการปล่อยสินเชื่อให้แก่ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่เกี่ยวข้องกับการบริการผู้สูงอายุ ได้แก่ ธุรกิจดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุทั่วไป ธุรกิจดูแลผู้สูงอายุที่ไม่สามารถดูแลตัวเองได้ ธุรกิจบริการทำความสะอาดที่พักสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน ธุรกิจบริการการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุที่สนใจ ธุรกิจบริการบ้านพักสำหรับผู้สูงอายุทั่วไป ธุรกิจบริการทางการเงินสำหรับผู้สูงอายุ

(5) ระบบบริการการดูแลที่บ้าน การดูแลทางสังคม การดูแลผู้สูงอายุระยะยาว (LTC) โดยบริการภาครัฐ สถาบัน และชุมชน

(6) ส่งเสริมการดูแลของครอบครัวและระบบสนับสนุนการดูแลของครอบครัวที่มีมาแต่ดั้งเดิม โดยให้การฝึกอบรมสมาชิกในครอบครัวให้ดูแลทั้ง

รัฐบาลจีนจึงได้กำหนดนโยบายและเป้าหมายการดำเนินงานด้านการดูแลผู้สูงอายุที่สำคัญ 6 ประการดังนี้ คือ (1) มีคนดูแล ไม่ถูกทอดทิ้ง (2) ที่เจ็บป่วยได้รับการรักษาพยาบาล ผู้สูงอายุต้องได้รับการศึกษาตามที่ต้องการ (3) มีงานทำตามความประสงค์ (4) มีความสุขในชีวิต และ (5) มีความภาคภูมิใจในตนเอง มีข้อสังเกตว่า แม้ว่าทางนโยบายและกฎหมายได้มุ่งเน้นการคงไว้ซึ่งการดูแลของ

ครอบครัวและระบบสนับสนุนการดูแลของครอบครัวที่มีมาแต่ดั้งเดิม สิ่งนี้ยังคงเผชิญกับความกดดันอันเนื่องมาจากรูปแบบและขนาดของครอบครัวที่เล็กลง ผู้หญิงออกไปทำงานนอกบ้านเข้าสู่ภาคแรงงานและชั่วโมงทำงานมากขึ้น บทบาทของบุตรและครอบครัวดูแลผู้สูงอายุได้น้อยลง ข้อจำกัดด้านความเอาใจใส่ เวลา ความรู้ ทักษะ ความสามารถของบุตรและคนในครอบครัวทำให้มีความต้องการการดูแลมืออาชีพที่บ้านและผู้ดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น ถึงกระนั้นก็ดีจากการสำรวจในปี 2010 พบว่าผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยในระดับความรุนแรงขั้นปานกลางถึงขั้นรุนแรงได้รับการดูแลโดยสมาชิกในครอบครัวตนเองซึ่งเป็นลักษณะการดูแลแบบไม่เป็นทางการและดูเหมือนว่าจะสำคัญมากที่สุด มีเพียงผู้สูงอายุส่วนน้อยเท่านั้นที่พึ่งพาผู้ดูแลมืออาชีพ (UNESCAP, Social Development Division., 2014, p.9)

จึงเห็นได้ว่าในช่วงทศวรรษที่ผ่านมานโยบายของรัฐได้ให้ความสำคัญกับการดูแลผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้นในหลายมิติและเป็นรูปธรรม ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ระดับสถาบัน และระดับชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแม้ว่าสภาพสังคมและสภาพครอบครัวที่เปลี่ยนไป ภาครัฐก็ยังคงกำหนดให้มีการส่งเสริมการดูแลของครอบครัวและระบบสนับสนุนการดูแลของครอบครัวซึ่งเป็นฐานชีวิตของผู้สูงอายุที่มีมาแต่ดั้งเดิม และได้เพิ่มเติมมูลค่าโดยส่งเสริมการให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถให้แก่บุตรและคนในครอบครัว ซึ่งมุ่งเน้นการดูแลสุขภาพทางจิตใจของผู้สูงอายุซึ่งได้รับผลกระทบจากสภาพความเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคมในประเทศจีน แต่ที่สำคัญยิ่งกว่า คือ ปัจจัยจากข้อจำกัดของบุตรและคนในครอบครัวเรื่องความเอาใจใส่ เวลา โอกาสในการพบปะ แม้ว่าจะมีเทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารที่เจริญก้าวหน้าขึ้นแล้วก็ตาม

## ข. ประเทศฝรั่งเศส

ในสถานการณ์ปัจจุบันภาครัฐของประเทศฝรั่งเศสต้องใช้เงินมหาศาลไปกับงบประมาณ กองทุนบำนาญ และกองทุนอื่น ๆ เพื่อจัดสวัสดิการดูแลผู้สูงอายุโดยเฉพาะการดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (Kandalaft, Abta., 2012, January 12 [Online]) จากที่ได้ชี้ให้เห็นก่อนหน้านี้เกี่ยวกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนไปจากจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น สภาพสังคมและครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป ข้อจำกัดการให้ของบุตร/ผู้ให้ ฯลฯ ส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุจำนวนมาก ที่สำคัญคือ บิดามารดาผู้สูงอายุจำนวนมากทั้งที่ป่วยและไม่ป่วยดำรงชีวิตอย่างโดดเดี่ยว หดหู่ สิ้นหวัง ไม่มีบุตรหลานและครอบครัวดูแลเอาใจใส่ หรือถึงขั้นถูกทอดทิ้ง แยกตัวออกจากสังคม ขาดตัวตาย รวมถึงภาพสะท้อนจากเหตุการณ์คลื่นความร้อนในปี 2003 (2546) ทำให้ผู้สูงอายุจำนวนมากเสียชีวิตมาแล้วหลายสัปดาห์จากการป่วยโดยถูกทิ้งให้อยู่ตามลำพัง ดังนั้นรัฐบาลฝรั่งเศสตื่นตัวและให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุมากขึ้น ยอมรับไม่ได้ที่บุตรไม่รับผิดชอบและทอดทิ้งบิดามารดาของตน จึงมีแนวนโยบายและมีมาตรการต่าง ๆ ที่มุ่งเน้น

- (1) การดูแลผู้สูงอายุในเขตเมือง เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่อยู่อาศัยในเขตเมือง
- (2) การดูแลเอาใจใส่ เลี้ยงดูผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ โดยบุตรหรือในครอบครัวในวัยทำงาน
- (3) การดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน ซึ่งจากการสำรวจผู้สูงอายุต้องการอยู่อาศัยที่บ้านมากกว่าไปรับการดูแลที่โรงพยาบาลและสถาบัน
- (4) ส่งเสริมผู้สูงอายุให้สามารถทำงานหาเลี้ยงชีพได้
- (5) ส่งเสริมการดูแลระยะยาวให้แก่ผู้สูงอายุ
- (6) ส่งเสริมโครงการดูแลสุขภาพ ส่งเสริมให้มีสุขภาพแข็งแรงป้องกันการเจ็บป่วย
- (7) ส่งเสริมให้มีการประกันภัยเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือในการดูแลผู้สูงอายุ
- (8) รณรงค์ป้องกันการล่วงละเมิด การทำร้ายผู้สูงอายุ

ในภาพรวมสรุปได้ว่า นโยบายภาครัฐมุ่งเน้นไปที่การดูแลเอาใจใส่ทางจิตใจต่อผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดามากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อ การรู้ความเคลื่อนไหวและความเป็นอยู่ การให้ความช่วยเหลือนอกเหนือจากการให้ปัจจัย 4 ค่าอุปการะเลี้ยงดู ค่าใช้จ่ายต่างๆ ซึ่งได้มีการออกกฎหมายตามแนวทางนี้เช่นกัน

## ค. ประเทศสิงคโปร์

รัฐบาลสิงคโปร์ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุมากขึ้นในสถานการณ์สังคมสูงวัยของประเทศสิงคโปร์ ภาครัฐกำหนดคำขวัญไว้ว่า “Successful Ageing for Singapore” โดยได้มีแนวนโยบายและแผนปฏิบัติการต่าง ๆ (กรมประชาสัมพันธ์, 2556, 15 เมษายน [ออนไลน์]) คือ ส่งเสริมการจ้างงานและความมั่นคงทางด้านการเงิน ให้การดูแลสุขภาพและการดูแลผู้สูงอายุแบบองค์รวมในราคาย่อมเยาตรงกับความต้องการของแต่ละบุคคล ช่วยเหลือผู้สูงอายุในสังคมให้ได้รับความสะดวกจากอาคารสถานที่สาธารณะ ระบบขนส่งมวลชน และส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีอายุยืน สนับสนุนให้มีร่างกายและจิตใจที่แข็งแรง

แนวนโยบายและแผนปฏิบัติการต่าง ๆ ของประเทศสิงคโปร์ให้มีการดำเนินงานร่วมกันระหว่างรัฐบาล ชุมชน และครอบครัว ผ่านการบริหารจัดการแบบรวมศูนย์ ตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการที่ปรึกษาแห่งชาติด้านผู้สูงอายุ นำแนวคิด “ระบบสวัสดิการผ่านการทำงาน” โดยให้ผู้ใช้รับความช่วยเหลือต้องทำงานเพื่อแลกเปลี่ยนในพื้นที่เป้าหมายซึ่งเป็นไปตาม “แนวคิดลดการพึ่งพาความช่วยเหลือจากรัฐ” (เกษรา ชัยเหลือองไอร, 2557, น. 30) โดยยึดถือหลักการ 3 ประการ ประการแรกคือ การพึ่งตนเองและมีความรับผิดชอบต่อสังคม ประการที่สองคือ การพึ่งพาครอบครัว ประการสุดท้ายคือ การอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งชุมชนและองค์กรต่าง ๆ ที่สำคัญคือ \*เน้นให้สมาชิกในครอบครัวรับหน้าที่ดูแลเลี้ยงดูพ่อแม่ในยามชรา การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุทำงานหาเลี้ยงชีพเมื่อยังมีความสามารถอยู่ นโยบายสังคมสูงวัยของประเทศสิงคโปร์ครอบคลุมหลายมิติของสวัสดิการสังคม ไม่เน้นเพียงการให้สวัสดิการซึ่งผู้สูงวัยเป็นเพียงผู้รับอย่างเดียว เน้นถึงการตั้งศักยภาพของผู้สูงวัยออกมาใช้ อาศัยการประสานงานกันระหว่างหลายภาคส่วน หลายมิติของครอบครัว ไม่ได้เน้นแต่ผู้สูงอายุเพียงอย่างเดียว (ซัชฎา กำลิ่งแพทย์, 2560, 14 กันยายน [ออนไลน์])

การที่ประเทศสิงคโปร์เผชิญสถานการณ์สังคมสูงวัยและปัญหาผู้สูงอายุเหมือนเช่นหลายประเทศที่พัฒนาแล้ว นโยบายภาครัฐไม่ได้เน้นการจัดสวัสดิการแบบให้แก่ผู้สูงอายุแต่ฝ่ายเดียว เน้นนโยบายการดูแลผู้สูงอายุในหลายมิติ พยายามธำรงรักษาคุณค่าของสถาบันครอบครัว ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่มีมาตั้งแต่ในอดีต การพึ่งพาครอบครัวซึ่งรับหน้าที่ดูแลเลี้ยงดูผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดา การอุปการะเลี้ยงดูผู้สูงอายุอย่างเพียงพอและเหมาะสม รวมทั้งมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กรต่าง ๆ แม้ว่าวิถีชีวิต สภาพสังคมและสภาพครอบครัวเปลี่ยนแปลง มีข้อจำกัดการให้ของบุตร/ผู้ให้

#### ง. ประเทศอินเดีย

นโยบายผู้สูงอายุแห่งชาติปี 1999 และ 2011 ตระหนักถึงคุณค่าผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญ พึ่งต้องมีชีวิตที่มีเป้าหมาย ศักดิ์ศรี ความสงบสุขในช่วงระยะสุดท้ายของชีวิต นโยบายที่สำคัญ (National Institute of Rural Development, n.d., pp. 9-13) ได้แก่

- (1) ผู้สูงอายุไม่มีชีวิตแบบไร้การปกป้องคุ้มครอง ถูกกล่เลยหรือไร้คุณค่า ถูกทอดทิ้ง ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้
- (2) ผู้สูงอายุอยู่อาศัยในบ้านของตนอย่างเป็นสุข มีระบบการดูแลโดยครอบครัว
- (3) ผู้สูงอายุได้รับการประกันทางการเงิน
- (4) ผู้สูงอายุได้รับความสนับสนุนช่วยเหลือด้านที่อยู่อาศัย การดูแลสุขภาพ สวัสดิการ และตามความต้องการจำเป็นอื่น
- (5) ผู้สูงอายุมีชีวิตที่มั่นคงและปลอดภัย โดยไม่ถูกทำร้ายและแสวงประโยชน์
- (6) ทรัพย์สินของผู้สูงอายุได้รับการปกป้องดูแล ไม่ถูกบังคับให้แบ่งกรรมสิทธิ์ ไม่ถูกฉ้อโกง มีสิทธิเข้าครอบครองและจำหน่ายทรัพย์สินเมื่อถูกบุตรหรือคนในครอบครัวกระทำละเมิดหรือทำร้ายในลักษณะต่าง ๆ

(7) ผู้สูงอายุที่เป็นผู้หญิงได้รับความสนใจเป็นพิเศษ ต้องไม่ถูกเลือกปฏิบัติด้วยเหตุทางเพศสภาพ อายุ ความเป็นมา ถูกกล่เลย

นโยบายให้ความสำคัญต่อคุณค่าของสถาบันครอบครัว ครอบครัวซึ่งดูแลเอาใจใส่ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ รวมถึงความผูกพันระหว่างคนต่างวัยหรือต่างรุ่นกัน การปฏิบัติตนตามหน้าที่ของความกตัญญูกตเวที นโยบายสนับสนุนให้บุตรหลานอยู่อาศัยร่วมกันกับบิดามารดาโดยได้รับการลดหย่อนภาษี ได้รับเงินคืนค่ารักษาพยาบาล และให้บุริมสิทธิในการได้รับจัดสรรที่อยู่อาศัย ระบบการดูแลในครอบครัวยังคงทำหน้าที่ต่อผู้สูงอายุต่อไป ไม่ว่าจะผู้สูงอายุในเขตชนบทและมีรายได้ต่ำซึ่งเป็นประชากรผู้สูงอายุส่วนใหญ่ของประเทศ ผู้สูงอายุในเขตเมือง โดยภาครัฐให้บริการสนับสนุนเพื่อให้ครอบครัวมีความรู้ ทักษะ ความสามารถในการดูแลผู้สูงอายุได้ (National Institute of Rural Development, n.d., pp. 14-15)

นโยบายของประเทศอินเดียที่ถูกนำเสนอและเป็นข้อพิจารณาเป็นเพียงแค่บางส่วนเท่านั้น จากการพิจารณาโยบายผู้สูงอายุของประเทศอินเดีย คณะผู้วิจัยเห็นว่ามิชอบเขตกว้างขวางและมีความชัดเจนพอสมควร เป็นไปตามสภาพสังคมของประเทศกำลังพัฒนา ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อยู่ในเขตชนบทและมีรายได้ต่ำ ที่สำคัญคือ ในปัจจุบันสภาพสังคมและสภาพครอบครัวของอินเดียเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น การมีทัศนคติในเชิงลบต่อผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดาซึ่งตกอยู่สภาพที่ด้อยลงไป มีภาวะพึ่งพิงในกลุ่มที่ติดบ้านและติดเตียง เคารพนับถือ ดูแลเอาใจใส่ เห็นคุณค่าผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดาน้อยลงไป ถูกกล่เลย ถูกทำร้าย ถูกกระทำด้วยความรุนแรงภายในครัวเรือน (domestic violence) ฯลฯ ซึ่งต้องอาศัยกลไก มาตรการการดำเนินงานที่ชัดเจนและทั่วถึงเช่นเดียวกัน

ในอีกด้านหนึ่งความเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคมและกตัญญูกตเวทีของ 4 ประเทศดังกล่าวข้างต้นก่อให้เกิดผลในด้านบวกในช่วง 1-2 ทศวรรษที่ผ่านมา คือ ภาครัฐหันมาให้ความสำคัญกับสถานการณ์และปัญหาผู้สูงอายุ การกำหนดนโยบายด้านผู้สูงอายุ แผนการดำเนินงานผู้สูงอายุที่เข้มข้นในหลายๆ ด้าน รวมทั้งการออกมาตรการและสร้างกลไกขับเคลื่อนการดำเนินงาน ไม่ว่าจะทางกฎหมาย สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา สาธารณสุข ความปลอดภัย โครงสร้างพื้นฐาน ฯลฯ ในหลายระดับเข้ามาช่วยแก้ปัญหาผู้สูงอายุในด้านต่างๆ มากขึ้นเพื่อดูแล เสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และคุ้มครองสิทธิของผู้สูงอายุ ที่สำคัญคือ การออกกฎหมายที่มีลักษณะเป็นกฎหมายกตัญญู

#### 4.2.3.2 วิเคราะห์ลักษณะทางกฎหมายของกฎหมายกตัญญูของต่างประเทศ

ในบรรดาประเทศที่มีบทบัญญัติกฎหมายที่มีลักษณะเป็นกฎหมายกตัญญู การที่พิจารณาว่ากฎหมายใดเข้าข่ายหรือมีลักษณะว่าเป็นกฎหมายกตัญญูหรือไม่นั้น ต้องพิจารณาไปที่เจตนารมณ์และเหตุผลในการออกกฎหมาย สาธารณสุขที่มีข้อกำหนดให้กระทำและที่เป็นข้อห้าม สภาพบังคับของกฎหมาย ซึ่งในกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ที่หยิบยกมาพิจารณาล้วนแล้วแต่กำหนดให้บุตรและบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องโดยเคารพ ดูแลเอาใจใส่ อุปการะเลี้ยงดูทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ให้ปัจจัย 4

ค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือสิ่งจำเป็นอื่นในการดำรงชีพ การเยี่ยมเยียน รักษาพยาบาล ดูแลสุขภาพ ให้ความช่วยเหลือในลักษณะต่างๆ คຸ້ມครองສິຫິ ปกป้องรักษาชีวิตและทรัพย์สิน ไม่ทอดทิ้ง ไม่กระทำรุนแรงต่อบิดามารดาและผู้สูงอายุ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นกฎหมายที่กำหนดให้มีการปฏิบัติตนโดยรู้คุณ ประกาศคุณ และตอบแทนคุณ ซึ่งเป็นกตัญญูทตเวทิต (Filial Piety หรือ Gratitude)

กฎหมายของประเทศต่าง ๆ ที่หยิบยกมาพิจารณามีลักษณะเป็นกฎหมายกตัญญู ปรากฏลักษณะการจัดทำกฎหมายทั้งที่เป็นออกมาเป็นกฎหมายใหม่โดยเฉพาะและแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายแพ่งหรือกฎหมายครอบครัวที่มีอยู่ และหากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามจะนำไปสู่การลงโทษตามบทกำหนดโทษและ/หรือค่าตัดสินของศาลยุติธรรมหรือองค์คณะในประเทศนั้น ๆ ดังที่แสดงให้เห็นลักษณะของบทบัญญัติกฎหมายโดยสังเขปในบทที่ 2 ช่วงท้าย

คณะผู้วิจัยจำแนกกฎหมายลักษณะนี้ของทั้ง 4 ประเทศออกเป็น 2 จำพวกคือ

(1) จำพวกที่กำหนดให้มีการปฏิบัติตนและข้อห้ามในขอบเขตที่กว้างขวาง ซึ่งเน้นคຸ້ມครองສິຫິ ปกป้องชีวิตและทรัพย์สินของบิดามารดาและผู้สูงอายุ การให้ความเคารพ การดูแลเอาใจใส่ โดยเฉพาะความต้องการทางจิตใจ อุปการะเลี้ยงดูครอบคลุมความจำเป็นในการดำรงชีพ เช่น ปัจจัย 4 การเงิน การรักษาพยาบาล การดูแลสุขภาพ เป็นต้น ซึ่งปรากฏอยู่ในกฎหมายของฝรั่งเศสและจีน

(2) จำพวกที่เน้นไปที่การเลี้ยงดูแสดงความรับผิดชอบทางการเงินแก่ผู้สูงอายุ โดยให้เงินค่าอุปการะเลี้ยงดู ปัจจัย 4 การตรวจและรักษาพยาบาลเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งปรากฏอยู่ในกฎหมายของสิงคโปร์และอินเดีย

จากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า บทบัญญัติที่มีลักษณะเป็นกฎหมายกตัญญูของประเทศจีนซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเฉพาะที่มีอยู่ มีความโดดเด่นและชัดเจนในแง่ของการคຸ້ມครองສິຫິและประโยชน์ผู้สูงอายุ

**ประเทศจีน** -- ความโดดเด่นและชัดเจนมาจากบทบัญญัติเกี่ยวกับผู้ที่ต้องปฏิบัติตามอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ “บุตร” เท่านั้น ครอบคลุมหลายบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่ (*บรรลุนิติภาวะแล้ว*) คือ บุตร บุคคลอื่นที่มีหน้าที่ตามกฎหมายในการเลี้ยงดูผู้สูงอายุ สมาชิกครอบครัวสามีภริยาของบุคคลข้างต้น นายจ้างของบุตร โดยกฎหมายกำหนดให้แต่ละบุคคลข้างต้นปฏิบัติตนตามที่กำหนดและต้องไม่ปฏิบัติตามที่กำหนดไว้เป็นข้อห้าม ส่วนที่เป็นหลักทั่วไปและมีความสำคัญคือกฎหมายนี้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ (ของประเทศจีน) ซึ่งได้บัญญัติคຸ້ມครองສິຫິและประโยชน์ตามกฎหมายของสูงอายุ พัฒนาการหน้าที่ที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุและส่งเสริมค่านิยมของคนจีนในการให้ความเคารพ เลี้ยงดู และช่วยเหลือผู้สูงอายุ (มาตรา 1) กำหนดให้สมาชิกครอบครัวต้องเป็นหลักในการเลี้ยงดูผู้สูงอายุ ต้องปฏิบัติตนด้วยความเคารพ ดูแล และเอาใจใส่ผู้สูงอายุ (มาตรา 13)

จากบทบัญญัติกฎหมายข้างต้นที่กำหนดให้แต่ละบุคคลข้างต้นปฏิบัติตนตามที่กำหนดและต้องไม่ปฏิบัติตามที่กำหนดไว้เป็นข้อห้าม แสดงให้เห็นทิศทางของนโยบายและเจตนารมณ์ของกฎหมาย ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การคຸ້ມครองສິຫິและประโยชน์ผู้สูงอายุ รักษาสถาบันครอบครัว ส่งเสริมค่านิยมที่ดีของคนจีนที่มีมาแต่ยุคสมัยอดีต เน้นบทบาทหน้าที่ การมีส่วนร่วมและการปฏิบัติตนของบุคคลต่าง ๆ ที่

เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ โดยมีรายละเอียดในหลายด้านหลายประเด็นของชีวิตผู้สูงอายุครอบคลุมชีวิตส่วนตัว ทรัพย์สิน ความต้องการทั้งด้านร่างกายและจิตใจ การดูแลเอาใจใส่ การเลี้ยงดู การเยี่ยมเยียน ปัจจัย 4 การรักษาพยาบาล สถานภาพการสมรส มรดก การทำสัญญา การมีรายได้ การถูกระงับการดูแลร่างกายในครอบครัว รวมถึงมีสิทธิเรียกร้อง ฟ้องคดีต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและศาลเมื่อถูกละเมิดสิทธิและประโยชน์ตามกฎหมายโดยอาจขอผิดผ่อนหรือขอยกเว้นการเสียค่าใช้จ่ายหรือค่าธรรมเนียมได้ ฯลฯ จึงเห็นได้ว่าเป็นรับรองสิทธิและประโยชน์ผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น บุตรและผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายต้องดูแลเอาใจใส่ความต้องการทางจิตใจและทางการเงินของผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดามากยิ่งขึ้น ทั้งหลายเหล่านี้อาจเป็นแนวทางสำหรับการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายผู้สูงอายุ แผนปฏิบัติการต่างๆ รวมถึงการพัฒนากฎหมายอันมีลักษณะเป็นกฎหมายกัตัญญูของประเทศไทยได้

**ประเทศฝรั่งเศส** -- การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งซึ่งมีผลบังคับใช้มาตั้งแต่ปี 2004 (2547) ซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเฉพาะที่มีอยู่ โดยเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลฝรั่งเศสที่ตื่นตัวและให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุมากขึ้น ยอมรับไม่ได้ที่บุตรไม่รับผิดชอบและทอดทิ้งบิดามารดาของตนหลังจากเหตุการณ์คลื่นความร้อนในปี 2003 (2546) ทำให้ผู้สูงอายุจำนวนมากเสียชีวิตมาแล้วหลายสัปดาห์จากการป่วยโดยถูกทิ้งให้อยู่ตามลำพัง โดยเป็นกฎหมายที่มุ่งเน้นไปที่การดูแลเอาใจใส่ทางจิตใจต่อผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดามากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการให้ความเคารพ การติดต่อ การรู้ความเคลื่อนไหว ความเป็นอยู่ การให้ความช่วยเหลือ นอกเหนือจากการให้ปัจจัย 4 ค่าอุปการะเลี้ยงดู ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ จึงเห็นได้ว่า กฎหมายมีเจตนารมณ์ที่ต้องการให้บุตรและผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายไม่ละเลยไม่ทอดทิ้งต้องดูแลเอาใจใส่ความต้องการทางจิตใจและทางการเงินของผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดามากยิ่งขึ้น

**ประเทศสิงคโปร์** -- ในส่วนของกฎหมายค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาปี 1995 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมจนถึงปี 2015 ซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเฉพาะที่มีอยู่ กฎหมายมีเจตนารมณ์ที่ต้องการให้บุตรและผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายต้องดูแลเอาใจใส่ความต้องการทางจิตใจและทางการเงินของผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดามากยิ่งขึ้น ให้มีองค์คณะ (Tribunal) ที่ไม่ใช่ศาลทำหน้าที่พิจารณาและออกคำสั่งเกี่ยวกับการจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูตามที่ผู้สูงอายุมีสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายต่อบุตรและผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย \*เน้นให้สมาชิกในครอบครัวรับหน้าที่ดูแลเลี้ยงดูพ่อแม่ในยามชรา การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุทำงานหาเลี้ยงชีพเมื่อยังมีความสามารถอยู่ ฯลฯ เป็นไปตาม “แนวคิดลดการพึ่งพาความช่วยเหลือจากรัฐ” ให้พึ่งตนเองและมีความรับผิดชอบต่อสังคม พึ่งพาครอบครัว และอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน

**ประเทศอินเดีย** -- ในส่วนของกฎหมายอุปการะเลี้ยงดูและสวัสดิภาพพ่อแม่และผู้สูงอายุปี 2007 ซึ่งออกมาเป็นกฎหมายใหม่โดยเฉพาะ มุ่งคุ้มครองชีวิต ทรัพย์สิน และความปลอดภัยของผู้สูงอายุ บุตรและผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายต้องดูแลเอาใจใส่ความต้องการปัจจัย 4 และทางการเงินของบิดามารดาและผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น ให้มีองค์คณะ (Tribunal) ที่ไม่ใช่ศาลทำหน้าที่พิจารณาและออกคำสั่งเกี่ยวกับการจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูตามที่ผู้สูงอายุมีสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายต่อบุตรและผู้

ที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย มุ่งคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สินของผู้สูงอายุ โดยกำหนดหน้าที่ตามกฎหมาย  
ให้บุตรต้องเลี้ยงดูพ่อแม่และผู้สูงอายุ

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปสาระสำคัญในตารางข้างล่างนี้

**ตารางที่ 4.81** ลักษณะการจัดทำกฎหมายและเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มีลักษณะเป็นกฎหมายกัตัญญูของต่างประเทศ

ประเทศ - ชื่อกฎหมาย	ลักษณะการจัดทำกฎหมาย	เจตนารมณ์ของกฎหมาย
<b>ประเทศฝรั่งเศส</b> ประมวลกฎหมายแพ่ง (Civil Code) ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมมีผลบังคับใช้มาตั้งแต่ปี 2004 (2547)	แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายที่มีอยู่	<ul style="list-style-type: none"> <li>บุตรและผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายต้องไม่ทอดทิ้ง ต้องดูแลเอาใจใส่ความต้องการทางจิตใจและทางการเงินของผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดามากยิ่งขึ้น</li> </ul>
<b>ประเทศจีน</b> กฎหมายคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ผู้สูงอายุ (Law on Protection of the Rights and Interests of the Elderly) ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมปี 2015 มีผลใช้บังคับเดือนเมษายนปี 2015 (2558)	แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเฉพาะที่มีอยู่	<ul style="list-style-type: none"> <li>รับรองสิทธิและประโยชน์ผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น</li> <li>บุตรและผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายต้องดูแลเอาใจใส่ความต้องการทางจิตใจและทางการเงินของผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดามากยิ่งขึ้น</li> </ul>
<b>ประเทศสิงคโปร์</b> กฎหมายค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาปี 1995 (The Maintenance of Parents Act (Cap 167B) ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมปี 2015 (2558)	แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเฉพาะที่มีอยู่	<ul style="list-style-type: none"> <li>บุตรและผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายต้องดูแลเอาใจใส่ความต้องการทางจิตใจและทางการเงินของผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดามากยิ่งขึ้น</li> <li>ให้มีองค์กรคณะ (Tribunal) ที่ไม่ใช่ศาลทำหน้าที่พิจารณาและออกคำสั่งเกี่ยวกับการจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดู</li> </ul>
<b>ประเทศอินเดีย</b> กฎหมายอุปการะเลี้ยงดูและสวัสดิภาพบิดามารดาและผู้สูงอายุปี 2007 (Maintenance and Welfare of Parents and Senior Citizens Act, 2007 (2550)	ออกมาเป็นกฎหมายใหม่โดยเฉพาะ	<ul style="list-style-type: none"> <li>มุ่งคุ้มครองชีวิต ทรัพย์สิน และความปลอดภัยของผู้สูงอายุ</li> <li>บุตรและผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายต้องดูแลเอาใจใส่ความต้องการปัจจัย 4 และทางการเงินของบิดามารดาและผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้น</li> <li>ให้มีองค์กรคณะ (Tribunal) ที่ไม่ใช่ศาลทำหน้าที่พิจารณาและออกคำสั่งเกี่ยวกับการจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดู</li> </ul>

นอกจากนี้สามารถวิเคราะห์ลักษณะทางกฎหมายจากขอบเขตและคำจำกัดความของผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ “บุตร” และคำจำกัดความของ “ผู้สูงอายุ” หรือ “บิดามารดา” ดังสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

**ตารางที่ 4.82** สรุปคำจำกัดความเกี่ยวกับผู้สูงอายุ บิดามารดา และผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายที่มีลักษณะเป็นกฎหมายกัตัญญของต่างประเทศ

ประเทศ - ชื่อกฎหมาย	ผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย	คำจำกัดความของ “ผู้สูงอายุ” และ “บิดามารดา”
<b>ประเทศฝรั่งเศส</b> <u>ประมวลกฎหมายแพ่ง</u> ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมมีผลบังคับใช้มาตั้งแต่ปี 2004 (2547)	<ul style="list-style-type: none"> <li>- บุตรที่เป็นผู้ใหญ่</li> <li>- หลาน</li> <li>- บุตรเขย</li> </ul>	<b>บิดามารดา</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>- บิดามารดาสืบสายโลหิต</li> <li>- บิดามารดาของสามีหรือภริยา</li> </ul>
<b>ประเทศจีน</b> <u>กฎหมายคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ผู้สูงอายุ ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมปี 2015 มีผลใช้บังคับเดือนเมษายนปี 2015 (2558)</u>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- บุตร</li> <li>- บุคคลอื่นที่มีหน้าที่ตามกฎหมายในการเลี้ยงดูผู้สูงอายุ</li> <li>- สมาชิกครอบครัว</li> <li>- สามีภริยาของบุคคลข้างต้นต้องช่วยปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายนี้</li> <li>- นายจ้างของบุตร</li> </ul>	<b>ผู้สูงอายุ</b> ผู้สูงอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป (ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ “บิดามารดา”)
<b>ประเทศสิงคโปร์</b> <u>กฎหมายค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาปี 1995 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมปี 2015 (2558)</u>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- บุตรสืบสายโลหิต</li> <li>- บุตรนอกสมรสหรือบุตรบุญธรรม</li> <li>- บุตรเลี้ยง</li> </ul>	<b>บิดามารดา (ที่เป็นผู้สูงอายุ)</b> ผู้สูงอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปที่มีภูมิลำเนาและมีถิ่นพำนักในสิงคโปร์ และผู้ที่ไม่มีความเพียงพอเลี้ยงชีพ
<b>ประเทศอินเดีย</b> <u>กฎหมายอุปการะเลี้ยงดูและสวัสดิภาพบิดามารดาและผู้สูงอายุปี 2007 (2550)</u>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- บุตรสืบสายโลหิตที่เป็นผู้ใหญ่</li> <li>- หลานที่เป็นผู้ใหญ่</li> <li>- ญาติที่เป็นผู้ใหญ่โดยเป็นทายาทตามกฎหมายในกรณีที่ผู้สูงอายุที่ไม่มีบุตร</li> </ul>	<b>บิดามารดาและผู้สูงอายุ</b> ผู้สูงอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป <ul style="list-style-type: none"> <li>- บิดามารดาสืบสายโลหิต</li> <li>- บิดาบุญธรรม มารดาบุญธรรม</li> <li>- บิดามารดาของสามีหรือภริยา</li> </ul>

จากการพิจารณากฎหมายทุกประเทศข้างต้น สรุปได้ว่า ผู้ที่ต้องปฏิบัติตามอยู่ภายใต้ บังคับของกฎหมายซึ่งไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ “บุตร” เท่านั้น ครอบคลุมหลายบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่ (*บรรลุนิติภาวะแล้ว*) คือ บุตร บุคคลอื่นที่มีหน้าที่ตามกฎหมายในการเลี้ยงดูผู้สูงอายุ สมาชิกครอบครัว สามี ภริยาของบุคคลข้างต้น บุตรนอกสมรสหรือบุตรบุญธรรม บุตรเขย บุตรเลี้ยง หลานที่เป็นผู้ใหญ่ ญาติที่เป็นทายาทตามกฎหมาย (*ในกรณีของผู้สูงอายุที่ไม่มีบุตร*)

จากการพิจารณาคำจำกัดความในกฎหมายทุกประเทศข้างต้น สรุปได้ว่า “ผู้สูงอายุ” คือ ผู้ที่อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และสรุปได้ว่า “บิดามารดา” ครอบคลุมบิดามารดาสืบสายโลหิต บิดาบุญธรรม มารดาบุญธรรม บิดามารดาของสามีหรือภริยา

จากการศึกษาวิเคราะห์นโยบายด้านผู้สูงอายุของรัฐของทั้ง 4 ประเทศประกอบกับการพิจารณาระดับการพัฒนาของประเทศ บริบทสังคมที่เปลี่ยนไปอันเนื่องมาจากจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น โครงสร้างประชากร สภาพสังคมและครอบครัวที่เปลี่ยนแปลงไป ข้อจำกัดการให้ของบุตร/ผู้ให้ การทำร้ายร่างกายในหลายรูปแบบ *นโยบายของรัฐ* ได้ให้ความสำคัญกับการดูแลผู้สูงอายุมากยิ่งขึ้นในหลายมิติ และเป็นรูปธรรม ในระดับครอบครัว ระดับชุมชน ระดับสถาบัน และระดับชาติ ภาครัฐให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการดูแลของครอบครัวและระบบสนับสนุนการดูแลของครอบครัวซึ่งเป็นฐานชีวิตของผู้สูงอายุ ที่มีมาแต่ดั้งเดิม และได้เพิ่มเติมมูลค่าโดยส่งเสริมการให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถให้แก่บุตรและคนในครอบครัว ซึ่งจีนและฝรั่งเศสมุ่งเน้นการดูแลสุขภาพทางจิตใจของผู้สูงอายุซึ่งได้รับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อ การเยี่ยมเยียน การรู้ความเคลื่อนไหวและความ เป็นอยู่ การให้ความช่วยเหลือนอกเหนือจากการให้ปัจจัย 4 ค่าอุปการะเลี้ยงดู ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ทุก ประเทศพยายามธำรงรักษาคุณค่าของสถาบันครอบครัว ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว การพึ่งพาครอบครัวซึ่งโดยปกติรับหน้าที่ดูแลเลี้ยงดูผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดา การอุปการะเลี้ยงดูผู้สูงอายุ รวมถึง กติบัญญัติเวที ในบรรดา 4 ประเทศได้มีการออกกฎหมายและแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเป็นไปตามแนวทางของนโยบายเหล่านี้เช่นกัน เมื่อมีการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม จะนำไปสู่การใช้สิทธิเรียกร้อง การฟ้องร้องดำเนินคดีของบิดามารดาหรือผู้สูงอายุ ทั้งนี้กฎหมายกำหนดให้จ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูและดอกเบี้ย หรือใช้มาตรการเชิงบังคับให้กระทำตามที่มิคำตัดสินหรือคำสั่ง เช่น บังคับให้เยี่ยมเยียนผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดาตามจำนวนครั้งและระยะเวลาที่กำหนด และลงโทษทั้งโทษปรับและจำคุกขึ้นอยู่กับพฤติการณ์

#### 4.2.3.3 ข้อวิพากษ์วิจารณ์ต่อการบังคับใช้กฎหมายกัตัญญูของต่างประเทศ

จากการที่ประเทศจีน ประเทศฝรั่งเศส ประเทศสิงคโปร์ และประเทศอินเดียมีกฎหมายที่มีลักษณะเป็นกฎหมายกัตัญญูซึ่งมีลักษณะความเป็นกฎหมายและค่าบังคับให้บุตรปฏิบัติตนต่อบิดามารดาและผู้สูงอายุ (*ซึ่งเน้นไปที่ผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดา*) ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยหลังจากการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวเกิดการวิพากษ์วิจารณ์ทั้งในด้านบวกและด้านลบ ในที่นี้คณะผู้วิจัยเน้นชี้ให้เห็นด้านที่ในด้านลบเป็นสำคัญ

กฎหมายคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ผู้สูงอายุของประเทศจีนซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้สูงอายุ และสืบทอดวัฒนธรรมความกตัญญูในสังคมจีน บัญญัติให้คนในครอบครัว/บุตรไปเยี่ยมเยียนบิดามารดา “บ่อยครั้ง” และต้องดูแลเอาใจใส่บิดามารดาผู้สูงอายุทั้งทางการเงิน ด้านร่างกายและจิตใจ ฯลฯ ไม่เช่นนั้นบิดามารดามีสิทธิที่จะฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากบุตรได้ โดยข้อกำหนดเรื่องการเยี่ยมเยียนยังกำหนดให้นายจ้างแน่ใจว่าลูกจ้างสามารถลาหยุดเพื่อไปเยี่ยมเยียนบิดามารดาผู้สูงอายุถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมากถึงเรื่องความเหมาะสม ขาดความชัดเจน ยังคลุมเครือว่าการไปเยี่ยม “บ่อยครั้ง” นั้น คือบ่อยเพียงใด หากมีความจำเป็นจริง ๆ ที่ไม่อาจไปเยี่ยมเยียนได้จะเกิดผลอย่างไร อันที่จริงแล้วที่ผ่านมามีบิดามารดากว่า 1 พันคนที่ได้ฟ้องร้องบุตรของตนเพื่อเรียกร้องให้ช่วยเหลือทางการเงินมากกว่า 15 ปีผ่านมาก่อนจะมีการออกกฎหมาย (The Associated Press, 2013 [Online])

การกำหนดให้ลูกหลานกลับบ้านอาจเป็นกุศโลบายที่ดี เต็มเต็มความเดียวดายในจิตใจผู้สูงอายุก็มีความสุข แต่หากการบังคับนั้นทำให้ลูกหลานเกิดความทุกข์มาตรการดังกล่าวอาจยิ่งสร้างความห่างเหินในจิตใจของคนแต่ละรุ่นให้มากขึ้นไปอีก ผู้คนในสื่อสังคมออนไลน์กลุ่มหนึ่งแสดงความเห็นว่า เป็นเรื่องของจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม ไม่มีรัฐบาลหรืออำนาจใดในทางกฎหมายที่จะบังคับให้รักและจงรักภักดีต่อบุคคลอื่น การแสดงความกตัญญูต่อบิดามารดาเป็นเรื่องส่วนตัว ส่วนบุคคล สภาพความเป็นจริงและความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับลูกในแต่ละครอบครัวไม่เหมือนกัน ลูกกตัญญูบิดามารดาหรือเปล่านั้น ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของบิดามารดาเอง ดังนั้นการกำหนดมาตรฐานความกตัญญูที่เป็นแบบแผนเดียวขึ้นมาให้ทุกคนทำตามจึงไม่เหมาะสม และอาจจะทำให้สังคมเข้าใจผิดว่า วัยรุ่นไม่รู้คุณ ไม่สนใจตอบแทนบิดามารดา (ประภัสสร เสวิกุล, 2556 [ออนไลน์] ดวงพร วงศ์ชูเครือ, 2556 [ออนไลน์] มนสิการ กาญจนะจิตรา, 2557 [ออนไลน์] และ ASTV ผู้จัดการออนไลน์, 2556 [ออนไลน์])

ส่วนข้อวิพากษ์วิจารณ์กฎหมายค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา ปี 1995 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมจนถึงปี 2015 คนสิงคโปร์จำนวนมากวิพากษ์วิจารณ์กฎหมายนี้ โดยมองว่าเป็นเรื่องของหน้าที่ทางศีลธรรมของตัวบุตรเอง ไม่จำเป็นที่ต้องมากำหนดหรือบังคับให้ต้องกระทำ โดยเฉพาะบุตรที่มีรายได้น้อย ไม่มีความสามารถในการเลี้ยงดูบุตรของตนและพ่อแม่ที่สูงอายุในเวลาเดียวกันได้ หรือมีข้อจำกัดความจำเป็นอื่น ๆ ทำให้ไม่สามารถอุปการะเลี้ยงดู ดูแลเอาใจใส่พ่อแม่ของตนได้อย่างเหมาะสม การกำหนดให้เป็นหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูพ่อแม่ของตนเช่นนี้ไม่ได้ทำให้แน่ใจได้ว่าตอบสนองตามที่ผู้สูงอายุต้องการหรือไม่ เพียงใด โดยตั้งแต่ที่มีการบังคับใช้กฎหมาย The Maintenance of Parents Act นี้มีการออกคำสั่งให้จ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูเพียงแค่ 1,607 คำสั่ง ซึ่งน้อยมากเมื่อเทียบกับผู้สูงอายุประมาณ 60,000 คนที่ยังคงต้องการการดูแลเอาใจใส่อยู่ทุกวันในปี 2015 (2558) มีข้อเสนอแนะให้ภาครัฐของสิงคโปร์ต้องสนับสนุนช่วยเหลือให้บุตร ครอบครัวอุปการะ ดูแลเอาใจใส่ได้ง่ายยิ่งขึ้น โดยให้ในสิ่งที่มีความสำคัญลำดับต้น ๆ ต่อการดูแลผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดา มิเช่นนั้นจะทำให้การดูแลของบุตร ครอบครัว และความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และบุตรเสื่อมถอยลงไป (Sian, G. L., 2016 [Online])

ส่วนข้อวิพากษ์วิจารณ์กฎหมายอุปการะเลี้ยงดูและสวัสดิภาพพ่อแม่และผู้สูงอายุของประเทศอินเดีย ได้แก่ ปัญหาการขาดกลไกหรือการดำเนินงานที่ครบวงจร ขาดการเข้าร่วมหรือการมีส่วนร่วม

ร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น ไม่มีกลไกตรวจสอบว่าการอุปการะเลี้ยงดูและสวัสดิภาพสำหรับผู้สูงอายุเป็นไปอย่างทั่วถึง การเข้าถึงและความเข้าใจของผู้สูงอายุ มีกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสิทธิและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่ยังมีปัญหาการปฏิบัติตามให้สัมฤทธิ์ผลและขาดการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิผลตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย มีข้อสังเกตว่ากฎหมายใหม่ที่ออกมาเพื่อผู้สูงอายุแต่ยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ขาดการมองรอบด้าน ยังคงมีปัญหาที่ต้องมีการแก้ไขอีก (Mandal, Shashi Nath, 2011: pp. 23-31)

โดยหลังจากการบังคับใช้กฎหมายดังที่ได้กล่าวถึงข้างต้นเกิดการวิพากษ์วิจารณ์ในทุกประเทศซึ่งสรุปได้ว่าเป็นเรื่องของศีลธรรม ความสำนึก อารมณ์ความรู้สึกทางจิตใจส่วนบุคคลของตัวบุตรเองมากกว่า ประเด็นสัมพันธ์ภาพในครอบครัว ความไม่ชัดเจนหรือความคลุมเครือของกฎหมาย กลไกบังคับใช้กฎหมายอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิผล ข้อจำกัดการให้ของบุตรตามสภาพสังคมและสภาพครอบครัวที่เปลี่ยนไป

อย่างไรก็ตามจากข้อวิจารณ์ในประเด็นต่าง ๆ ข้างต้น โดยเฉพาะความคลุมเครือ ไม่ชัดเจนของกฎหมาย และปัญหาในการบังคับใช้กฎหมาย คณะผู้วิจัยชี้ให้เห็นได้ว่า กฎหมายคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ผู้สูงอายุของประเทศจีนไม่ได้มีบทกำหนดโทษไว้ชัดเจน แต่ให้อำนาจศาลใช้ดุลยพินิจในทางแพ่งเพื่อพิจารณาตัดสินและใช้มาตรการลงโทษตามความเหมาะสม จากการบังคับใช้กฎหมายนี้มีคดีที่ขึ้นสู่ศาลจีนและมีคำตัดสินในคดี อาทิเช่น ศาลเห็นว่าผู้หญิงคนหนึ่งกระทำโดยประมาทโดยไม่ไปเยี่ยมเยียนมารดาอายุ 77 ปีของเธอ และศาลมีคำสั่งให้ไปเยี่ยมเยียนมารดาอย่างน้อย 1 ครั้งทุก 2 เดือน และอย่างน้อย 2 วันหยุดราชการต่อปี ศาลเห็นว่าการดูแลเอาใจใส่ทางจิตใจเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของการคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ของผู้สูงอายุ (Russo, F. (2013, [Online])

ตั้งแต่กฎหมายดูแลผู้สูงอายุ/สิทธิผู้สูงอายุใช้บังคับมา 3 ปี มีจำนวนผู้สูงอายุน้อยมากที่ประสบความสำเร็จในการฟ้องคดีตามกฎหมายนี้ ในเดือนกุมภาพันธ์ 2559 (2016) สำนักข่าวซินหัวของประเทศจีนได้รายงานว่ามีมารดาอายุ 90 ปีฟ้องบุตร 6 คนซึ่งมีอายุระหว่าง 50-60 ปีเป็นคดีต่อศาลเพื่อเรียกร้องให้บุตรดังกล่าวจ่ายเงินค่าอยู่อาศัยในบ้านพักผู้สูงอายุ (nursing home) และมาเยี่ยมเยียนตนสัปดาห์ละครั้ง ในรายงานข่าวระบุว่า ตั้งแต่ฟ้องคดีจนถึงปัจจุบัน มีเพียงบุตรชาย 3 คนที่มาเยี่ยมเยียนบ้างเป็นครั้งคราว บุตรสาวมาเยี่ยมเยียนน้อยกว่า และต่อมาไม่มีบุตรคนใดมาเยี่ยมเยียนมารดาที่เป็นผู้สูงอายุเลยในช่วงเวลาหลายเดือน โดยบุตรให้เหตุผลว่า เป็นเพราะยุ่งมากจนไม่มีเวลา คณะผู้ไกล่เกลี่ยที่ศาลได้กำหนดให้บุตรทั้ง 6 คนผลัดกันมาเยี่ยมเยียนมารดาสัปดาห์ละครั้ง แต่ก็ไม่มีรายงานว่าในที่สุดแล้วบุตรได้ทำตามข้อกำหนดนี้หรือไม่เพียงใด (Patti Waldmeir, 2016 [Online])

ผลการวิเคราะห์ในส่วนนี้จะนำไปสู่การกำหนดแนวทางในการพัฒนากฎหมายอันมีลักษณะเป็นกฎหมายกัตถุญของประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นการออกกฎหมายขึ้นต่างหากโดยเฉพาะหรือการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันให้มีลักษณะเป็นกฎหมายกัตถุญ

#### 4.2.4 วิเคราะห์แนวทางการพัฒนากฎหมายกัตัญญในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน

สำหรับความพยายามที่จะหาแนวทางการพัฒนากฎหมายอันมีลักษณะเป็นกฎหมายกัตัญญในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน คณะผู้วิจัยมีข้อพิจารณา 4 ประเด็นด้วยกัน คือ สวัสดิการภาครัฐเพื่อผู้สูงอายุ แนวทางที่มุ่งเน้นให้ครอบครัวเกื้อหนุนดูแลผู้สูงอายุ การแปลงค่านิยมกัตัญญกตเวทีไปเป็นกฎหมายกัตัญญที่มีลักษณะบังคับและใช้มาตรการลงโทษ และแนวทางในการออกกฎหมายกัตัญญโดยเฉพาะหรือการมีบทบัญญัติ/มาตรการส่งเสริมกัตัญญกตเวทีเพื่อผู้สูงอายุ

##### 4.2.4.1 สวัสดิการภาครัฐเพื่อผู้สูงอายุ

การจัดให้มีสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุเป็นไปตามนโยบาย แผน ยุทธศาสตร์ ซึ่งต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย สวัสดิการที่จัดให้มีขึ้นนั้นมักจะเป็นสวัสดิการขั้นพื้นฐานครอบคลุมการรักษาพยาบาล ดูแลสุขภาพร่างกายและจิตใจ รายได้ เงินเลี้ยงชีพ การออมเงิน บำเหน็จบำนาญ กิจกรรมสันทนาการ ความปลอดภัย ฯลฯ ผู้สูงอายุมีความต้องการสวัสดิการแต่ละอย่างมากขึ้นน้อยต่างกันไป ในสถานการณ์ที่จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น สภาพสังคมและสภาพครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป เช่น ไม่มีบุตร เป็นครอบครัวเดี่ยว ต้องอยู่โดดเดี่ยวตามลำพัง ฯลฯ ดังที่ชี้ให้เห็นในรายละเอียดก่อนหน้านี้ สวัสดิการที่ภาครัฐทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศจัดให้แก่ผู้สูงอายุต้องใช้เงินงบประมาณ ทรัพยากร และบุคลากรเพิ่มมากขึ้นและเป็นจำนวนมหาศาลเพื่อให้เพียงพอ ทว่าถึง มีคุณภาพ แต่หากมีข้อจำกัด โดยเฉพาะด้านงบประมาณ ก็จะส่งผลกระทบต่อทั้งปริมาณและคุณภาพของสวัสดิการภาครัฐ

อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุโดยทั่วไปมีความต้องการหลักประกันทางสังคมต่อการดำรงชีพของตน จึงมักจะมีความต้องการและความคาดหวังสวัสดิการจากภาครัฐไปพร้อมกับความต้องการและความคาดหวังให้บุตรและคนในครอบครัวดูแลเอาใจใส่และการเลี้ยงดู เมื่อเกิดสภาวะที่ผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดาได้รับการดูแลเอาใจใส่และเลี้ยงดูจากบุตรและคนในครอบครัวน้อยลงไปหรือไม่ได้รับเท่าที่ควร เมื่อนั้นมีแนวโน้มว่าจะหันไปต้องการและคาดหวังสวัสดิการจากภาครัฐเพิ่มขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าทั้งการจัดสวัสดิการของภาครัฐมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับการดูแลเอาใจใส่และเลี้ยงดูจากบุตรและคนในครอบครัวที่มีต่อผู้สูงอายุ ประเด็นพิจารณาคือ หากว่าการจัดสวัสดิการของภาครัฐสำหรับผู้สูงอายุนั้นเพียงพอและเหมาะสมแล้ว ผู้สูงอายุก็อาจไม่ต้องการการดูแลเอาใจใส่และการเลี้ยงดูซึ่งเกี่ยวข้องกับค่านิยมกัตัญญกตเวทีได้นัก

คณะผู้วิจัยได้รวบรวมและสรุปสวัสดิการและประโยชน์ที่ผู้สูงอายุได้รับจากภาครัฐในปัจจุบัน ดังปรากฏในตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 4.83 สวัสดิการและประโยชน์ที่ผู้สูงอายุได้รับจากภาครัฐในปัจจุบัน

รายการ	ลักษณะสวัสดิการและประโยชน์
1) เบี้ยยังชีพรายเดือน	ผู้สูงอายุมีหลักประกันรายได้ โดยได้รับการจัดสรรเบี้ยยังชีพรายเดือนแบบขั้นบันไดอย่างต่อเนื่อง
2) หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ	เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนทุกคนครอบคลุมการตรวจ รักษาพยาบาลและฟื้นฟูสมรรถภาพ การส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค การรักษาพยาบาลกรณีอุบัติเหตุฉุกเฉิน
3) กองทุนระบบการดูแลระยะยาว	ให้การดูแลระยะยาวด้านสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง (Long Term Care : LTC)
4) กิจการรมผู้สูงอายุ	โดยศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ (ศพอส.) ชมรมผู้สูงอายุ
5) ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ (เดิมคือสถานสงเคราะห์คนชรา)	เป็นศูนย์ข้อมูลและสารสนเทศด้านสวัสดิการผู้สูงอายุ เป็นศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพบุคลากรผู้สูงอายุ เป็นศูนย์การเรียนรู้ เป็นศูนย์การจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ ในชุมชน เป็นศูนย์การจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในสถาบัน และเป็นศูนย์บริการให้คำปรึกษาแนะนำและส่งต่อ
6) กองทุนประกันสังคมกรณีชราภาพ	ประกันสังคมกรณีชราภาพ เป็นการส่งเสริมการออม โดยนายจ้างร่วมจ่ายเงินสมทบ ผู้ประกันตนได้รับประโยชน์จากบำเหน็จและบำนาญชราภาพ (เฉพาะกลุ่มแรงงานที่เป็นลูกจ้างในภาคเอกชน)
7) กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ	เป็นการส่งเงินสะสมแบบสมัครใจ นายจ้างร่วมจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนฯ เพื่อมีเงินออมไว้ใช้จ่ายในยามเกษียณอายุ ออกจากงาน ทุพพลภาพ เสียชีวิต โดยได้เงินสะสมเงินสมทบ และผลประโยชน์ (เฉพาะกลุ่มแรงงานที่เป็นลูกจ้างในภาคเอกชน)
8) กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.)	เป็นการออมภาคบังคับเพื่อการจ่ายบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (เฉพาะข้าราชการตามที่กฎหมายกำหนด)
9) กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)	เป็นการส่งเงินสะสมแบบสมัครใจ โดยรัฐบาลร่วมส่งเงินสมทบ เมื่ออายุ 60 ปีบริบูรณ์มีสิทธิได้รับเงินบำนาญชราภาพจากเงินสะสม เงินสมทบ และดอกผลเป็นรายเดือนตลอดชีวิต (แรงงานนอกระบบที่ไม่มีนายจ้าง)
10) กองทุนผู้สูงอายุ	เพื่อเป็นทุนใช้จ่ายเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนผู้สูงอายุให้มีศักยภาพ ความมั่นคง และมีคุณภาพชีวิตที่ดี สนับสนุนกิจกรรมขององค์กรที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสนับสนุนผู้สูงอายุให้เข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง

11) ยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (ผู้สูงอายุ)	<p>(1) สำหรับดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร ประเภทฝากประจำที่มีระยะเวลาการฝากตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป โดยดอกเบี้ยเงินฝากประจำทุกประเภทรวมกันมีจำนวนทั้งสิ้นไม่เกิน 30,000 บาท ตลอดปีภาษี</p> <p>(2) จากบำเหน็จดำรงชีพ ซึ่งเป็นการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่รับบำนาญ แต่ต้องการใช้เงินที่เป็นบำเหน็จตกทอดขณะที่ยังมีชีวิตอยู่</p> <p>(3) สำหรับเงินหรือผลประโยชน์ใด ๆ ที่ได้รับจากกองทุนต่าง ๆ เนื่องจากออกราชการ เพราะเหตุสูงอายุ ทูพพลภาพ เหตุทดแทน หรือตาย</p>
---	---

นอกจากนี้สวัสดิการและประโยชน์ที่ผู้สูงอายุจะได้รับเพิ่มเติมในอนาคต ปรากฏในตารางข้างล่างนี้

#### ตารางที่ 4.84 สวัสดิการและประโยชน์ที่ผู้สูงอายุจะได้รับเพิ่มเติมในอนาคต

รายการ	ลักษณะสวัสดิการและประโยชน์
1) ส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุ	โดยมีมาตรการด้านภาษีเพื่อสนับสนุนบริษัทเอกชนจ้างคนอายุเกิน 60 ปีทำงาน นำรายจ่ายมาหักภาษี 2 เท่า สำหรับกรณีอัตราค่าจ้างไม่เกิน 15,000 บาทต่อคนต่อเดือน ทั้งนี้ นายจ้างสามารถขอใช้สิทธิได้ไม่เกิน 10% ของจำนวนลูกจ้างทั้งหมด แม้กฎหมายประกาศเมื่อมีนาคม 2560 แต่ให้มีผลย้อนหลังตั้งแต่ปี 2559
2) สินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Reverse Mortgage)	มอบหมายให้สถาบันการเงินเฉพาะกิจของรัฐนำร่องพิจารณาดำเนินการตามมาตรการสินเชื่อดังกล่าว เพื่อให้ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป สามารถนำที่อยู่อาศัยที่ตนมีกรรมสิทธิ์และปลอดภาระหนี้ มาเปลี่ยนเป็นรายได้ในการดำรงชีพเป็นรายเดือน
3) มาตรการบูรณาการระบบบำเหน็จบำนาญ	ร่างพรบ.กองทุนบำเหน็จบำนาญแห่งชาติ พ.ศ. .... จัดตั้งกองทุนบำเหน็จบำนาญแห่งชาติ (กบช.) ซึ่งเป็นกองทุนสำรองเลี้ยงชีพภาคบังคับสำหรับแรงงานในระบบที่มีอายุ 15 - 60 ปี ครอบคลุมลูกจ้างเอกชน ลูกจ้างชั่วคราวส่วนราชการ พนักงานราชการ และพนักงานรัฐวิสาหกิจ ซึ่งไม่ได้เป็นสมาชิกกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ โดยให้จ่ายเงินเข้ากองทุนจากลูกจ้าง และนายจ้าง ซึ่งลูกจ้างจะได้รับบำนาญหรือบำเหน็จเมื่ออายุครบ 60 ปี โดย กบช. จะเปิดรับสมาชิกตั้งแต่ปี 2561 เป็นต้นไป
4) การสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Senior Complex)	ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 8 พ.ย 2559 โดยลงนามไปแล้วกับโรงพยาบาลรามารามิบัติในพื้นที่สมุทรปราการ และเตรียมทำในอีก 4 พื้นที่ คือ เชียงใหม่ ประจวบคีรีขันธ์ นครนายก และชลบุรี คาดว่าจะมีที่พักอาศัยรวมกันไม่น้อยกว่า 2,000 ยูนิต

	*ที่น่าสนใจคือ บุตรที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูบิดามารดาที่สูงอายุได้รับสิทธิในการจองโครงการที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ รวมถึงสิทธิในการสนับสนุนสินเชื่อภายใต้เงื่อนไขดังกล่าวเป็นลำดับแรก
--	--

จากที่แสดงให้เห็นสวัสดิการต่างๆ ของภาครัฐเพื่อผู้สูงอายุดูเหมือนว่ามีมากมายและครอบคลุม แต่จากการศึกษาวิเคราะห์จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ และการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า การจัดสวัสดิการของภาครัฐสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทยนั้นยังคงไม่เพียงพอ ที่สำคัญคือ ความต้องการการดูแลเอาใจใส่และเลี้ยงดูจากบุตรและคนในครอบครัวเป็นเรื่องทางจิตใจ ความรัก ความผูกพัน ความเอื้ออาทร อันที่จริงแล้วไม่อาจทดแทนได้ด้วยสวัสดิการของภาครัฐและความเพียงพอและเหมาะสมของสวัสดิการของภาครัฐ จากการศึกษาที่ชี้ให้เห็นว่าบุตรและครอบครัวเป็นผู้รับผิดชอบหลักและในลำดับต้นๆ สำหรับการดูแลเกื้อหนุนผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดา นอกจากนี้ในสถานการณ์ปัจจุบันเป็นเรื่องที่ยากในการจัดสวัสดิการภาครัฐเพื่อผู้สูงอายุให้เพียงพอและทั่วถึงทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศเพราะต้องใช้เงินงบประมาณ ทรัพยากร และบุคลากรเพิ่มมากขึ้นและเป็นจำนวนมหาศาล โดยไม่อาจแน่ใจได้ว่าภาครัฐจะมีสวัสดิการให้และผู้สูงอายุจะได้รับสวัสดิการอย่างทั่วถึง เพียงพอ และเป็นธรรมตลอดไปหรือไม่หลายประเทศจึงมีแนวโน้มหันมามุ่งเน้นให้ครอบครัวเกื้อหนุนดูแลผู้สูงอายุ ดังจะกล่าวถึงต่อไป

ในปัจจุบันภาครัฐมีมาตรการสนับสนุนหรือมาตรการจูงใจทางภาษีให้แก่บุตรที่อุปการะเลี้ยงดูหรือทำประโยชน์ให้แก่ผู้สูงอายุ แม้จะให้ค่าลดหย่อนทั้งบุตรและคู่สมรสมากขึ้นกว่าในอดีต แต่ก็ยังเป็นมาตรการที่ไม่หลากหลายเท่าที่ควร ดังปรากฏในตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 4.85 สิทธิประโยชน์ (ทางภาษี) ให้แก่บุตรที่อุปการะเลี้ยงดูหรือทำประโยชน์ให้แก่ผู้สูงอายุ

รายการลดหย่อน ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา	ลักษณะสวัสดิการและประโยชน์
1) เงินที่อุปการะเลี้ยงดู บิดาหรือมารดา และ บิดามารดาของคู่สมรส	ลดหย่อนได้คนละ 30,000 บาท สำหรับค่าอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปและอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของผู้มีเงินได้ (เงื่อนไข คือ บิดามารดาต้องมีเงินได้พึงประเมินไม่เกิน 30,000 บาทในปีภาษีนั้น) และสามารถหักลดหย่อนสำหรับบิดามารดาของคู่สมรสได้อีกคนละ 30,000 บาท
2) เงินบริจาค	ลดหย่อนในส่วนของเงินได้ที่บริจาคให้แก่กองทุนผู้สูงอายุ สถานพักฟื้น บำบัด และฟื้นฟูผู้สูงอายุ เท่ากับจำนวนที่บริจาคจริง แต่ไม่เกิน 10% ของเงินได้สุทธิ
3) ค่าเบี้ยประกัน สุขภาพบิดามารดา	ลดหย่อนในส่วนของค่าเบี้ยประกันสุขภาพบิดามารดาของผู้มีเงินได้และคู่สมรส โดยหักค่าลดหย่อนเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกิน 15,000 บาท (เงื่อนไข คือ บิดามารดาของผู้มีเงินได้และคู่สมรสต้องมีเงินได้พึงประเมินไม่เกิน 30,000 บาทในปีภาษีนั้น)
4) กองทุนการออม แห่งชาติ (กอช.)	ตามที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินเกณฑ์ที่กำหนด

#### 4.2.4.2 แนวทางที่มุ่งเน้นให้ครอบครัวเกื้อหนุนดูแลผู้สูงอายุ

โดยทั่วไประดับการดูแลผู้สูงอายุ ได้แก่ ดูแลตนเอง (Self-care) ครอบครัวดูแล (Family Care) ชุมชนช่วยดูแล (Community Care) ดูแลระดับ/ในสถาบัน (Institutional Care) การดูแลระดับชาติ (National Care) ในสภาวะปัจจุบันของสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ประชาชนมีความคาดหวังสูงว่าภาครัฐพึงต้องทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิและจัดให้มีสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุมากขึ้น ซึ่งที่ผ่านมาภาครัฐซึ่งเป็นการดูแลระดับชาติและระดับสถาบันได้ใช้เงินงบประมาณและทรัพยากรมหาศาลในเรื่องนี้และจะยิ่งมากขึ้นไปเรื่อยๆ รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมโดยสถาบัน ซึ่งรัฐเป็นศูนย์กลางในการบริการต่าง ๆ ในการจัดสวัสดิการขั้นพื้นฐานครอบคลุมการสร้างหลักประกันทางสังคมตามสิทธิที่ประชาชนพึงได้รับ แต่ในหลายสถานการณ์การดำเนินการตามแนวคิดนี้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุได้ทั้งหมด บริการที่จัดไม่เพียงพอ และเกิดความไม่เป็นธรรมกับผู้สูงอายุ ไม่สามารถกระจายบริการได้อย่างทั่วถึง จึงทำให้เกิดรูปแบบการจัดบริการสวัสดิการที่ลดการพึ่งพาสถาบันของรัฐลง (Deinstitution Approach)

Kanchanachitra, C., et al. (2007) มองว่า การใช้ครอบครัวและชุมชนเป็นฐานในการดูแลผู้สูงอายุเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยลดค่าใช้จ่ายของภาครัฐได้ ซึ่งภาครัฐแต่เพียงฝ่ายเดียวไม่สามารถให้บริการได้อย่างครอบคลุมและทั่วถึง โดยบริการการดูแลผู้สูงอายุจะแตกต่างจากการบริการดูแลกลุ่มอายุอื่น ๆ จำเป็นต้องได้รับการดูแลในหลายรูปแบบทั้งการรักษาร่างกาย จิตใจ ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจสังคมจากรอบครัว ชุมชน และภาครัฐ เน้นการเสริมพลังให้กับบุคคล ความเป็นอิสระ และสามารถพึ่งพาตนเองได้ ตามแนวคิดการลดการพึ่งพาสถาบันของรัฐ ผู้สูงอายุไม่ต้องเข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์ อย่างไรก็ตามภาครัฐยังจัดให้มีเบี้ยยังชีพให้แก่ผู้สูงอายุแต่ละคนเป็นรายเดือน

พัฒนาการแนวทางการจัดการดูแลผู้สูงอายุของประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจคือ ก้าวสำคัญ (ที่ผิดพลาด) ในการจัดการระบบดูแลผู้สูงอายุของญี่ปุ่นโดยสถาบัน/ในสถานสงเคราะห์ สถานดูแลผู้สูงอายุในช่วงแรก ๆ จนเกิดรายจ่ายด้านสงเคราะห์สุขภาพของผู้สูงอายุที่เป็นภาระทางงบประมาณมากขึ้นเรื่อย ๆ ขณะเดียวกันระบบการดูแลผู้สูงอายุแบบดั้งเดิมของญี่ปุ่นภายในครอบครัวประสบภาวะวิกฤต พร้อมกับความเปลี่ยนแปลงของระบบครอบครัวขยายไปสู่ครอบครัวเดี่ยว และการดูแลผู้อาวุโสในครอบครัวที่หดหายไป ต่อมาการส่งเสริมสุขภาพและสวัสดิการของผู้สูงอายุเพื่อรองรับและแก้ปัญหาผู้สูงอายุในภาวะพึ่งพิงที่เพิ่มมากขึ้นและแพงมากขึ้นจนมีภาระค่าใช้จ่ายของภาครัฐจำนวนมหาศาล กระทั่งต่อความมั่นคงทางการเงินของระบบประกันสุขภาพ พร้อมกับเกิดปัญหาขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ขาดแคลนผู้ดูแลผู้สูงอายุ จนต้องปรับระบบบริการสำหรับผู้สูงอายุพร้อม ๆ กับปรับมาตรการสำหรับสังคมผู้สูงอายุ ระบบประกันสุขภาพ และประกันสังคมสร้างระบบประกันการดูแลระยะยาว (long-term care insurance system) แบบบังคับในปี 2000 โดยเน้นบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข (ฉัตรสุนน พุทธิภิญโญ, 2558, น. 153) โดยให้แยกประกันการดูแลระยะยาวออกจากประกันสุขภาพ ต่อมาได้มีการส่งเสริมให้ภาคเอกชนจ้างงานผู้สูงอายุมากขึ้น รวมทั้งมาตรการอื่น ๆ ที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุพึ่งตนเองมากขึ้น อาทิเช่น การส่งเสริมโครงการการออกกำลังกาย การดูแลสุขภาพเพื่อป้องกันโรคและภาวะพึ่งพิง พัฒนาคุณภาพการดูแลผู้สูงอายุ ฯลฯ (สรารุช ไพฑูรย์พงษ์, 2558, 24 กรกฎาคม) ซึ่งมีข้อสังเกตว่า ในระยะหลังได้ดึงเอาชุมชนเข้ามาช่วยดูแลมากขึ้น เนื่องจากข้อจำกัดและความสามารถของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ

เมื่อได้พิจารณาแนวคิดลดการพึ่งพาสถาบันของรัฐและแนวทางการจัดการดูแลผู้สูงอายุของประเทศไทยที่รัฐควรทำหน้าที่เป็นผู้ส่งเสริมให้เกิดการดูแลกันในครอบครัวมากกว่าเป็นรัฐจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ จึงมีแนวทางของการถ่ายโอนภาระการดูแลผู้สูงอายุไปยังครอบครัว และภาครัฐให้การสนับสนุนช่วยเหลือการดูแลผู้สูงอายุแล้วแต่กรณี

นอกจากนี้คณะผู้วิจัยพบว่า ที่ผ่านมามาตราฐานของ 4 ประเทศที่มีกฎหมายที่มีลักษณะเป็นกฎหมายกตัญญูและประเทศอื่นๆ มักจะใช้เงินงบประมาณ กองทุน ทรัพยากรมหาศาลไปกับการจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ แต่ก็ได้หันมาส่งเสริมโครงการดูแลสุขภาพ ส่งเสริมให้มีสุขภาพที่แข็งแรงเพื่อป้องกันการเจ็บป่วย แต่สิ่งที่น่าสนใจ คือ การที่ภาครัฐจัดสวัสดิการผู้สูงอายุแบบส่งเสริมการดูแลสุขภาพ ส่งเสริมการทำประกันภัย ส่งเสริมผู้สูงอายุที่สามารถทำงานหาเลี้ยงชีพได้ เป็นประโยชน์โดยตรงต่อ

ผู้สูงอายุที่ไม่มีบุตรและอยู่ตามลำพัง แต่ในส่วนของผู้สูงอายุที่มีบุตรนั้น ภาครัฐหันไปให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้ครอบครัวและคนในวัยทำงานดูแลเอาใจใส่ ออกค่าใช้จ่าย ค่าอุปการะเลี้ยงดูให้แก่ผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดาเป็นหลักมากกว่าที่จะไปขอรับบริการดังกล่าวจากภาครัฐหรือพึ่งพาสวัสดิการของรัฐต่อไปในอนาคต เมื่อประเทศไทยมีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น รัฐอาจไม่สามารถให้การดูแลผู้สูงอายุได้อย่างทั่วถึงดังนั้นบุตรและคนในครอบครัวจึงเป็นที่พึ่งสำคัญในการดูแลความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ รัฐควรทำหน้าที่เป็นผู้ส่งเสริมให้เกิดการดูแลกันในครอบครัว

แนวทางนี้สอดคล้องกับสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 2 (2558) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า ในสังคมไทยนั้นครอบครัวเป็นสถาบันหลักที่ทำหน้าที่ดูแลปกป้องและตอบสนองความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและสังคม รวมทั้งเป็นสถาบันที่ผู้สูงอายุต้องการจะพึ่งพิงจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเพิ่มขีดความสามารถในด้านต่าง ๆ ให้ครอบครัวมีบทบาทและทำหน้าที่ตามที่ผู้สูงอายุคาดหวังได้ อย่างไรก็ตามความเข้มแข็งของครอบครัวมิได้เกิดจากความสามารถของครอบครัวเพียงลำพัง แต่ต้องมีการบูรณาการการดำเนินการกับชุมชนและสังคมด้วย

คณะผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า ในสภาพความเป็นจริงทั้งในสังคมไทยและสังคมในต่างประเทศต่างก็มีผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดาบางส่วนซึ่งดูแลตนเองได้/ช่วยเหลือตนเองได้ ชอบความเป็นอิสระ มีระยะห่าง มีความเป็นส่วนตัวสูง หรือไม่ค่อยมีความผูกพันหรือมีสัมพันธ์ภาพที่ไม่ค่อยดีกับบุตรหรือคนในครอบครัว จึงอาจไม่ชอบหรือพึงพอใจให้บุตรหรือครอบครัวมาคอยดูแลเกื้อหนุนมากนัก แต่อาจพึงพอใจให้คนอื่นมาดูแลมากกว่า ตลอดจนมีผู้สูงอายุบางส่วนที่ไม่มีบุตร ไม่มีหลาน

จากการวิเคราะห์นโยบายและแผนผู้สูงอายุของประเทศไทยพบว่า ให้ความสำคัญกับบุตรและครอบครัวในการเกื้อหนุนดูแลผู้สูงอายุมากที่สุด ปัจจุบันประเทศไทยอยู่ในช่วงของการใช้แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552 ซึ่งประสานสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งแผนต่างๆ สะท้อนให้เห็นนโยบายของภาครัฐ โดยปรัชญาและวิสัยทัศน์ของแผนผู้สูงอายุแห่งชาติได้กล่าวถึงความสำคัญของผู้สูงอายุ บุตรและครอบครัว ซึ่งชี้ให้เห็นโดยสรุป คือ ครอบครัวและชุมชนเป็นสถาบันหลักที่มีความเข้มแข็งสามารถให้การเกื้อหนุนแก่ผู้สูงอายุได้อย่างมีคุณภาพ ผู้สูงอายุไม่ใช่บุคคลด้อยโอกาสหรือเป็นภาระต่อสังคม...จึงควรได้รับการส่งเสริมและเกื้อหนุนจากครอบครัว ชุมชน และรัฐให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี พึ่งตนเองได้ คงไว้ซึ่งภาวะสุขภาพที่ดีทั้งกายและจิต ครอบครัวมีสุข สังคมเอื้ออาทร อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมปลอดภัย เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจและมีส่วนร่วมในครอบครัว ชุมชนและสังคม

ที่สำคัญคือ ยุทธศาสตร์ในแผนผู้สูงอายุแห่งชาติได้กำหนดให้มีดำเนินงานตามมาตรการ (มาตรการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้) ปลุกจิตสำนึกให้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ โดย (1) ส่งเสริมให้ประชาชนทุกวัยเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการดูแลรับผิดชอบผู้สูงอายุในครอบครัวและชุมชน (2) ส่งเสริมให้มีกิจกรรมสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับคนทุกวัย โดยให้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และการกีฬา และ (3) รมรณรงค์ให้สังคมมีจิตสำนึกให้คนใน

สังคมตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ ซึ่งทั้งหลายเหล่านี้เป็นการเตรียมความพร้อมของผู้สูงอายุที่มีคุณภาพ (ยุทธศาสตร์ที่ 1)

การกำหนดให้มีมาตรการทั้งสองประการนี้ คือ ปลุกจิตสำนึกให้ตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ ส่งเสริมให้มีกิจกรรมสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับคนทุกวัย ส่งเสริมให้เรียนรู้และมีส่วนร่วมดูแลรับผิดชอบผู้สูงอายุในครอบครัว ซึ่งควรจะต้องดำเนินงานทั้งสามประการไปพร้อมกัน ด้วยหลักคิดที่ว่า เมื่อตระหนักและเห็นคุณค่าผู้สูงอายุ เกิดสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างผู้สูงอายุกับคนทุกวัย แล้วก็จะเกิดความสำนึกในการดูแลเอาใจใส่ รับผิดชอบผู้สูงอายุในครอบครัวไปด้วย ซึ่งทั้งสามประการนี้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงและสำคัญอย่างยิ่งต่อค่านิยมกตัญญูกตเวที

นอกจากนี้ยุทธศาสตร์ในแผนผู้สูงอายุแห่งชาติยังมี (1) การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้อยู่กับครอบครัวให้นานที่สุด โดยการส่งเสริมค่านิยมการอยู่ร่วมกับผู้สูงอายุ (2) ส่งเสริมสมาชิกในครอบครัวและผู้ดูแลให้มีศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุ โดยการให้ความรู้และข้อมูลแก่สมาชิกในครอบครัวและผู้ดูแลเกี่ยวกับการบริการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ (ยุทธศาสตร์ที่ 3)

การกำหนดให้มีมาตรการทั้งสองประการนี้ คือ ส่งเสริมค่านิยมการอยู่ร่วมกับผู้สูงอายุในครอบครัวให้นานที่สุด ส่งเสริมสมาชิกในครอบครัวและผู้ดูแลให้มีศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งทั้งสองมาตรการนี้เป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งในเชิงคุณภาพและมีความเกี่ยวข้องโดยตรงต่อค่านิยมกตัญญูกตเวที ที่สำคัญคือ การปฏิบัติตนตามค่านิยมกตัญญูกตเวทีต้องอาศัยมาตรการทั้งหลายเหล่านี้

ในส่วนของแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกรุงเทพมหานคร โดยปัจจุบันอยู่ช่วงแผนระยะที่ 1 (พ.ศ. 2557-2560) อันเนื่องมาจากแผนกรุงเทพมหานครระยะยาว 20 ปี (พ.ศ. 2556-2575) ซึ่งประสานสอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกรุงเทพมหานครได้กำหนดให้มีดำเนินงานตาม (มาตรการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้) มาตรการด้านการปลุกจิตสำนึกถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ และมาตรการด้านการส่งเสริมสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้สูงอายุกับคนทุกวัยโดยให้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม การกีฬา และการท่องเที่ยว (ยุทธศาสตร์ที่ 3)

นอกจากนี้ ยังมีมาตรการส่งเสริมค่านิยมให้ผู้สูงอายุอยู่กับครอบครัวอย่างมีความสุข โดยได้รับความเคารพรัก ความเข้าใจ ความเอื้ออาทร โดย (1) ให้ผู้สูงอายุได้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว (2) ส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวและผู้ดูแลมีศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นการคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุทั้งที่ยังพึ่งตนเองได้และอยู่ในภาวะพึ่งพา (ยุทธศาสตร์ที่ 2)

จึงเห็นได้ว่า ยุทธศาสตร์ในแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกรุงเทพมหานครมียุทธศาสตร์และมาตรการที่เป็นไปในแนวทางเดียวกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ อย่างไรก็ตามมีสิ่งที่เพิ่มเติมมากกว่าคือ เน้นให้เห็นชัดเจนว่าครอบคลุมผู้สูงอายุทั้งที่ยังพึ่งตนเองได้และอยู่ในภาวะพึ่งพา การส่งเสริมสัมพันธ์ภาพด้วยกิจกรรมการท่องเที่ยว และมาตรการส่งเสริมค่านิยมให้ผู้สูงอายุอยู่กับครอบครัวอย่างเป็น

สุขโดยได้รับความเคารพรัก ความเข้าใจ ความเอื้ออาทร ทั้งนี้การปฏิบัติตนตามค่านิยมกตัญญูกตเวทีที่ต้องอาศัยมาตรการทั้งหลายเหล่านี้

เมื่อประเทศไทยมีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น เผชิญกับภาวะการเปลี่ยนแปลงเช่นเดียวกับในหลายประเทศ รัฐอาจไม่สามารถให้การดูแลผู้สูงอายุได้อย่างทั่วถึง บุตรและคนในครอบครัวเป็นที่พึ่งสำคัญในการดูแลความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ จึงควรส่งเสริมให้ครอบครัวและคนในวัยทำงานดูแลเอาใจใส่ ออกค่าใช้จ่าย ค่าอุปการะเลี้ยงดูให้แก่ผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดาเป็นหลักมากกว่า รัฐควรทำหน้าที่เป็นผู้ส่งเสริมให้เกิดการดูแลกันในครอบครัวตามแผน ยุทธศาสตร์ และมาตรการต่าง ๆ ที่กล่าวถึงข้างต้น และจัดสวัสดิการดูแลผู้สูงอายุตามที่เหมาะสม แล้วแต่กรณี อาทิเช่น สำหรับผู้สูงอายุที่ไม่มีบุตรหลานและผู้ดูแล แต่ต้องมีการบูรณาการการดำเนินการกับชุมชนและสังคมด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดลดการพึ่งพาสถาบันของรัฐและแนวทางการจัดการดูแลผู้สูงอายุของประเทศญี่ปุ่น และภาครัฐของ 4 ประเทศที่มีกฎหมายที่มีลักษณะเป็นกฎหมายกตัญญู

#### 4.2.4.3 การแปลงค่านิยมกตัญญูกตเวทีไปเป็นกฎหมายกตัญญูที่มีลักษณะบังคับและใช้มาตรการลงโทษ

ศีลธรรม คือ ความรู้สึกนึกคิดในลักษณะรู้สึกผิดชอบชั่วดีภายในจิตใจที่สามารถพิจารณาได้ว่า เมื่อได้ทำอะไรไป บุคคลอื่นอาจจะไม่ยินดี ไม่เห็นดีเห็นงาม ไม่ยอมรับ คนเราจึงมักจะระมัดระวังไม่กระทำในสิ่งที่อาจถูกคนอื่นตำหนิ ตีเตียน ตอบโต้ ฯลฯ

โดยพื้นฐานแล้วการปฏิบัติตนตามค่านิยมกตัญญูกตเวทีเป็นเรื่องของคุณธรรม ศีลธรรม ความสำนึก อารมณ์ความรู้สึกทางจิตใจส่วนบุคคลของตัวบุตรเองในการรู้จักคุณ ประกาศบุญคุณซึ่งเป็นกตัญญู ก่อนที่จะแสดงออกเป็นการกระทำตอบแทนคุณซึ่งเป็นกตเวที ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัยภายนอกหลายประการ ที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ การวัดระดับความกตัญญูกตเวที หรือความรู้สึกถึงความกตัญญูกตเวตินั้นเป็นเรื่องของคุณธรรม ศีลธรรม ค่อนข้างเป็นนามธรรม ไม่สามารถบ่งบอกได้อย่างชัดเจน เพราะระดับของความจริงใจกระทำโดยไม่หวังผลตอบแทน การคำนึงถึงผู้สูงอายุด้วยความบริสุทธิ์ใจไม่สามารถมองเห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนั้นยังมีเรื่องของการแลกเปลี่ยนเข้ามาเกี่ยวข้องกับระบบกตัญญู จากการที่เคยรับรู้กันว่า การกระทำด้วยกตัญญูกตเวตินั้นก็เพื่อต้องการสิ่งตอบแทนที่เป็นทรัพย์สิน สิ่งของจากบิดามารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ในขณะที่ผู้สูงอายุที่ได้รับการดูแลหรือปฏิบัติจากบุตรหลานก็มีความรู้สึกที่ต้องตอบแทนบางสิ่งบางอย่างไปยังลูกหลานดังกล่าวเช่นกัน ดังนั้นการตอบแทนเปรียบเสมือนสิ่งจูงใจให้เกิดการทำดีต่อผู้สูงอายุ (วรรณลักษณ์ เมียนเกิด, 2549, น.198-199)

ข้อพิจารณาของการนำเอาศีลธรรมมาแปลงเป็นกฎหมายประการหนึ่งคือ กฎหมายกับศีลธรรมมีข้อแตกต่างกันกล่าวคือ

1) กฎหมายเป็นข้อบังคับที่กำหนดพฤติกรรมภายนอกของมนุษย์ ซึ่งหากเขาคิดร้ายอยู่ในใจกฎหมายก็ยังไม่เข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ศีลธรรมเป็นเรื่องความรู้สึกภายในใจของมนุษย์ ฉะนั้นแม้คิดไม่ชอบในใจก็ย่อมผิดศีลธรรมแล้ว

2) ศีลธรรมมีความมุ่งหมายสูงกว่ากฎหมาย เพราะศีลธรรมมุ่งหมายให้มนุษย์พร้อมบริบูรณ์ไปด้วยความดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ แต่กฎหมายมุ่งหมายเพียงดำรงไว้ซึ่งความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม ซึ่งเป็นผลจากอำนาจรัฐ อำนาจปกครองเท่านั้น

3) กฎหมายนั้น การฝ่าฝืนจะต้องได้รับผลร้ายโดยรัฐเป็นผู้กำหนดสภาพบังคับ แต่การฝ่าฝืนศีลธรรมย่อมมีผลสภาพบังคับเป็นลักษณะการกระทบกระเทือนจิตใจของผู้ฝ่าฝืน ซึ่งจะมีมากหรือน้อยนั้นแล้วแต่ความรู้สึกผิดชอบในแต่ละบุคคล

4) ศีลธรรมไม่ได้ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรแต่อย่างใด แต่กฎหมายมักจะปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรแต่อย่างใด

การนำเอาศีลธรรมมาแปลงเป็นกฎหมายมักจะปรากฏภาพสะท้อนทั้งส่วนที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ดังเห็นได้จากข้อวิพากษ์วิจารณ์ต่อกฎหมายคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ผู้สูงอายุซึ่งมีลักษณะเป็นกฎหมายกตัญญูของประเทศจีนในแง่ที่ไม่เห็นด้วยซึ่งระบุว่า ข้อกำหนดให้เยี่ยมเยียน กตัญญู กตเวทิตะเป็นเรื่องของจิตใจ คุณธรรม จริยธรรม ไม่มีรัฐบาลหรืออำนาจใดในทางกฎหมายที่จะบังคับให้รักและจงรักภักดีต่อบุคคลอื่น การแสดงความกตัญญูต่อบิดามารดาเป็นเรื่องส่วนตัว ส่วนบุคคลความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับลูกในแต่ละครอบครัวไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของบิดามารดาเอง เมื่อเผชิญกับภาวะความยากจน การดิ้นรนหาเลี้ยงชีพ มีข้อจำกัดต่าง ๆ และยังต้องถูกบังคับให้ต้องจ่ายเงินค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือปฏิบัติตนตามที่กฎหมายกำหนดไว้ อาจส่งผลให้เกิดภาวะเครียด กตตัน การบังคับนั้นทำให้ลูกหลานเกิดความทุกข์ ยิ่งสร้างความห่างเหินในจิตใจของคนแต่ละรุ่นให้มากขึ้นไปอีก จนทำให้ความสัมพันธ์ต่อกันเสื่อมถอยลงไปได้ นอกจากนี้จากการมีข้อพิพาท ตกลงกันไม่ได้ พ้องคดีต่อศาล อาจเป็นผลสะท้อนกลับให้เกิดความไม่ลงรอยกัน ความขุ่นเคืองหรือขัดแย้งกันในครอบครัว โดยเฉพาะต่อผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดา ดังนั้นการกำหนดมาตรฐานความกตัญญูที่เป็นแบบแผนเดียวขึ้นมาให้ทุกคนทำตามจึงไม่เหมาะสม และอาจจะทำให้สังคมเข้าใจผิดว่า วัยรุ่นไม่รู้คุณ ไม่สนใจตอบแทนบิดามารดา (ประภัสสร เสวิกุล, 2556 [ออนไลน์] ดวงพร วงศ์ชูเครือ, 2556 [ออนไลน์] มนสิการ กาญจนะจิตรา, 2557 [ออนไลน์] และ ASTV ผู้จัดการออนไลน์, 2556 [ออนไลน์])

ในกรณีการแปลงศีลธรรมไปเป็นข้อกำหนดหนึ่งในกฎหมายให้ลาหยุดไปเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดาทั้งในส่วนของบุตรและนายจ้างที่ต้องยอมให้ลูกจ้างลาหยุดไปเยี่ยมบิดามารดาจะมีสิ่งใดมาพิสูจน์หรือยืนยันว่าได้มีการเยี่ยมเยียนจริง หากผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดาไม่ได้เจ็บป่วย มีหลักฐานการรักษาพยาบาลถึงขั้นติดบ้าน ติดเตียง เพราะในสังคมย่อมมีคนประเภทที่อาจไม่ได้มีความสำนึก หรือเข้าใจวัตถุประสงค์ของการออกกฎหมาย และพยายามอาศัยโอกาส ช่องทางให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง หากไม่ได้ไปเยี่ยมเยียนจริงแต่ไปทำกิจกรรมอย่างอื่น ส่งผลให้เสียงาน เสียเวลา และเสียประโยชน์ทั้งส่วนของงานและการเยี่ยมเยียนผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดา หากมีการบังคับให้แสดงหลักฐาน

หรือสิ่งยืนยันอย่างอื่น ผู้คนก็ย่อมรู้สึกว่าคุณบังคับ ถูกตรวจสอบในเรื่องที่เป็นเรื่องหน้าที่ทางศีลธรรม หรือสำนึกความสำนึกกตัญญูโดยแท้ ดังนั้นจึงยากที่จะนำไปสู่การปฏิบัติตามกฎหมายในความเป็นจริง และยากที่จะบังคับใช้กฎหมาย

ในอีกด้านหนึ่งคือ มีชาวจีนจำนวนมากในภาคประชาชนและภาคธุรกิจ (ด้านของนายจ้าง) เห็นด้วยและสนับสนุนการนำเอาศีลธรรมมาแปลงเป็นกฎหมายคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ผู้สูงอายุหรือมีสภาพบังคับและใช้มาตรการลงโทษเมื่อฝ่าฝืน โดยให้เหตุผลว่าการกำหนดให้เยี่ยมเยียนเป็นกุศโลบายที่ดี ดูแลสภาพจิตใจ ทำให้ผู้สูงอายุเป็นสุขและมีความหวังในชีวิต ซึ่งเป็นการตัดสินใจใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือที่มีสภาพบังคับในการฟื้นฟูเอาคุณธรรม ศีลธรรม คุณค่าของกตัญญูทเวทิจองขงจื้อในสมัยโบราณซึ่งเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจของชาวจีนกลับมาใช้ใหม่เพื่อขัดเกลา ปลุกจิตสำนึก และชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดี การปฏิบัติตนที่ดีต่อผู้มีพระคุณ อาทิเช่น มองว่าลูกจ้างคนรุ่นใหม่หาเงินมาได้ก็มักจะนำไปใช้จ่ายหาความสุขสำราญส่วนตัวมากกว่าที่จะนำไปให้บิดามารดาที่ต้องการการอุปการะเลี้ยงดูทั้งที่เป็นผู้สูงอายุและยังไม่ใช่ผู้สูงอายุ กฎหมายนี้จึงทำให้เกิดการปรับปรุงการปฏิบัติตนปรับเปลี่ยนการใช้ชีวิตสมัยใหม่โดยดูแลเอาใจใส่คนในครอบครัวให้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดาและบุตรเสื่อมไปในทางที่ดี ไม่ใช่ทำให้เสื่อมถอย โดยเฉพาะกับคนรุ่นใหม่ในสังคมสมัยใหม่ อันที่จริงแล้วกฎหมายนี้ไม่ได้มุ่งที่จะลงโทษต่อการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย แต่มุ่งการปลุกสำนึกในจิตใจและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสม

กฎหมายนี้ไม่ได้มีแต่ข้อกำหนดเรื่องบังคับให้เยี่ยมเยียนผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดา (ที่ *ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก*) แต่ยังมีข้อกำหนดที่ดีอื่น ๆ อีกมากมายที่คุ้มครองสิทธิและประโยชน์ผู้สูงอายุโดยรวม เป็นประโยชน์ต่อการยกระดับคุณธรรม ศีลธรรมกตัญญูทเวทิจองประชาชนและสังคมให้สูงขึ้น ในการส่งเสริมค่านิยมกตัญญูของประเทศจีนโดยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือ ยังมีการดำเนินการเสริมอื่น ๆ ได้แก่ การรณรงค์ การเปิดพิพิธภัณฑ์กตัญญูเพื่อการเรียนรู้ การส่งเสริมกตัญญูทเวทิจองผ่านระบบการศึกษาและสื่อสารมวลชนของรัฐบาลออกเรื่องสั้น 24 ยอดกตัญญูที่โด่งดังในอดีตซึ่งได้นำมาปรับเรื่องราวให้เข้ากับยุคสมัยและได้เผยแพร่ในเดือนสิงหาคม 2555 (2012) เช่น ลูกกตัญญูที่สอนพ่อแม่เล่นอินเทอร์เน็ต ใช้สมาร์ตโฟน ลูกกตัญญูที่ทำงานหนักเพื่อหาเงินมาซื้อประกันสุขภาพให้พ่อแม่ ให้มารดาไปชมภาพยนตร์คลาสสิก เป็นต้น (Jacobs, A.. 2012 [Online]) นายจ้างกระตุ้นและทำให้ลูกจ้างประพฤติตนโดยยึดมั่นในความกตัญญูต่อบุพการีของตน ทำให้ค่านิยมทางศีลธรรมอันดีเช่นนี้กลับคืนมาสู่สังคมและวัฒนธรรมจีน อาทิเช่น บริษัทที่ดำเนินธุรกิจเสริมสวยและทำผมแห่งหนึ่งในประเทศจีน (แหล่งข้อมูลไม่อาจระบุชื่อได้) ใช้วิธีการหักเงินเดือนโดยอัตโนมัติทุกเดือนเฉลี่ยประมาณ 3,000 หยวน โดยหัก 10% ของเงินเดือนของคนโสดและ 5% ของเงินเดือนคนที่มีครอบครัว แล้วโอนเงินจำนวนนี้ไปมอบให้แก่บิดามารดาของลูกจ้างแต่ละราย โดยบริษัทมีเงินชดเชยคืนให้ 100 หยวนให้กับลูกจ้างที่ทำงานครบปีแรก ไปจนถึงมีเงินชดเชยคืนให้ 300 หยวนให้แก่ลูกจ้างที่ทำงาน 3 ปีขึ้นไป บริษัทมีเงื่อนไขตอนรับเข้าทำงานว่า หากผู้ใดที่ไม่ยอมให้หักเงินดังกล่าวก็จะไม่รับเข้าทำงาน (BBC News, 2015 [Online])

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า ประเทศจีนเลือกใช้มาตรการทางกฎหมายโดยการออกกฎหมายคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ผู้สูงอายุเป็นเครื่องมือหลัก เช่นเดียวกับประเทศฝรั่งเศส ประเทศสิงคโปร์ และประเทศอินเดียซึ่งมีกฎหมายมีลักษณะเป็นกฎหมายกตัญญู กฎหมายนี้ของจีนไม่ได้ออกมาเพื่อบังคับแต่ในเรื่องศีลธรรม ไม่ได้เป็นกฎหมายกตัญญูแต่อย่างใด แต่ต้องการแก้ไขปัญหาสังคมให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุขอีกด้วย ซึ่งโดยทั่วไปการแก้ปัญหาโดยการออกกฎหมายมักจะบังเกิดผลตามความมุ่งหมายได้รวดเร็วกว่าการปล่อยให้ศีลธรรมทำหน้าที่ไปตามลำพังซึ่งต้องใช้เวลานาน

จากการศึกษาวิเคราะห์กฎหมายที่มีลักษณะเป็นกฎหมายกตัญญูของทั้ง 4 ประเทศ คณะผู้วิจัยสามารถระบุคำจำกัดความของกฎหมายกตัญญู เพื่อนำเอามาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายอันมีลักษณะเป็นกฎหมายกตัญญูของประเทศไทย ดังนี้

**“กฎหมายกตัญญู”** ในแง่หลักการและแนวทาง เป็นกฎหมายที่กำหนดให้บุตรและบุตรบุญธรรมปฏิบัติตนด้วยความสำนึกคุณและตอบแทนคุณ (Filial Piety) ต่อผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดา บิดามารดาบุญธรรมซึ่งมีอุปการะเลี้ยงดูตนมา โดยการให้ความเคารพ ดูแลเอาใจใส่ เลี้ยงดู พบปะเยี่ยมเยียน คุ้มครอง ให้ปัจจัย 4 และสิ่งจำเป็นอื่นในการดำรงชีพ รักษาพยาบาลและสุขภาพ ไม่ทอดทิ้ง ไม่กระทำการรุนแรง ฯลฯ นอกเหนือจากสวัสดิการสังคมและการสงเคราะห์ของภาครัฐ โดยมีมาตรการสนับสนุนและมาตรการเชิงลงโทษตามความเหมาะสมและพฤติการณ์แล้วแต่กรณี

ในส่วนของกฎหมายไทย การนำเอาศีลธรรมมาแปลงเป็นกฎหมาย หรือการหลอมรวมศีลธรรมเข้าไปในกฎหมายมีข้อพิจารณาจากที่ได้กล่าวมาข้างต้น กฎหมายซึ่งลักษณะสำคัญหรือองค์ประกอบที่ทำให้มีความเป็นกฎหมายดังที่ชี้ให้เห็นในบทที่ 2 นั้น และการใดมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย เป็นการพันวิสัย หรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นเป็นโมฆะ (ป.พ.พ. มาตรา 150) จึงแสดงให้เห็นว่าการที่ศีลธรรมเป็นที่มาหนึ่งของกฎหมาย การบัญญัติกฎหมายใช้ศีลธรรมและศีลในคำสอนทางศาสนาเป็นรากฐานหรือยึดเป็นแนวทางของความรู้สึกผิดชอบชั่วดีมาหลอมรวมไว้ในกฎหมาย ทั้งนี้เพื่อให้มีสภาพบังคับมาควบคุมความประพฤติของคนในสังคม รวมถึงรักษาสถาบันครอบครัว ปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยเฉพาะผู้ที่เสี่ยงที่จะได้รับอันตรายได้ง่าย ที่แน่นอนคือรวมถึงผู้สูงอายุด้วย ทั้งหลายเหล่านี้ทำให้เห็นว่ากฎหมายแยกจากศีลธรรมโดยเด็ดขาดไม่ได้ ศีลธรรมยังคงเป็นศีลธรรมอยู่ แม้ว่ากฎหมายจะได้มีข้อกำหนดให้มีสภาพบังคับควบคุมพฤติกรรมของคนเช่นเดียวกับศีลธรรมก็ตาม อาทิเช่น การค้าประเวณี การค้ามนุษย์ การค้าอวัยวะ การค้ายาเสพติด การทำแท้ง เป็นต้น หรือแม้ว่าไม่ได้มีข้อกำหนดเป็นสภาพบังคับไว้ในกฎหมายก็ตาม หรือไม่ผิดกฎหมายแต่ผิดศีลธรรม อาทิเช่น การเป็นชู้กับสามีคนอื่น เป็นต้น ซึ่งเกี่ยวข้องกับข้อวิพากษ์วิจารณ์ว่าการออกกฎหมายบังคับให้กตัญญูก็เหมือนกับการออกกฎหมายบังคับให้คู่สมรสต้องมีเพศสัมพันธ์ก่อน ซึ่งการปฏิบัติตนเพื่อรักษาความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นหน้าที่ทางศีลธรรมตามธรรมชาติ ไม่ใช่ภาระหน้าที่ตามกฎหมาย

ในประเด็นความจำเป็นในการออกเป็นกฎหมายกตัญญูในสภาวะการณ์ปัจจุบันหรือไม่ นั้น อ้างอิงข้อสรุปดังที่ได้กล่าวมาก่อนหน้านี้ว่า บริบทของสังคมไทยในปัจจุบันเกิดความเปลี่ยนแปลงซึ่ง

ส่งผลกระทบต่อให้เกิดความเสื่อมถอยด้านคุณธรรม จริยธรรม และกตัญญูทเวที รูปแบบกตัญญูทเวทีที่เปลี่ยนไป และส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุไม่แตกต่างกันมากนักกับ 4 ประเทศที่มีกฎหมายอันมีลักษณะเป็นกฎหมายกตัญญู ขณะที่ทั้ง 4 ประเทศเลือกใช้กฎหมายอันมีลักษณะเป็นกฎหมายกตัญญูเป็นเครื่องมือหลัก โดยเฉพาะกฎหมายคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ผู้สูงอายุของประเทศจีน

จากที่ได้วิเคราะห์แล้วว่าประเทศจีนซึ่งมีรากฐานทางวัฒนธรรมตะวันออก มีคุณธรรม จริยธรรม และกตัญญูทเวทีคล้ายคลึงกันประเทศไทย ถึงแม้ว่าอันที่จริงแล้วการวัดระดับความกตัญญูทเวที หรือวัดความเปลี่ยนแปลงความกตัญญูทเวทีในสังคมนั้นไม่สามารถประเมินผลหรือแสดงผลเป็นรูปธรรมได้อย่างชัดเจน สภาพความเปลี่ยนแปลงและความเสื่อมถอยคุณธรรม จริยธรรม และกตัญญูทเวทีของประเทศจีนอาจจะดูมากและรุนแรงกว่าของประเทศไทยจากหลายเหตุปัจจัย ที่สำคัญคือคอมมิวนิสต์จีนในอดีตได้ตัดขาดความสัมพันธ์ของครอบครัว เปลี่ยนความคิด ทศนคติ และการปฏิบัติตนของคนจีนที่มีต่อบิดามารดา ซึ่งส่งผลมาถึงคนรุ่นหลัง ๆ รวมทั้งกระแสความเจริญเติบโตและการแข่งขันทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ส่วนของไทยมีจุดแข็งด้านการเห็นคุณค่าผู้สูงอายุ ค่านิยมกตัญญูทเวทีที่ฝังรากลึกในสังคมไทยจากการถูกบ่มเพาะ ปลูกฝัง สั่งสอน อบรมกันมาตลอดต่อเนื่องจากคนรุ่นก่อนๆ สืบต่อกันมา ความกตัญญูเป็นหนึ่งในค่านิยมหลัก 12 ประการของคนไทยตามนโยบายรณรงค์ของคณะกรรมการแห่งชาติ (คสช.) รวมถึงจุดแข็งจากองค์พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 9 ซึ่งทรงเป็นแบบอย่างที่ดีของความกตัญญูทเวที หลักคำสอนทางศาสนา การบ่มเพาะทางประเพณีวัฒนธรรมครอบครัวและผู้สูงอายุ ฯลฯ

การออกกฎหมายโดยเฉพาะเป็นกฎหมายกตัญญูเพื่อผู้สูงอายุต้องมีเจตนารมณ์ที่ชัดเจน มีเหตุผลความจำเป็น มีลักษณะความเป็นกฎหมาย มีสภาพบังคับ มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการนโยบายและหน่วยงาน สิทธิหน้าที่ของผู้สูงอายุ และหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง กลไกการบังคับใช้ โดยเฉพาะบทบัญญัติของกฎหมายต้องไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น รวมถึงไม่ไปส่งผลร้ายต่อคุณธรรม ศีลธรรม ค่านิยมที่ดีงามไม่ก่อให้เกิดความไม่เข้าใจ ความสับสน ความขัดแย้ง หรือความวุ่นวายในสังคม

แม้ว่าประเทศไทยยังไม่ได้มีกฎหมายดังกล่าวเป็นเครื่องมือหลัก ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดให้บิดามารดามีหน้าที่ต่อบุตร และบุตรก็มีหน้าที่ต่อบิดามารดา เช่นเดียวกัน หน้าที่นี้เป็นหน้าที่ตามกฎหมาย กฎหมายกำหนดความสัมพันธ์หรือสิทธิและหน้าที่ของบุคคลเหล่านั้นและมีสภาพบังคับ ไม่ใช่เพียงเป็นสำนึกหรือเป็นหน้าที่ทางศีลธรรมจรรยา แม้ว่าบทบัญญัตินี้มีเหตุผลและที่มาจากศีลธรรมและคุณธรรม รวมถึงกรณีที่บุตรหลายคนก็ยอมเป็นหน้าที่ร่วมกันของบุตรหลายคนดังกล่าวนั้น ย่อมเป็นหน้าที่ของบุตรทุกๆ คน บทบัญญัตินี้ที่กำหนดให้บุตรจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา (รวมถึงผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดา) ยังคงบังคับใช้ได้อยู่ตามปกติธรรมดา แม้ว่าจะไม่ได้มีบทกำหนดโทษโดยเฉพาะไว้เมื่อฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม ศาลสามารถปรับใช้กับกฎหมายในส่วนอื่นเพื่อให้มีสภาพบังคับและการลงโทษที่เหมาะสมตามพฤติการณ์ นอกจากนี้พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ได้รับรองสิทธิ มีกลไกคุ้มครอง ส่งเสริม สนับสนุน และสงเคราะห์ผู้สูงอายุ (รวมถึงผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดา)

แม้ว่าอยู่บนพื้นฐานของสังคมสงเคราะห์ การรับสวัสดิการจากรัฐมากกว่าการรับรองและคุ้มครองสิทธิพื้นฐานอื่น ๆ ที่สำคัญและจำเป็น และยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

นอกจากนี้คณะผู้วิจัยพิจารณาประกอบเพิ่มเติมจากข้อคิดเห็นจากการสนทนากลุ่มงานในประเด็นนี้ นั่นคือ การพัฒนากฎหมายกตัญญูที่มีสภาพบังคับให้ปฏิบัติตามที่กำหนดไว้และใช้มาตรการลงโทษ (ทางอาญา) สำหรับผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามขึ้นมาใช้อาจเป็นการทำลายค่านิยมที่ดีของสังคม การทำหน้าที่ในกลไกของสังคมไทยยังคงดำเนินไปได้อยู่ ต้องคำนึงถึงสำนึกต่อบิดามารดาผู้มีพระคุณของค่านิยมตะวันออกซึ่งเป็นเรื่องที่อ่อนไหวในสังคม สังคมไทยยังไม่ถึงขั้นเสื่อมกตัญญูทเวทีย่างมากมาย ยังไม่ถึงขั้นเป็นสังคมแย่งชิงรุนแรง ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงสรุปได้ว่า ปัจจุบันกตัญญูทเวทียในสังคมไทยไม่ได้ถึงขั้นวิกฤต ไม่ได้สูญหายไปไหน เพียงแต่ลดลงไปและมีรูปแบบกตัญญูทเวทียที่เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยใหม่ การแปลงค่านิยมกตัญญูทเวทียไปเป็นกฎหมายนั้นอาจทำได้ แต่หากเป็นลักษณะกฎหมายกตัญญูที่มีลักษณะบังคับ มีบทลงโทษหรือใช้มาตรการลงโทษเป็นการทั่วไปต้องถึงเวลาที่จำเป็นจริงๆ และมีความเหมาะสม มิเช่นนั้นจะก่อให้เกิดผลร้ายต่อผู้สูงอายุ ครอบครัว และสังคมโดยรวมมากกว่า

#### 4.2.4.4 แนวทางการมีบทบัญญัติ/มาตรการที่ส่งเสริมกตัญญูทเวทียเพื่อผู้สูงอายุ

จากแนวทางที่ได้ศึกษาวิเคราะห์มาแล้วนั้น การมีบทบัญญัติ/มาตรการที่ส่งเสริมกตัญญูทเวทียเพื่อผู้สูงอายุเป็นไปได้มากกว่าการออกกฎหมายกตัญญูโดยเฉพาะ คณะผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเป็นบทบัญญัติที่ส่งเสริมกตัญญูทเวทียต่อผู้สูงอายุที่เป็นพ่อแม่ที่แทรกอยู่ในกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่มีอยู่แล้วและเกี่ยวข้องดังกล่าว คณะผู้วิจัยอาจจะชี้ให้เห็นไม่ได้ทั้งหมด แต่พยายามนำเสนอส่วนที่น่าจะมีความสำคัญและจำเป็นในลำดับต้นๆ ต่อการส่งเสริมกตัญญูทเวทีย

ส่วนสำคัญของกฎหมายไทยคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศผูกพันบุคคลทุกคน ทุกหน่วยงานและองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนให้ต้องปฏิบัติตาม ซึ่งบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้รัฐพึงให้ความช่วยเหลือ... **ผู้สูงอายุ**...ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม รัฐพึงจัดให้มีหรือส่งเสริมการออมเพื่อการดำรงชีพเมื่อพ้นวัยทำงาน และมาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่... **ผู้สูงอายุ**... ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม **บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปี**และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยัง..ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งหลายเหล่านี้นำไปสู่ออกกฎหมายรับรองและคุ้มครองสิทธิของผู้สูงอายุ

### ก. พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 (รวมถึงแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2553)

จากการที่รัฐธรรมนูญปี 2540 บัญญัติให้ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ภาพรวมของกฎหมายนี้อยู่บนพื้นฐานของสังคมสงเคราะห์ การรับสวัสดิการจากภาครัฐ แม้จะกล่าวถึง การคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนต่อสิทธิและประโยชน์ของผู้สูงอายุ แต่เนื้อหาของกฎหมาย ไม่ได้มีลักษณะดังกล่าวอย่างแท้จริง รวมถึงไม่ครอบคลุมรอบด้าน ไม่ชัดเจนเพียงพอในหลายส่วน ซึ่งควร ต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายแบบยกเครื่องเพื่อยกระดับให้เป็นกฎหมายที่รับรองและคุ้มครองสิทธิและ ประโยชน์ของผู้สูงอายุ และเป็นหลักประกันทางสังคมให้กับผู้สูงอายุได้อย่างแท้จริง โดยคณะผู้วิจัยมี ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ ได้แก่

#### 1) สิทธิผู้สูงอายุ

กฎหมายนี้บัญญัติว่าผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการ สนับสนุน 12 ประการ ซึ่งคณะผู้วิจัยเห็นว่า สิทธิดังกล่าวส่วนใหญ่อยู่บนพื้นฐานของสังคมสงเคราะห์ การ รับสวัสดิการจากภาครัฐ ไม่ครอบคลุมรอบด้าน ไม่ชัดเจนเพียงพอเกี่ยวกับข้อปฏิบัติตนต่อผู้สูงอายุ (รวมถึงผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดา) ข้อห้ามไม่ให้กระทำ คุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ คุ้มครองสิทธิ ผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะในส่วนของคุณภาพร่างกาย จิตใจ ความมั่นคงปลอดภัย ทรัพย์สินของผู้สูงอายุ การเรียกร้อง สิทธิและประโยชน์ ฯลฯ เมื่อเทียบกับสิทธิและกลไกการคุ้มครองสิทธิเด็ก สิทธิแรงงาน สิทธิคนพิการ มี กฎหมายเฉพาะที่รับรองสิทธิและจัดให้มีกลไกคุ้มครอง ส่งเสริม สนับสนุนอย่างชัดเจน

ส่วนที่น่าสนใจคือ **ปฏิญญาผู้สูงอายุไทย 9 ข้อ** ในปี พ.ศ.2542 ซึ่งเป็นพัฒนาการที่ สำคัญซึ่งนำไปสู่ยุทธศาสตร์ มาตรการและกฎหมายด้านผู้สูงอายุของประเทศไทยในเวลาต่อมา มีบางข้อ ของปฏิญญาผู้สูงอายุไทยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับงานวิจัยนี้ได้แก่

- รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้อง รมรงค์ปลูกฝังค่านิยมให้สังคมตระหนักคุณค่าของผู้สูงอายุตามวัฒนธรรมไทยที่เน้นความกตัญญูตเวที และความเอื้ออาทรต่อกัน (ข้อ 9)

- ผู้สูงอายุต้องได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ได้รับการ พึงพิทักษ์และคุ้มครองให้พ้นจากการถูกทอดทิ้ง และละเมิดสิทธิ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งตนเองหรือครอบครัวได้ และผู้พิการที่สูงอายุ (ข้อ 1)

- ผู้สูงอายุควรอยู่กับครอบครัวโดยได้รับความเคารพรัก ความเข้าใจ ความเอื้อ อาทร การดูแลเอาใจใส่ การยอมรับบทบาทของกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เกิด ความสัมพันธ์อันดีในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (ข้อ 2)

แม้ว่าปฏิญญาผู้สูงอายุไทยนี้จะไม่ใช่กฎหมายและไม่มีสภาพบังคับให้ต้องปฏิบัติ ตาม แต่เป็นสิ่งที่ประกาศต่อสาธารณะว่า มาตรฐานเชิงศีลธรรมที่ควรได้รับการรับรองให้เป็นสิทธิ โดยใน 3 ข้อนี้แสดงให้เห็นชัดเจนว่า รัฐและภาคส่วนต่างๆ ต้องรมรงค์ปลูกฝังค่านิยมให้สังคมตระหนักคุณค่า ของผู้สูงอายุตามวัฒนธรรมไทยที่เน้นความกตัญญูตเวที\*และความเอื้ออาทรต่อกัน (ข้อ 9) ซึ่งสอดคล้อง

กับมาตรการในยุทธศาสตร์ที่ 1 ของแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552 ซึ่งผู้สูงอายุพึงต้องได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี (ข้อ 1) ได้รับความเคารพรัก ความเข้าใจ ความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่ การยอมรับบทบาทของกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (ข้อ 2) ซึ่งสอดคล้องกับมาตรการในยุทธศาสตร์ที่ 1 และ 3 ของแผนผู้สูงอายุแห่งชาติดังกล่าวข้างต้น

นอกจากนี้ปฏิญญาผู้สูงอายุไทยยังระบุว่า ผู้สูงอายุต้องได้รับการพิทักษ์และคุ้มครองให้พ้นจากการถูกทอดทิ้ง และละเมิดสิทธิโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งตนเองหรือครอบครัวได้ และผู้พิการที่สูงอายุ (ข้อ 1) แม้ว่าจะไม่ได้มีบัญญัติไว้ชัดเจนในมาตรการและยุทธศาสตร์ของแผนผู้สูงอายุแห่งชาติดังกล่าวข้างต้น

ส่วนใหญ่ที่ระบุไว้ในปฏิญญาผู้สูงอายุไทย 3 ข้อข้างต้นซึ่งเกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ไม่ปรากฏอยู่ในสิทธิผู้สูงอายุ 12 ข้อในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 นั้นหมายความว่า ไม่ได้มีการรับรองให้เป็นสิทธิผู้สูงอายุตามกฎหมายอย่างชัดเจน ได้แก่

(1) คุณค่าของผู้สูงอายุตามวัฒนธรรมไทยที่เน้นความกตัญญูตวาทิต\*และความเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งพึงต้องมีการปลูกฝังให้สังคมตระหนักในค่านิยมนี้

(2) ได้รับความเคารพรัก ความเข้าใจ ความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่ การยอมรับบทบาทของกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

(3) ได้รับการพิทักษ์และคุ้มครองให้พ้นจากการถูกทอดทิ้ง และละเมิดสิทธิ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งตนเองหรือครอบครัวได้ และผู้พิการที่สูงอายุ

ขณะที่สิทธิผู้สูงอายุในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ที่เกี่ยวข้องกับข้อ (3) ข้างต้น เน้นไปที่การช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกรังแกหรือถูกแสวงหาประโยชน์ โดยมีขอบด้วยกฎหมายหรือถูกทอดทิ้ง ซึ่งทำให้ตีความได้ว่า เพียงแค่ช่วยเหลือผู้สูงอายุที่เผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ ที่กำหนดไว้ ซึ่งต่างจากการพิทักษ์คุ้มครองให้พ้นจากอันตราย ปลอดภัย และยังรวมถึงกรณีถูกละเมิดสิทธิต่าง ๆ ถูกเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะครอบครัวกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความต้องการพิเศษ ได้แก่ ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งตนเองหรือครอบครัวได้ และผู้พิการที่สูงอายุ ดังปรากฏในตารางข้างล่างนี้

ตารางที่ 4.86 สิทธิผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุและปฏิญญาผู้สูงอายุไทย

สิทธิผู้สูงอายุตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546	ปฏิญญาผู้สูงอายุไทย พศ. 2542 (9 ข้อ)
<p>สิทธิผู้สูงอายุตามมาตรา 11 ได้แก่</p> <p>(1) การบริการทางแพทย์และการสาธารณสุขที่จัดไว้โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ</p> <p>(2) การศึกษา การศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต</p> <p>(3) การประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม</p> <p>(4) การพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชน</p> <p>(5) การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคารสถานที่ ยานพาหนะหรือการบริการสาธารณะอื่น</p> <p>(6) การช่วยเหลือด้านค่าโดยสาร ยานพาหนะตามความเหมาะสม</p> <p>(7) การยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ</p> <p>(8) การช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกรังแกหรือถูกแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือถูกทอดทิ้ง</p> <p>(9) การให้คำแนะนำ ปรีกษาดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดีหรือในทางการแก้ไขปัญหาคครอบครัว</p>	<p>ข้อ 1 ผู้สูงอายุต้องได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ได้รับการพิทักษ์และคุ้มครองให้พ้นจากการถูกทอดทิ้ง และละเมิดสิทธิโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้ และผู้พิการที่สูงอายุ</p> <p>ข้อ 2 ผู้สูงอายุควรอยู่กับครอบครัวโดยได้รับความเคารพ รัก ความเข้าใจ ความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่ การยอมรับ บทบาทของกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในการอยู่ร่วมกัน อย่างมีความสุข</p> <p>ข้อ 3 ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการศึกษาเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างต่อเนื่องเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและ บริการทางสังคมอันเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบด้าน เพื่อสามารถปรับบทบาทของตนให้สมวัย</p> <p>ข้อ 4 ผู้สูงอายุควรได้ถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ให้สังคม มีโอกาสได้ทำงานที่เหมาะสมกับวัยและตามความสมัครใจ โดยได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจและเห็นชีวิตมีคุณค่า</p> <p>ข้อ 5 ผู้สูงอายุควรได้เรียนรู้ในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง ต้องมีหลักประกันและสามารถเข้าถึงบริการด้าน สุขภาพอนามัยอย่างครบวงจรโดยเท่าเทียมกัน รวมทั้งได้รับการดูแลจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตอย่างสงบ ตามศตินิยม</p> <p>ข้อ 6 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่พึ่งพาตนเองได้ สามารถช่วยเหลือครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วมในสังคมเป็นแหล่งภูมิปัญญาของคน รุ่นหลัง มีการเข้าสังคม มีนันทนาการที่ดี และมีเครือข่ายช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน</p> <p>ข้อ 7 รัฐ โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องกำหนดนโยบายและแผนหลักด้านผู้สูงอายุ ส่งเสริมและประสานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องให้บรรลุ ผลตามเป้าหมาย</p>

(10) การจัดที่พักอาศัย อาหารและเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง	ข้อ 8 รัฐ โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องตรากฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุ เพื่อเป็นหลักประกันและการบังคับใช้ในการพิทักษ์สิทธิ ค้ำครองสวัสดิภาพ และจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ
(11) การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพตามความจำเป็นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม	ข้อ 9 รัฐ โดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องรณรงค์ปลูกฝังค่านิยมให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุตามวัฒนธรรม ไทย ที่เน้นความกตัญญูกตเวทิตะ และเอื้ออาทรต่อกัน
(12) การสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี	

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาสถานะของผู้สูงอายุที่บัญญัติไว้ในกฎหมายคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ผู้สูงอายุของประเทศจีน พบว่ามีสิทธิและหน้าที่ (ต่อผู้สูงอายุ) บางประการที่น่าสนใจและนำมาใช้ในกฎหมายไทยได้ ไม่ว่าจะเป็นเพื่อเพิ่มเติมหรือแก้ไขเพิ่มเติมไว้ในกฎหมายไทยด้วยเช่นกัน เพื่อขยายการคุ้มครองสิทธิและหน้าที่ (ต่อผู้สูงอายุ) ความชัดเจนของสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุน ตลอดจนเป็นหลักประกันทางสังคมให้แก่ผู้สูงอายุและสอดคล้องกับค่านิยมกตัญญูกตเวทิตะ ได้แก่

#### (4) การปฏิบัติตนด้วยความเคารพ ดูแล และเอาใจใส่ผู้สูงอายุ

เนื่องจากไม่ปรากฏสิทธินี้อยู่ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 การรับรองสิทธินี้เป็นการนำคุณค่าที่มีอยู่แล้วไปบัญญัติเพิ่มเติมไว้ในกฎหมายเพื่อเป็นการยืนยันและให้เกิดความชัดเจนในสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้สูงอายุซึ่งไม่ใช่เรื่องเสียหาย แม้ว่าในอนาคตบริบททางสังคมเปลี่ยนแปลงไปเพียงใด ก็จะมีสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้สูงอายุนี้อยู่ นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงถึงการเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุรู้สึกและรับรู้ได้ว่าตนมีคุณค่าเมื่อมีคนให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุด้วยการดูแลเอาใจใส่ไม่ว่าจะเป็นบิดามารดาหรือไม่ก็ตาม ส่วนให้มีการดูแลเอาใจใส่ในเรื่องใด เพียงใดก็ต้องไปกำหนดรายละเอียดกันต่อไปอย่างไรก็ดีการรับรองสิทธิเช่นนี้ไม่ได้หมายความว่า สังคมไทยปัจจุบันไม่ได้ให้ความสำคัญ เคารพ ดูแล และเอาใจใส่ผู้สูงอายุแต่อย่างใด

(5) บุตรและผู้อื่นที่มีหน้าที่ตามกฎหมายในการเลี้ยงดูผู้สูงอายุต้องทำหน้าที่เลี้ยงดูผู้สูงอายุในทางเศรษฐกิจ ดูแลการดำรงชีวิตประจำวันและสภาพจิตใจ รวมทั้งใส่ใจต่อความต้องการพิเศษของผู้สูงอายุ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1563 บัญญัติว่า **“บุตรจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา”** แสดงให้เห็นว่าบิดามารดามีหน้าที่ต่อบุตร และบุตรก็มีหน้าที่ต่อบิดามารดา เช่นเดียวกันในส่วนนี้ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุหรือไม่ก็ตาม เป็นหน้าที่ตามกฎหมายและมีสภาพบังคับ แม้ว่าบทบัญญัตินี้มีเหตุผลและที่มาจากศีลธรรมและคุณธรรม ทั้งนี้เมื่อมีบุตรหลายคนก็ย่อมเป็นหน้าที่ร่วมกันของบุตรหลายคนดังกล่าวมานั้น นอกจากนี้มาตรา 1598/38 บัญญัติว่า ค่าอุปการะเลี้ยงดู... ระหว่างบิดามารดากับบุตรนั้น ย่อมเรียกจากกันได้เมื่อฝ่ายที่ควรได้รับอุปการะเลี้ยงดูไม่ได้รับการอุปการะเลี้ยงดู หรือ

ได้รับการอุปการะเลี้ยงดูไม่เพียงพอแก่อัตภาพ ค่าอุปการะเลี้ยงดูนี้ศาลอาจให้เพียงใดหรือไม่ให้ก็ได้ โดยคำนึงถึงความสามารถของผู้มีหน้าที่ต้องให้ ฐานะของผู้รับ และพฤติการณ์แห่งกรณี

เนื่องจากไม่ปรากฏสิทธินี้อยู่ในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 การเพิ่มเติมสิทธินี้ไว้พระราชบัญญัติสอดคล้องกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และรัฐธรรมนูญ โดยเป็นการยืนยัน รับรอง และให้เกิดความชัดเจนในสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้สูงอายุซึ่งไม่ใช่เรื่องเสียหาย แม้ว่าในอนาคตบริบททางสังคมเปลี่ยนไปเพียงใด ก็จะมีสิทธิพื้นฐานของผู้สูงอายุนี้อยู่ นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงถึงการเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุมั่นใจได้ว่าจะได้รับการอุปการะเลี้ยงดู การดูแลเอาใจใส่ทั้ง 4 ส่วนหลักซึ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุจากบุตรและผู้อื่นที่มีหน้าที่ตามกฎหมาย คือ เงินเลี้ยงชีพ/ค่าอุปการะเลี้ยงดู ดูแลการดำรงชีวิตประจำวัน สภาพจิตใจ ความต้องการพิเศษ นอกจากนี้จากแนวทางการศึกษาวิเคราะห์กฎหมายตัญญูของต่างชาติ คณะผู้วิจัยเห็นว่า การดูแลเอาใจใส่นี้รวมถึงการเยี่ยมเยียนที่มาจากการใช้สิทธิลาหยุดเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดา ซึ่งสิทธิในข้อนี้เป็นแนวทางในการพิจารณากำหนดให้มีการรับรองสิทธิที่ได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนอย่างแท้จริงในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546

(6) ผู้สูงอายุมีสิทธิเรียกร้อง ฟ้องคดีต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและศาลคุ้มครองผู้สูงอายุไม่ให้ถูกทำร้าย ละเมิดสิทธิ เลือกรูปปฏิบัติ ทอดทิ้งโดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งตนเองหรือครอบครัวได้ ผู้พิการที่สูงอายุ หรือมีความต้องการพิเศษอื่น ๆ และหากไม่มีเงินเพียงพอเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี อาจขอผิดผ่อนหรือขอยกเว้นการเสียค่าใช้จ่ายหรือค่าธรรมเนียมได้

ในมาตรา 12 ของพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 บัญญัติถึง การเรียกร้องสิทธิหรือการได้มาซึ่งสิทธิหรือประโยชน์ของผู้สูงอายุ การแก้ไขเพิ่มเติมสิทธิผู้สูงอายุในข้อนี้ทำให้ชัดเจนขึ้นสำหรับการเรียกร้องทั้งในระดับหน่วยงานที่รับผิดชอบและการใช้สิทธิทางศาล เพราะในบางกรณีอาจมีความจำเป็นต้องฟ้องคดีต่อศาลด้วยเหตุถูกทำร้าย ละเมิดสิทธิ เลือกรูปปฏิบัติ ทอดทิ้ง โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งตนเองหรือครอบครัวได้ ผู้พิการที่สูงอายุ หรือมีความต้องการพิเศษอื่น ๆ จนได้รับอันตรายและได้รับความเสียหาย แม้แต่ถูกกระทำโดยบุตรหรือคนในครอบครัวเดียวกัน ทั้งนี้การเรียกร้องสิทธิข้างต้นยังคงไม่เป็นการตัดสิทธิหรือประโยชน์ที่ผู้สูงอายุจะได้รับตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายอื่น

## 2) บทบาทของคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติและกรมกิจการผู้สูงอายุ

ตามที่ได้เห็นว่าควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายแบบยกเครื่องเพื่อยกระดับให้เป็นกฎหมายที่รับรองและคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ของผู้สูงอายุ และเป็นหลักประกันทางสังคมให้กับผู้สูงอายุได้อย่างแท้จริง คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติและกรมกิจการผู้สูงอายุ (เดิมคือสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ) พึงต้องพิจารณาทบทวนอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายนี้ และอาจมีการแก้ไขเพิ่มเติมอำนาจหน้าที่ให้ครอบคลุมรอบด้านและชัดเจนเพื่อให้มีบทบาท การปฏิบัติงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติและส่วนที่แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายนี้ต่อไป อาทิเช่น ส่งเสริมและสนับสนุนแนวทางที่มุ่งเน้นให้ครอบครัวเกื้อหนุนดูแลผู้สูงอายุ มิใช่เพียงให้สถาบันครอบครัว (บุตรและคนในครอบครัว) ได้มีส่วนร่วมในการช่วยดูแลผู้สูงอายุ

### 3) ผู้อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมาย

เมื่อพิจารณาจากแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ซึ่งกำหนดยุทธศาสตร์และมาตรการในหลายด้าน รวมทั้งเมื่อพิจารณาจากกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวกับสิทธิและประโยชน์ผู้สูงอายุและกฎหมายอื่น ๆ ที่มีลักษณะเป็นกฎหมายกตัญญูพบว่า นอกเหนือจากบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่ซึ่งเป็นบุตรสืบสายโลหิต บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายที่เป็นผู้ใหญ่ สมาชิกในครอบครัว ผู้ดูแลแล้ว ยังมีผู้ที่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายอีก ได้แก่ บุคคลที่เป็นผู้ใหญ่ที่เป็นหลาน บุตรเขย (*กฎหมายแพ่งฝรั่งเศส*) บุคคลอื่นที่มีหน้าที่ตามกฎหมายในการเลี้ยงดูผู้สูงอายุ สามีภรรยาของบุคคลข้างต้นต้องช่วยปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย นายจ้าง (*กฎหมายจีน*) บุตรนอกสมรสหรือบุตรบุญธรรม บุตรเลี้ยง (*กฎหมายสิงคโปร์*) ญาติในกรณีไม่มีบุตร (*กฎหมายอินเดีย*) ดังนั้นจึงเป็นข้อพิจารณาว่าในแต่ละข้อปฏิบัติตนและข้อห้ามมิให้กระทำต่อผู้สูงอายุจะขยายผู้อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายให้ครอบคลุมบุคคลใดบ้างในบรรดาบุคคลดังกล่าวข้างต้นเพื่อนำไปแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในส่วนของบิดามารดาและบุตร และพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ต่อไป

### 4) บทกำหนดโทษ

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ไม่มีบทกำหนดโทษเมื่อมีการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเนื่องจากมุ่งหมายกำหนดคณะกรรมการและหน่วยงานที่รับผิดชอบ สิทธิพื้นฐานอำนาจหน้าที่ กรอบการดำเนินงาน กองทุนผู้สูงอายุ ฯลฯ โดยอยู่บนพื้นฐานของการให้ความช่วยเหลือ การสังคมสงเคราะห์ การรับสวัสดิการจากภาครัฐ ไม่ได้มุ่งบังคับใช้กฎหมายโดยใช้มาตรการลงโทษ แต่การที่กฎหมายนี้ใช้มานานพอสมควรแล้ว เกิดความเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทสังคมมากมาย ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายแบบยกเครื่องเพื่อยกระดับให้เป็นกฎหมายที่รับรองและคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ของผู้สูงอายุ และเป็นหลักประกันทางสังคมให้กับผู้สูงอายุได้อย่างแท้จริง ตลอดจนอาจมีความจำเป็นที่จะต้องให้มีบทกำหนดโทษสำหรับผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามหลักคิดของการไม่มีเจตนาชั่วร้ายหรือไม่ได้มุ่งลงโทษทางอาญาอย่างรุนแรง มีโทษทางปกครองและในแนวทางของความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพราะเป็นเรื่องของการปฏิบัติต่อมนุษย์ ที่เป็นผู้สูงอายุ คนในครอบครัว และผู้อยู่ภายใต้บังคับกฎหมาย เพียงแต่มุ่งป้องปราม มุ่งแก้ไขหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมากกว่า

ทั้งนี้กรมกิจการผู้สูงอายุ มีหน้าที่โดยตรงในการเสนอความเห็นและข้อสังเกตต่อคณะรัฐมนตรีให้แก้ไขกฎหมายนี้ ส่งเสริมและสนับสนุนตามแนวทางที่มุ่งเน้นให้ครอบครัวเกื้อหนุนดูแลผู้สูงอายุ มิใช่เพียงให้สถาบันครอบครัว (บุตรและคนในครอบครัว) ได้มีส่วนร่วมในการช่วยดูแลผู้สูงอายุ

### ข. พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

ในกรณีที่บิดามารดานำคดีขึ้นสู่ศาลตามมาตรา 1598/38 ฟ้องร้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากบุตรนั้นเมื่อเกิดพฤติการณ์ที่ฝ่ายที่ควรได้รับอุปการะเลี้ยงดูไม่ได้รับการอุปการะเลี้ยงดู หรือได้รับการอุปการะเลี้ยงดูไม่เพียงพอแก่อัตภาพ กฎหมายนี้ให้อำนาจศาลในการรับคดีในลักษณะนี้และ

พิจารณาตัดสินให้หรือไม่ให้ค่าอุปการะเลี้ยงดูเพียงใดก็ได้ตามพฤติการณ์แห่งกรณี เป็นคดีแพ่งที่ฟ้องหรือร้องขอต่อศาลซึ่งจะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (คดีครอบครัว)

ตามกฎหมายนี้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการฟ้องร้องและการพิจารณาคดีไว้เป็นพิเศษแตกต่างจากคดีแพ่งทั่วไป เน้นกระบวนการไกล่เกลี่ย การทำสัญญาประนีประนอมที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและความประสงค์ของคู่กรณี กำหนดมาตรการคุ้มครองชั่วคราวได้ ไปจนถึงมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้จ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือค่าเลี้ยงชีพ หรือมีเช่นนั้นยกฟ้อง จากลักษณะของการเป็นคดีครอบครัวและมุ่งรักษาสัมพันธภาพในครอบครัว คณะผู้วิจัยเห็นว่าเมื่อมีการฟ้องหรือร้องขอต่อศาลไปแล้วหากมีการยอมจ่ายเงินค่าอุปการะเลี้ยงดู กฎหมายและกระบวนการต้องเอื้ออำนวยให้มีการถอนฟ้องคดีหรือยอมความกันไปโดยไม่จำเป็นต้องเข้าสู่กระบวนการศาลในชั้นต่อไป ซึ่งทำให้เห็นว่าคดีในลักษณะนี้สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องอยู่ในอำนาจของศาลคดีชำนาญพิเศษคือ ศาลเยาวชนและครอบครัว ไม่ควรอยู่ในอำนาจของศาลแพ่งเพราะล่าช้าและขาดความละเอียดอ่อน ในทางปฏิบัติจากที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ สัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่มคณะผู้วิจัยพบว่า คดีในลักษณะนี้ขึ้นสู่ศาลไม่มากนักเมื่อเทียบกับคดีลักษณะอื่น

ลักษณะคดีที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุอันอยู่ในขอบข่ายของงานวิจัยนี้ซึ่งอยู่ในอำนาจเยาวชนและครอบครัว นอกจากคดีเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดูแล้วยังรวมถึงการฟ้องคดีหรือร้องขอตามบัญญัติให้บุตรมีหน้าที่ต่อบิดามารดา คือ **“บุตรจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา”** ประเด็นปัญหาบางประการของการบังคับใช้กฎหมาย คือ

เมื่อพิจารณากรณีที่บิดามารดามีบุตรคนเดียว และกรณีที่มีบุตรหลายคน มีบุตรที่ดูแลเอาใจใส่ กตัญญูดูแลที่ต่อบิดามารดาอย่างดี บิดามารดาดำรงชีพได้อย่างปกติสุข แต่มีบุตรบางคนที่ไม่เอาใจใส่หรือถึงขั้นอกตัญญูต่อบิดามารดา หากมีการเรียกร้องหน้าที่ตามกฎหมายเพราะภาระการเลี้ยงดูไปตกหนักอยู่กับบุตรที่ดูแลเอาใจใส่บิดามารดา จะทำอย่างไรให้บุตรไม่เอาใจใส่หรือถึงขั้นอกตัญญูต่อบิดามารดามีจิตสำนึกและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อดูแลเอาใจใส่บิดามารดาได้ เนื่องจากไม่มีบทกำหนดโทษในกรณีที่บุตรไม่ปฏิบัติหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูต่อบิดามารดา ซึ่งศาลอาจใช้ดุลยพินิจศาลในการกำหนดโทษทางปกครองที่เหมาะสม

ในการหาทางออกอาจใช้วิธีการถอนคืนการให้เพราะเหตุผู้รับประพฤตินั้นคุณ ซึ่งเป็นการพิสูจน์ว่าเกิดกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้หรือไม่ คือ ประทศร้ายอย่างร้ายแรงอันเป็นความผิดอาญา ทำให้ผู้รับเสียชื่อเสียงหรือหมิ่นประมาทผู้ให้อย่างร้ายแรง บอกปิดไม่ให้สิ่งของจำเป็นเลี้ยงชีวิตแก่ผู้ให้ในเวลาที่ยุให้ยากไร้และผู้รับยังสามารถจะให้ได้ แต่หากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ถึงขั้นหรือไม่ตรงกับลักษณะการกระทำและเงื่อนไขที่กำหนดไว้ ผลก็คือถอนคืนการให้ด้วยเหตุเนรคุณไม่ได้

ในการหาทางออกอาจอาศัยการร้องทุกข์กล่าวโทษในข้อหาทอดทิ้งคนชราตามประมวลกฎหมายอาญา โดยต้องมีพฤติการณ์ที่ครบองค์ประกอบความผิด 1) ผู้ใดมีหน้าที่ตามกฎหมายหรือตามสัญญาต้องดูแลผู้ซึ่งพึ่งตนเองไม่ได้เพราะอายุ ความป่วยเจ็บ กายพิการหรือจิตพิการ 2) ทอดทิ้งผู้นั้นเสีย 3) โดยประการที่น่าจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต แต่หากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ครบตาม

องค์ประกอบข้างต้น ผลก็คือ เอาผิดฐานทอดทิ้งคนชราไม่ได้ ส่วนกรณีที่เกิดการทำร้ายร่างกายบุพการี สามารถเอาผิดได้ตามกฎหมาย

คณะผู้วิจัยเห็นว่า ที่ผ่านมามีบทบัญญัติกฎหมายหรือมาตรการทางกฎหมายใช้บังคับได้เมื่อบุตรหรือผู้ที่มีหน้าที่ตามกฎหมายไม่ดูแลเอาใจใส่ ไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา (รวมถึงผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดา) ซึ่งมีพฤติการณ์ไม่ถึงขั้นลักษณะการกระทำและเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในกฎหมายแล้ว โดยในกรอบการศึกษานี้ เมื่อเกิดพฤติการณ์ไม่ดูแลเอาใจใส่ ไม่อุปการะเลี้ยงดูเป็นอาชญากรรมและส่งผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจอย่างมากต่อผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดา ซึ่งในทางกฎหมายต้องพิสูจน์ให้เห็นเป็นรูปธรรม อาทิเช่น ทำร้ายร่างกายหรือใช้ความรุนแรงเป็นอาชญากรรม ค่าทอนในเชิงอาชญากรรมร้าย หมิ่นประมาท กระทำการอันเป็นปฏิปักษ์ต่อการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัว เป็นต้น นอกจากนี้เข้าสู่วิधिพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวแล้วอาจเน้นให้เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มากขึ้น

นอกจากนี้เห็นว่า การรับรองสิทธิผู้สูงอายุในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ยังไม่ใช่สิทธิที่ได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนอย่างแท้จริง เนื่องจากไม่ครอบคลุมรอบด้าน ไม่ชัดเจนเพียงพอในส่วนของสิทธิพื้นฐานของความเป็นคนสูงวัย คุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ ข้อปฏิบัติตนต่อผู้สูงอายุ (รวมถึงผู้สูงอายุที่เป็นบิดามารดา) หากเพิ่มเติมหรือแก้ไขเพิ่มเติมสิทธิผู้สูงอายุซึ่งเกี่ยวข้องกับค่านิยมกตัญญูจะทำให้ครอบคลุมและชัดเจนขึ้น

### การวิจัยโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก

การวิจัยครั้งนี้ได้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากคณะผู้เชี่ยวชาญและบุคคลที่เกี่ยวข้อง จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยแยกพิจารณาเป็นประเด็นต่างๆ ตามแบบสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

#### ประเด็นที่ 1 ในสภาพสังคมปัจจุบัน สำนักและการให้ความสำคัญกับความกตัญญูต่อผู้สูงอายุมีลักษณะอย่างไร (มากขึ้นหรือน้อยลงอย่างไร)

สามารถสรุปได้ว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ทั้งมากขึ้นและน้อยลง ในส่วนที่มีความคิดเห็นการให้ความสำคัญกับความกตัญญูต่อผู้สูงอายุส่วนใหญ่เห็นร่วมกันว่าลดลง เนื่องจากปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง เช่น การดำรงชีวิตในสังคม สภาพเศรษฐกิจ การสร้างครอบครัวใหม่ที่มีขนาดเล็กลง เป็นครอบครัวเดี่ยว มากกว่าการอยู่ร่วมกันแบบครอบครัวใหญ่ที่มีญาติพี่น้องอยู่รวมกันหลายคน มีการย้ายถิ่นที่อยู่อาศัยตามหน้าที่การงาน และสังคมมีลักษณะวัตถุนิยมมากขึ้น ทำให้ลูกหลานต้องทำงานหาเงินเพื่อมาซื้อสิ่งของหรือปัจจัยสี่ ดูแลผู้สูงอายุด้วยวัสดุสิ่งของและเงิน แทนการดูแลเอาใจใส่แบบใกล้ชิด และต้องทำงานในเมืองมากกว่าชนบท ทำให้ต้องปล่อยผู้สูงอายุไว้ตามลำพัง มีแค่การติดต่อผ่านโทรศัพท์ และกลับไปเยี่ยมตามเทศกาลต่างๆ แทน และในส่วนที่มีความคิดเห็นว่ามีเพิ่ม

ขึ้นนั้น มีความเห็นว่าปัจจุบันประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ทำให้ลูกหลานต้องดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุมากขึ้น และการดูแลเอาใจใส่ก็แตกต่างกันออกไป หากลูกหลานที่อาศัยอยู่กับผู้สูงอายุอาจจะดูแลใกล้ชิด แต่ลูกหลานที่ต้องทำงานต่างถิ่นก็ให้การดูแลด้วยการส่งเงินให้ใช้แทน และสังคมไทยมีความอ่อนโยน เมตตา โอบอ้อมอารีเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ซึ่งจะพบในสังคมชนบทมากกว่าสังคมในเมือง เพราะสังคมในชนบทนั้นยังให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมที่ดีงาม จากการสั่งสอนและปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดี จากรุ่นสู่รุ่น และผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะเข้าใจในความจำเป็นของลูกหลานที่ต้องทำงานหาเงินในต่างถิ่น

**ประเด็นที่ 2 สวัสดิการและการสงเคราะห์ให้แก่ผู้สูงอายุอันใดที่ใช้อยู่ในปัจจุบันซึ่งเห็นว่าดีและยังจำเป็นต่อผู้สูงอายุ** (เช่น เบี้ยยังชีพ ส่วนลดค่าโดยสารสำหรับผู้สูงอายุ เป็นต้น)

สามารถสรุปได้ว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นเป็นไปในทิศทางเดียวกันว่า สวัสดิการและการสงเคราะห์ให้แก่ผู้สูงอายุปัจจุบันยังมีความจำเป็น ทั้งเบี้ยยังชีพ การรักษาพยาบาล ส่วนลดค่าโดยสาร และอยากให้มียกย่องเกี่ยวกับผู้สูงอายุอื่นๆ เพิ่มขึ้นไปอีก หรืออาจจะเป็นกฎหมายประกันสุขภาพ โดยอาจจะเน้นผู้สูงอายุในชนบท ถ้าปรับตามความยากจน หรือปรับตามฐานะจะยิ่งดี หรือสามารถนำเงินเบี้ยยังชีพจากส่วนที่จ่ายให้คนที่มิฐานะดีอยู่แล้ว มาเพิ่มให้กับผู้สูงอายุที่ลำบากได้จะดีมาก และอยากให้มีการจัดพื้นที่ส่วนกลางสำหรับผู้สูงอายุ เช่น สถานที่ออกกำลังกาย อ่านหนังสือ

**ประเด็นที่ 3 การจัดให้มีสวัสดิการและการสงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุที่มีอยู่ในปัจจุบันเพียงพอที่จะเป็นหลักประกันทางสังคมให้แก่ผู้สูงอายุหรือไม่ เพียงใด**

สามารถสรุปได้ว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการจัดให้มีสวัสดิการและการสงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่เพียงพอ เนื่องจากปัจจัยหลายอย่าง เช่น สัดส่วนของสูงอายุที่สูงขึ้น วิถีชีวิตของคนในสังคม ภาระทางเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และค่าครองชีพที่สูงขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยทำให้ไม่สามารถจัดสรรสวัสดิการให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมแก่ผู้สูงอายุได้อย่างทั่วถึง สิทธิและสวัสดิการผู้สูงอายุที่มีอยู่เป็นเพียงสวัสดิการขั้นพื้นฐานซึ่งรัฐจัดให้มีเท่าที่งบประมาณรัฐจะเอื้ออำนวย และเมื่อประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเต็มที่แล้วย่อมต้องเป็นภาระทางด้านงบประมาณของประเทศ และไม่อาจตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุได้ทุกคน และผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมากในปัจจุบัน ส่วนหนึ่งมีรายได้ไม่เพียงพอและเจ็บป่วย โดยในจำนวนของผู้สูงอายุที่ไม่เจ็บป่วย สุขภาพดีและสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ ต้องอยู่ตามลำพังถึงเป็นจำนวนมากเช่นกัน

**ประเด็นที่ 4 จากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ สิ่งใดที่ผู้สูงอายุมีความต้องการในลำดับต้นๆ** (เช่น ช่วยเหลือด้านการรักษาพยาบาล ดูแลสุขภาพกาย ดูแลสภาพจิตใจ ความปลอดภัย ความอบอุ่นในครอบครัว มีรายได้ กิจกรรมสันทนาการ เป็นต้น)

สามารถสรุปได้ว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า สิ่งที่ผู้สูงอายุมีความต้องการในลำดับต้นๆ คือ รายได้ การรักษาพยาบาล การดูแลให้ความรักความอบอุ่น เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่อาศัยอยู่ตามลำพังไม่มีใครคอยดูแล หากผู้สูงอายุมีรายได้ที่เพียงพอ ก็สามารถดูแลรักษาสุขภาพของตนเองได้ ไม่ว่าจะเป็ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปโรงพยาบาล ค่าบริการทางการแพทย์ หรืออาหารการกินในชีวิตประจำวัน และอยากให้มีการตรวจสุขภาพจิตของผู้สูงอายุเป็นประจำ มีการจัดสวัสดิการและการสงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุโดยทั่วหน้าทั้งในเมืองและตามชนบท และส่งเสริมอาชีพที่ผู้สูงอายุสามารถทำเพื่อหารายได้ ดูแลเรื่องที่อยู่อาศัยให้ถูกสุขลักษณะ มีอาสาสมัครคอยให้ความช่วยเหลือ และต้องมีที่อยู่อาศัยไม่ไกลจากที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ เน้นให้มีสภาพที่อยู่อาศัยที่มั่นคง แข็งแรง สะดวก ปลอดภัย รวมถึงการให้ข้อมูลความรู้ต่าง ๆ ไม่ให้ตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพ มีกิจกรรมสันทนาการให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมเป็นประจำ โดยมีคนในครอบครัวเข้าร่วมทำกิจกรรมด้วย มีกิจกรรมออกกำลังกาย การรวมกลุ่มของผู้สูงอายุเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน

**ประเด็นที่ 5 ภาครัฐควรส่งเสริมให้ลูกหลาน/คนในครอบครัวเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดูแลผู้สูงอายุ โดยมีท้องถิ่นและชุมชนสนับสนุนอย่างเหมาะสมหรือไม่ เพียงใด**

สามารถสรุปได้ว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า คนในครอบครัวควรเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุเป็นลำดับต้น ๆ ควรสร้างหรือปลูกฝังให้เป็นวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดความตระหนัก และมีทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับเรื่องนี้ หรืออาจจะมีการจัดตั้งหน่วยงาน สถาบัน องค์กร ศูนย์พัฒนาฯ เพื่อเป็นจุดศูนย์กลาง มีบุคลากรให้ความช่วยเหลือ คอยให้คำแนะนำ และให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ และลูกหลานต้องให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีด้วย ซึ่งบุคลากรที่ทำงานในด้านนี้ต้องเป็นคนในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย และบริหารจัดการให้เป็นระบบ เพื่อการดำเนินงานระยะยาวต่อไปในอนาคต ซึ่งปัจจุบันได้มีการจัดตั้งเป็นชมรมขึ้นมาแล้วนั้น ดำเนินการโดยกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ แต่ยังไม่แพร่หลายในชนบท แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นภาครัฐก็ต้องให้การสนับสนุนในหลาย ๆ ด้าน เช่น การลดหย่อนภาษีสำหรับคนในครอบครัวที่ดูแลผู้สูงอายุ การให้สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่สามารถนำมาช่วยเหลือการดำเนินชีวิตภายในครอบครัวได้

**ประเด็นที่ 6 ในแง่การสร้างหลักประกันทางสังคมให้แก่ผู้สูงอายุ การมีกฎหมายที่มีข้อกำหนดให้ปฏิบัติตามและมีบทลงโทษหรือการใช้มาตรการการสร้างแรงจูงใจ อย่างใดจะมีประโยชน์มากกว่าเพราะเหตุใด**

สามารถสรุปได้ว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า การใช้มาตรการทางกฎหมายที่ส่งเสริมหรือยกระดับกตัญญูกตเวทีเพื่อเป็นหลักประกันทางสังคม ควรสร้างแรงจูงใจหรือเสริมแรงจะเป็นประโยชน์มากกว่า โดยรัฐต้องทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก หรือสนับสนุน ควรเน้นมาตรการ

ส่งเสริม คุ่มครอง สร้างแรงจูงใจ การรณรงค์ การสร้างจิตสำนึก การสร้างสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นภายในครอบครัวมากกว่า จากนั้นจะนำไปสู่การดูแลที่ดี เพราะจะเป็นการสร้างจิตสำนึกให้กับลูกหลาน ให้มีความกตัญญูมากขึ้น และควรสร้างวัฒนธรรมให้ลูกหลานและคนในครอบครัว มีความรับผิดชอบดูแลผู้สูงอายุ และท้ายสุดมีการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้แก่องค์กร หรือบุคคลที่อยู่แวดล้อมผู้สูงอายุ ให้เกิดการอุปการะ ดูแลเอาใจใส่ต่อไป ขณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนน้อยที่มีความเห็นว่าควรมีกฎหมายที่มีข้อกำหนดให้ปฏิบัติตามและมีบทลงโทษจะเป็นประโยชน์มากกว่า เพราะกฎหมายจะต้องดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดให้เป็นหน้าที่ และตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของผู้สูงอายุ มีบทบาทในการกำกับ ดูแล ส่งเสริม เยียวยา พิณฟู และมิบทลงโทษ

### **ประเด็นที่ 7 มาตรการใดที่สร้างแรงจูงใจลูกหลาน/คนในครอบครัวปฏิบัติดูแลต่อผู้สูงอายุที่ดี ยิ่งขึ้นกว่าในปัจจุบัน**

(อย่างเช่น ให้มีขอบเขตกว้างขึ้นในการหักค่าใช้จ่าย ค่าลดหย่อนในการคำนวณภาษีเงินได้ เช่น บุตรที่จ่ายเบี้ยประกันสุขภาพ ประกันอุบัติเหตุให้แก่บิดามารดาผู้สูงอายุ บุตรพาบิดามารดาผู้สูงอายุไปท่องเที่ยว ดูแลสุขภาพกายและจิตใจ บำบัดฟื้นฟู บุตรและบุคคลอื่นในครอบครัวเข้าร่วมหลักสูตรฝึกอบรมการดูแลส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ การบริจาคเงินเข้ากองทุนสงเคราะห์ผู้สูงอายุ รวมถึงการส่งเสริมให้มีสิทธิประโยชน์ที่จูงใจมากขึ้น เช่น การจัดให้มีหลักสูตรอบรมการดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งเป็นการอบรมให้แก่คนในครอบครัว สมาชิกชุมชน สมาชิกท้องถิ่น ส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน ท้องถิ่น สำหรับผู้สูงอายุ ส่วนลดแพ็คเกจตรวจสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุทั่วไป ภาครัฐให้การอุดหนุนสถานพยาบาลขยายจำนวนผู้สูงอายุเข้าร่วมโปรแกรมตรวจสุขภาพและเข้ารับการรักษาในโอกาสพิเศษ และการตรวจพิเศษเฉพาะทางมากขึ้นในโปรแกรมดังกล่าว การส่งเสริมพาหนะสิ่งอำนวยความสะดวกให้บริการเคลื่อนย้ายหรือส่งตัวผู้สูงอายุที่ต้องการความช่วยเหลือไปสู่สถานพยาบาลในยามฉุกเฉิน ฯลฯ)

สามารถสรุปได้ว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า มาตรการที่สร้างแรงจูงใจลูกหลาน/คนในครอบครัวปฏิบัติดูแลต่อผู้สูงอายุที่ดียิ่งขึ้นกว่าในปัจจุบันนั้น ควรมีสิทธิการลาเพื่อไปดูแลผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยไปจนถึงขั้นรุนแรงโดยได้รับค่าจ้าง หรือหากระยะเวลาเกินกว่า 1 เดือนก็ไม่ได้รับเงินเดือน ส่งเสริมพาหนะและสิ่งอำนวยความสะดวกให้บริการเคลื่อนย้ายหรือส่งตัวผู้สูงอายุที่ต้องการความช่วยเหลือไปสู่สถานพยาบาลในยามฉุกเฉิน การลดหย่อนภาษีเมื่ออุปการะเลี้ยงดูผู้สูงอายุ มีบริการศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในเวลากลางวัน เพื่อให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมและมีผู้ดูแล มีการจัดสถานพยาบาล สถานพักพิงที่เหมาะสม มีส่วนลดในการตรวจสุขภาพและเข้ารับการรักษาในโอกาสพิเศษ ในส่วนของภาครัฐย่อมเป็นหน้าที่ที่จะเข้ามาดูแลตามความสามารถในการสนับสนุนด้านงบประมาณ หรืออุดหนุนค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูผู้สูงอายุมากขึ้น

**ประเด็นที่ 8 ในแง่การออกกฎหมายกัตัญญสำหรับผู้สูงอายุ ควรเน้นให้ระดับท้องถิ่น ระดับชุมชนมีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติตามกฎหมายนี้ด้วยหรือไม่ เพียงใด**

สามารถสรุปได้ว่า ผู้ให้สัมภาษณ์มีข้อคิดเห็นที่น่าสนใจว่า การพัฒนาเป็นกฎหมายกัตัญญมาใช้ในสังคมไทยมีกัตัญญกตเวทีเป็นจุดแข็งต่างจากสังคมสิงคโปร์ซึ่งมีกฎหมายที่มีบทลงโทษ การออกกฎหมายต้องคำนึงถึงค่านิยมของสังคมไทย ซึ่งผูกพันกันมากกว่าสังคมญี่ปุ่น สถานการณ์ยังไม่ได้รับแรงถึงขั้นนำไปสู่การมีกฎหมายกัตัญญซึ่งมีสภาพบังคับ แต่สามารถใช้กฎหมายให้เป็นคุณ โดยสร้างแรงจูงใจส่งเสริมให้ทุกคนทำให้ดีขึ้น มิเช่นนั้นจะกลายเป็นอุปสรรค

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการออกกฎหมายกัตัญญสำหรับผู้สูงอายุ ระดับท้องถิ่น และชุมชนต้องมีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติตามกฎหมาย รวมถึงมีส่วนร่วมในการเสนอข้อกฎหมายดังกล่าวอย่างยิ่ง เนื่องจากมีความใกล้ชิดกับผู้สูงอายุมากที่สุด เพราะจะทราบปัญหาสภาพแวดล้อมและความต้องการที่เหมาะสม ควรพัฒนากฎหมายที่เน้นความกัตัญญต้องมีวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนว่า มีกฎหมายเพื่อบังคับใช้ในเชิงบทลงโทษ หรือส่งเสริมจูงใจ ซึ่งต้องมีความชัดเจนและต้องเป็นไปตามความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหลาย และต้องเชื่อมโยงกับพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ มีการพัฒนากองทุนผู้สูงอายุ หรืออาจพัฒนาประกาศ ระเบียบ มากกว่าการจัดทำกฎหมายโดยตรง และระดับชุมชนท้องถิ่นมีความสำคัญมากในทุกเรื่อง และควรได้รับสิทธิและโอกาสต่าง ๆ ทั้งด้านการบริหารจัดการระบบการดูแล เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่น

**ประเด็นที่ 9 สิ่งใดที่เป็นอุปสรรคหรือปัญหาต่อการพัฒนานโยบาย กฎหมายด้านการให้การดูแล ช่วยเหลือ และเป็นหลักประกันทางสังคมแก่ผู้สูงอายุ**

สามารถสรุปได้ว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็นอุปสรรคหรือปัญหาต่อการพัฒนานโยบาย กฎหมายด้านการให้การดูแลช่วยเหลือ และเป็นหลักประกันทางสังคมแก่ผู้สูงอายุ คือ ความต่อเนื่องทางนโยบาย และขาดการดำเนินการอย่างจริงจัง ส่งผลให้การดำเนินไม่เป็นระบบ จึงไม่สามารถผลักดันให้เห็นเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ไม่มีความเข้าใจในโครงสร้างครอบครัว ด้านเศรษฐกิจ การจ้างงาน การผลิต การบริโภค การพัฒนาสังคม การอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ไม่มีการศึกษา ติดตาม และประเมินผลการใช้กฎหมาย นโยบาย และมาตรการต่าง ๆ ไม่สามารถศึกษาวิเคราะห์ความจริงที่เกิดขึ้นได้ และกฎหมายหรือกฎระเบียบที่ใช้ควบคุมการปฏิบัติมีข้อจำกัดหลายเรื่อง และคนที่ออกกฎหมายยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และสภาพสังคมของผู้สูงอายุ ควรมีการบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ และข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ยังเข้าไม่ถึงท้องถิ่นและชุมชนที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ และผู้สูงอายุเองยังไม่เข้าใจและรับรู้เกี่ยวกับนโยบายต่าง ๆ ต้องคอยให้ลูกหลาน หรือคนในครอบครัวอธิบายให้ฟัง สิ่งอำนวยความสะดวกของบริการขนส่งมวลชนของสาธารณะไม่เอื้อต่อการเดินทางของผู้สูงอายุด้วย รวมถึงปัญหางบประมาณและการทุจริตคอร์รัปชัน

## ประเด็นที่ 10 สิ่งใดที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนา นโยบาย กฎหมายด้านการให้การดูแลช่วยเหลือ และเป็นหลักประกันทางสังคมที่ดีและยั่งยืนแก่ผู้สูงอายุ

สามารถสรุปได้ว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า สิ่งที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนา นโยบาย กฎหมายด้านการให้การดูแลช่วยเหลือ และเป็นหลักประกันทางสังคมที่ดีและยั่งยืนแก่ผู้สูงอายุ คือ ค่านิยมที่พึ่งตนเองและความตั้งใจของภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน ต้องมีค่านิยมที่ถูกต้อง มีความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับผู้สูงอายุ มิใช่ขอความช่วยเหลือจากรัฐบาลเพียงอย่างเดียว ต้องกระตุ้นให้ทุกฝ่ายให้ความสำคัญ มีทัศนคติที่ดี เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ และประโยชน์ ทั้งบุตร คนวัยทำงาน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน บุคคล และกิจการที่เกี่ยวข้อง ศูนย์และชมรมต่าง ๆ ต้องเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ พัฒนาไปตามความต้องการของผู้สูงอายุ ต้องมีนวัตกรรมใหม่ ๆ เข้ามาบริการผู้สูงอายุ ซึ่งผู้ให้การสนับสนุน การดูแลผู้สูงอายุได้ดีที่สุดคือสถาบันครอบครัว ขณะที่หน่วยงานภาครัฐจะต้องดำเนินการอย่างบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ เพื่อให้มีการพัฒนา หรือสามารถปรับตัวกับความต้องหรือสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปของสังคม และมีความเข้าใจเกี่ยวกับการสูงวัย ที่เกี่ยวเนื่องกับสุขภาพกาย จิตใจ ปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตวิญญาณที่ดี ให้ผู้สูงอายุมีบทบาททั้งในครอบครัว ชุมชน และสังคมได้ด้วย การส่งเสริมด้านการออม หรือการเตรียมการด้านเศรษฐกิจให้กับตนเอง มีการทำงานเป็นเครือข่าย และการทำ MOU กับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และมีระบบฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงกับฐานข้อมูลทะเบียนราษฎร์จะดีมาก

### การวิจัยจากการสนทนากลุ่ม

จากวิธีการสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 ท่านได้ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่คณะผู้วิจัยสามารถนำไปประกอบการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ และเป็นสิ่งที่สนับสนุนและเป็นข้อสังเกตต่อผลการวิเคราะห์ในส่วนอื่น ๆ เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ชัดเจน ครบถ้วน สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยมี 2 ประเด็นหลัก คือ

### ประเด็นที่ 1 สภาพสังคมไทยปัจจุบันมีปัญหาความกตัญญู การดูแลผู้สูงอายุจนต้องออกกฎหมายกฎหมายโดยเฉพาะมาแก้ไขปัญหา

เมื่อผู้สูงอายุมีอัตราเพิ่มขึ้น กลุ่มแรงงานก็จะรับภาระในการเลี้ยงดูผู้สูงอายุมากขึ้น ทั้งในด้านของการใช้จ่ายในครัวเรือน เวลาในการทำงานกับเวลาที่ดูแลผู้สูงอายุนั้นตรงกัน ให้เกิดปัญหาการลางานจึงเกิดปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง กลุ่มผู้สูงอายุในต่างจังหวัด วิธีการดูแลผู้สูงอายุจะไม่เหมือนกัน ซึ่งจะถูก

แบ่งออกเป็นสองกลุ่มหลักกลุ่มที่อยู่ในชุมชนบทกับกลุ่มที่อยู่ในชุมชนเมือง ในกลุ่มของชุมชนบทจะไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องของการถูกทอดทิ้งเพราะมีผู้นำชุมชนเข้ามาทำหน้าที่ดูแลแทนบุตรหลานที่เข้ามาทำงานในเมือง แต่ว่าปัญหาส่วนใหญ่ที่ถูกทอดทิ้งเป็นปัญหาของชุมชนเมือง แนวโน้มของการถูกทอดทิ้งจะเป็นไปตามสังคมเมื่อมีการขยายเป็นเมืองมากขึ้นการถูกทอดทิ้งก็มีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ จึงทำให้ผู้วิจัยเกิดแนวคิดที่จะให้เกิดกฎหมายกตัญญูขึ้น

ในเรื่องของการพัฒนากฎหมายกตัญญูเพื่อผู้สูงอายุในบริบทสังคมไทยถือว่ากฎหมายเป็นกรอบของสังคม เพื่อที่จะทำให้เกิดการดูแลควรจะเป็นขั้นตอน เพราะมองว่าในการเลี้ยงดูผู้สูงอายุหรือบุพการีซึ่งเป็นวัฒนธรรมไทยที่ลูกหลานจะต้องดูแลผู้สูงอายุหรือบุพการีอยู่แล้ว หากว่าทุกคนมีจิตสำนึกดังที่ได้กล่าวไป อาจไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายที่มีลักษณะส่งเสริมกตัญญูก็ได้ ในสภาวะปัจจุบันของสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทำให้ครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น การดูแลบุพการีจึงลดลง ทำให้เกิดปัญหาว่าผู้สูงอายุไม่มีคนดูแลเมื่อยามเจ็บป่วยหรือการรักษาพยาบาล ในมุมมองกฎหมายนั้นจะต้องคิดว่าจะต้องมีบทลงโทษอย่างไร เพื่อเอาผิดอย่างไรแล้วผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร

ค่านิยมในการดูแลผู้สูงอายุ ถือว่าเป็นจุดแข็งและเป็นจุดเดียวที่ทำให้สังคมไทยไม่เลวร้ายในการดูแลผู้สูงอายุ และในตัวของกฎหมายนั้นก็ถือว่าเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่น่ามาใช้ในการดูแลผู้สูงอายุ ในกรณีที่มีผู้สูงอายุมาร้องเรียน เพื่อเรียกค่าเลี้ยงดูซึ่งถ้าอุปการะเลี้ยงดูซึ่งในทางกฎหมายมันไม่ได้เปิดช่องให้กับผู้สูงอายุแต่เปิดให้แก่ตัวสามีภรรยาในข้อคิดเห็นนี้โดยมาตรา 306 ตามกฎหมายอาญา แต่ถ้าทอดทิ้งผู้สูงอายุจะต้องมีเงื่อนไขอยู่สองประการ คือ

- 1) ผู้ถูกกล่าวหาต้องมีหน้าที่ตามกฎหมายตามสัญญาซึ่งตรงนี้ต้องนำมาตีความอีกให้ชัดเจน
- 2) ถ้าอ้างอิงตามกฎหมายตามสัญญาแล้วพฤติการณ์ต่อไปก็คือ ต้องโดยประการที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายต่อตัวของผู้สูงอายุเพราะฉะนั้นบริบทตรงนี้ทำให้คนละเลยเพิกเฉยโดยที่ไม่เกรงกลัว

## ประเด็นที่ 2 การพัฒนากฎหมายที่มีลักษณะกตัญญูในลักษณะมีบทบังคับและบทลงโทษ

ในแง่ของเรื่องการเลี้ยงดู กรณีใดที่จะถือว่าเป็นการอุปการะเลี้ยงดูอย่างเช่นกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสคือ การที่เข้าไปดูแลบุพการีโดยให้เป็นเงิน เป็นที่พักอาศัย ปัจจุบัน 4 จะมากหรือน้อยก็ไม่สามารถไปบังคับกันได้ กระบวนการทางจิตใจหรือความรู้สึกมากกว่าที่จะไปลงโทษกับไม่ใช่ความผิดทางอาญาน่าจะเป็นมาตรการการส่งเสริม อาจเป็นที่บริบทของสังคมที่ยังเข้มแข็งไม่พอ เหมือนว่าจะเข้าไปดูแลและสามารถทำให้ผู้สูงอายุอยู่ได้ อย่างเช่นสังคมผู้สูงอายุในเมืองสภาวะจะเป็นเช่นเดียวกัน

เมื่อวันเวลาผ่านไปไปสู่ศตวรรษหน้า มองย้อนกลับมาจะพบว่ามีกฎหมายฉบับหนึ่ง ชื่อว่ากฎหมายกตัญญูอาจมองได้ว่าคนในยุคนี้ไม่กตัญญูถึงได้ออกกฎหมายฉบับนี้ออกมา ในประเด็นนี้ยังเห็นว่าสามารถแทรกเข้าไปโครงสร้างของกฎหมายที่มีอยู่ได้ ยกตัวอย่างเรื่องกฎหมายทับซ้อน ไม่ควรออกพระราชบัญญัติหรือกฎหมายมาทับซ้อนกัน แต่ยังสามารถนำไปแทรกในกฎหมายที่เหมาะสม กฎหมายจะ

มีอยู่ด้วยกัน 2 แบบคือ แบบออกมาเพื่อบังคับ กับแบบออกมาส่งเสริมสนับสนุน มีข้อสังเกตคือ ถ้าใช้กฎหมายกตัญญู อาจกลายเป็นเรื่องของอกตัญญู ในเรื่องของมาตรการจูงใจ ในเรื่องของมาตรการภาษียังใช้แค่เฉพาะกลุ่ม ถ้าในแง่กรอบของชุมชนก็สามารถที่จะทำได้ เพราะสามารถเอาเข้าไปแทรกได้ เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้กับคนในชุมชน และตัดปัญหาในเรื่องของคนดูแล เหมือนเป็นการเอาต้นทุนในสังคมที่มีอยู่แล้วเข้ามาต่อยอดหรือตัดแปลงไป ในชุมชนที่มีความเข้มแข็งจะมีหลักสวัสดิการอย่างดีและมีประสิทธิภาพ ทำให้คนในชุมชนดูแลกันเอง ผู้สูงอายุและผู้สูงอายุเพราะคิดอยู่แล้วว่าลูกหลานไม่มาดูแล

ในส่วนของรัฐธรรมนูญของประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ.2534 ยังไม่ค่อยชัดเจนนัก มีการบัญญัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุในฉบับปี พ.ศ. 2540 ปี พ.ศ. 2550 แม้กระทั่งปี พ.ศ. 2560 ได้มีการบัญญัติไว้อย่างกว้างๆ ส่วนในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีมาตรา 1563 ที่เกี่ยวกับให้บุตรจำต้องเลี้ยงดูอุปการะบิดามารดา กฎหมายไทยใช้คำว่า “จำต้อง” และในมาตรา 1564 ในส่วนของพ่อแม่ กำหนดให้ในส่วนของพ่อแม่ดูแลลูกที่เกิดมาแล้ว ต้องให้การศึกษาในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์ อย่างไรก็ตามในส่วนกฎหมายอาญา มาตรา 307 นั้นเป็นเรื่องของการทอดทิ้งคนชรา แต่ในส่วนนี้กฎหมายได้กำหนดเป็นองค์ประกอบอาญาไว้ ให้เป็นหน้าที่ตามกฎหมายกับหน้าที่ตามสัญญา การใช้บังคับนั้นค่อนข้างยาก การที่จะออกกฎหมายเป็นชื่อของคำว่ากฎหมายกตัญญู ถือว่าเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยากแต่สามารถนำไปแทรกแล้วแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกัน มีข้อเสนอแนะใน 2 วิธีก็คือ

- 1) ในส่วนของรัฐบาลก็ดำเนินการไปก่อนก็คือ มีเบี้ยยังชีพที่เป็นส่วนของรัฐบาลที่ทำการ
- 2) เป็นส่วนของครอบครัว ครอบครัวหรือญาติ ต้องมาช่วยกันดูแล ไม่ใช่ประชาชนจะมาหวังพึ่งรัฐบาลอย่างเดียว ในระยะเริ่มแรก อาจจะต้องออกเป็นมาตรการสนับสนุน ซึ่งรัฐบาลทำอยู่เบี้ยยังชีพหรือว่าในส่วนของการภาษีเพิ่มฐานให้กว้าง ในส่วนของการลดหย่อนภาษีไปถึงผู้สูงอายุ

มีประเด็นที่ตั้งเป็นข้อสังเกตคือ กฎหมายลักษณะกตัญญูครอบคลุมถึงบุตรบุญธรรมด้วยหรือไม่ ประเด็นแรกบุตรบุญธรรมกับผู้รับบุตรบุญธรรม ประเด็นต่อมา คือ มาตรา 1563 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ส่วนใหญ่เอาไว้ใช้ประกอบ เท่าที่ได้ศึกษามาเวลาที่ฟ้องนั้น เมื่อบุตรตายนั้นพ่อแม่ก็จะเรียกร้องค่าเสียหายเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของมูลละเมิด มีสิทธิที่จะได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดูตามมาตรา 1563 ขอให้ศาลกำหนดให้ค่าอุปการะเลี้ยงดู แม่บทในเรื่องนี้คือมาตรา 1598/38 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องค่าเลี้ยงดูโดยตรง บิดาสามารถเรียกจะได้โดยตรง แต่เรียกได้ตามควรแก่อัตภาพ จะเรียกได้ก็ต่อเมื่อฝ่ายนั้นไม่ได้รับหรือ ควรได้รับแต่ไม่ได้รับตามสมควร

ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มส่วนใหญ่เห็นด้วยว่าเกิดความเปลี่ยนแปลงในบริบททางสังคม สภาพสังคมไทยปัจจุบันมีปัญหาความกตัญญู การดูแลผู้สูงอายุ ถึงกระนั้นก็ยังไม่เห็นด้วยในเรื่องของการพัฒนากฎหมายที่มีลักษณะกตัญญูโดยการออกพระราชบัญญัติมาบังคับและมีบทลงโทษ แต่เห็นด้วยในพัฒนาการกฎหมายด้านการส่งเสริม สร้างแรงจูงใจ ปัจจุบันปัญหาในเรื่องของกฎหมายและกลไกอื่น ๆ ที่มีผู้เกี่ยวข้องในท้องถิ่นพยายามมุ่งเน้นส่งเสริมให้มีการอบรม ดูแลเอาใจใส่ครอบครัวมากขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุอยู่มาก